

A NAGYVÁRADI

KIR. KATH. JOGAKADÉMIA

ALMANACHJA

AZ 1915—16. TANÉVRŐL.

KÖZLI:
A DÉKÁN.

BCU Cluj / Central University Library Cluj



XLII. ÉVFOLYAM.

AZ INTÉZET FENNÁLLÁSÁNAK 136. ÉVE.

SZENT LÁSZLÓ-NYOMDA R.-T. NAGYVÁRAD, 1916.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

A
NAGYVÁRADI KIRÁLYI AKADÉMIA

ALAPÍTÓJA:

DICSŐ EMLÉKEZETŰ

MÁRIA TERÉZIA

MAGYARORSZÁG APOSTOLI KIRÁLYNŐJE.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

FENNTARTÓJA:

DICSŐSÉGESEN URALKODÓ

I. FERENCZ JÓZSEF

Ő CSÁSZÁRI ÉS APOSTOLI KIRÁLYI FELSÉGÉNEK

LEGKEGYELMESEBB ELHATÁROZÁSÁBÓL

A MAGYAR TANULMÁNYI ALAP.

A NAGYVÁRADI KIRÁLYI AKADÉMIÁT VEZETTÉK

1780—1850-ig

MINT

FŐIGAZGATÓK:

Gr. Károlyi Antal (1780—1782)
Gr. Haller József (1782—1784)
Jankovics Tivadar (1785—1786)
Tokody György (1786—1818)
Gedeon László (1818—1820)
Tokody István (1820—1827)
Laicsák Ferencz (1828—1837)
Lonovics József (1837—1847)
Fábry Ignác (1847—1849)
Oswald Ferencz (1849—1850)

ALIGAZGATÓK:

Horváth Mihály (1780—1784)
Tokody György (1786—1793)
Vass Tamás (1793—1807)
Hatvanyi István (1807—1816)
Gedeon László (1816—1828)
Sipos József (1828—1837)
Gedeon László (1837—1838)
Fogarassy Mihály (1838—1846)
Neupauer János (1846—1847)
Oswald Ferencz (1847—1850)

BCU Cluj / 1850—1912-ig Library Cluj

MINT

IGAZGATÓK:

Dr. Hoványi Lajos (1850—1858)
Pawlowszky Sándor (1858—1861)
Dr. Hoványi Lajos (1861—1879)
Dr. Bozóky Alajos (1879—1912)

1912 óta

MINT

DÉKÁNOK:

191¹/₂ Dr. Hoványi Gyula
191²/₃ Dr. Hoványi Gyula
191³/₄ Dr. Kiss Géza
191⁴/₅ Dr. Sigmond Andor
191⁵/₆ Dr. Szandtner Pál.

DÉKÁNI BESZÁMOLÓ

AZ

1915—16. TANÉVRŐL.

KÖZLI:

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DR. SZANDTNER PÁL

E. I. DÉKÁN.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Méltóan a jelen nagy idők komolyságához, karunk a háború tartama alatt minden nyilvános ünnepélyt mellőzni kíván s így akadémiánk szokásos évzáró-ünnepsége legutóbb is elmaradt. Ez okból intézetünk 1915—16. tanévéről csak ez Almanach lapjain számolhatok be a nyilvánosságnak.

A tanév, melynek jelentősebb mozzanatairól e beszámolás során meg kell emlékeznem, azon esztendőök egyike, melyekhez hasonlót, immár százharminchat éves akadémiánk, csak az előző háborús évben s a szabádságharc nehéz napjaiban élt át.

Otthonunkból kitelepítve, erősen megfogyatkozott létszámú hallgatósággal kezdtük meg *szeptember hó 15-én* csendben megtartott *Veni Sancte*-val munkánkat, remélve, hogy vitéz katonáink hősiessége és harci sikerei mihamar meghozzák a békét, Alma Materünk hadi kórházuul lefoglalt épületének felszabadulását s hallgatóink zömének a harcterekről a tudományos munkához visszatérhetését. Reményeink a Gondviselés kifürkészhetetlen akaratából a tanév folyamán, sajnos, nem váltak valóra s *Te Deum*-unkat, *junius hó 4-én*, a lelkiismeretesen végzett munka tudatában bár, de anélkül kellett elzengenünk, hogy az egyben a béke beköszöntéséért való hálaadás is lehetett volna.

Ám ha karunk és az intézet itthon maradt ifjusága háborús izgalmak közepette volt is kénytelen tudományos kötelességeinek megfelelni, megnyugvással szögezhető le, hogy hivatásunkat, a háború-szülte nehéz viszonyok között is, mindnyájan mindvégig csüggedés nélkül s legjobb kötelességtudásunk és képességeink szerint törekedtünk betölteni s ha kölcsönös kulturmunkánk, hallgatóink nagyobb hányadának hadbavonulása miatt, nélkülözte is az extenzitásnak a békés években felmutatott méreteit, a lényegesebből: intenzitásából mit sem veszített.

I. Tanévünk történetének ezt kidom-
borítani törekvő összefoglalásában ahhoz a
gondolatmenethez alkalmazkodva, melyben e tanév közérdekű
adatait a jelen Almanach későbbi fejezetei részletezik, első-
ben is arra, a munkásságunk eredményessége szempontjából
kétségkívül igen előnyös tényre kell reámutatnom, hogy karunk
összetételében a tanév során mi hátrányos változás sem
állott be.

I. A tanári kar.
Változások.

Halálozástól, vagy csak helyettesítést igénylő beteges-
kedésektől is megkímélte karunk tagjait a sors, katonai köte-
lékben álló tanerőink pedig, részben felmentést, (mint *Ágoston Péter dr.*, *Horváth Jenő dr.*, *Buday Gyula dr.* tanárok) rész-
ben (mint *Popovici Miklós dr.*, *Verzár István dr.*, *Kenéz Kál-
mán dr.* előadók) oly beosztást nyertek, hogy akadémiai elő-
adásukat katonai szolgálatuk mellett is megtarthatták. A tan-
székeink egyikéhez sem kötött nemzetközi jogot, a kar meg-
bizásából, *Hoványi Gyula dr.* nyilv. r. tanár adta elő. Egyébként
pedig ép az elmúlt tanévben azt is megérte karunk, mit
már több éven át nélkülözött, hogy t. i. teljes létszámra egész-
sítve ki láthatta el hivatását. *O csász. és ap. kir. Felsőge*
ugyanis az előző tanévről még üresedésben maradt római
jogi tanszékünket is volt kegyes betölteni, amennyiben 1915.
évi szeptember hó 17-én kelt legmagasabb elhatározásával
Személyi Kálmán dr. budapesti ügyvédet akadémiánkhoz a
római jog nyilv. rk. tanárává kinevezte.

Itt kell megemlékezni arról a tudományos kiüntetés-
ről, mely *Károly Irén dr.* nyilv. r. tanárunkat a Szt. István
Akadémia rendes tagjává történi megválasztásában oly meg-
érdemelten érte, továbbá a szolgálati érdemeknek ama fel-
sőbb méltányoltásáról, melynek folyamán *Hoványi Gyula dr.* nyilv. r. tanár, karunk széniora, a tanév folyamán
a VI. fizetési osztály 2-ik fokozatába lépett elő, *Horváth Jenő dr.* nyilv. r. tanárunk pedig, előbbi középiskolai tanári szol-
gálatának betudásával, ugyancsak a tanév során az első ötöd-
éves akadémiai rendes tanári korpótlék élvezetébe lépett.

II. Míg ilykép a tanári kar tagjai egész
tanéven át s erőiket csakis saját szaktár-
gyaik előadására koncentrálnak működhet-
tek, addig a karunkkal kapcsolatos jog- és államtudományi

II A karral kap-
csolatos bizott-
ságok.

államvizsgáló bizottságok kültagjainak sorából régi, kedves munkatársat szólított el a halál.

Hlatky Endre, városunk kiváló érdemeket szerzett főispánja, államvizsgáló bizottságainak annyi éven át tevékeny és jeles kültagja f. é. május hó 5-én elhunyt. Özvegyének s a város törvényhatóságának igaz részvétünket nyilvánítva, testületileg jelentünk meg a nagyképzettségű jogásznak s a közszeretben állott jellemnek végtisztességén, ezzel is tanúságot óhajtva tenni róla, hogy elhunytában, mint városunk annyi közintézményét, akadémiánkat is súlyos veszteség érte.

III. Bár a háborús viszonyok a kar tagjainak tudományos irodalmi tevékenülésére nem egy leküzdhetetlen külső okból is bénítólag hatottak, (akadémiánk épületében hadikórház lévén, gyakran még az intézeti könyvtár használata is akadályokba ütközött), karunk mindemellett e téren is igyekezett megtenni a magáét. *Ágoston Péter dr., Károly Irén dr., Horváth Jenő dr., Buday Gyula dr., Személyi Kálmán dr.* tanárok, *Némethy Gyula dr., Kenéz Kálmán dr.* akadémiai előadók s a kar dékánja részben nagyobb terjedelmű irodalmi műveken dolgoztak, részben tudományos, művészeti és közgazdasági cikkeket írtak különféle folyóiratokba és hirlapokba.

III. A kar tagjainak irodalmi és közéleti munkássága.

Ebből a kiterjedt irodalmi tevékenységből *Horváth Jenő dr.* nyilván r. tanárnak akadémiánk utolsó 35 évről szóló értékes történeti összefoglalása s a kar dékánjának a jog- és államtudományi továbbképzés jövő szervezése tárgyában kidolgozott szakvéleménye, a hazai jogi oktatás kérdéséhez, illetőleg akadémiánkhoz közelebbi vonatkozásban állván, a jelen Almanachban bocsáttatnak közre.

Azt az időt, mely a tanulmányok, előadások s irodalmi munkálkodás mellett a kar tagjainak még rendelkezésére állott, a különféle állami, városi, társadalmi és egyesületi közhasznú actiók felkarolásával, karunk minden tagja legjobb erői szerint törekedett a köz javára értékesíteni.

Kivételesen mindnyájan közreműködtünk a nemzeti hadikölcsönök sikerének előmozdításában, valamint viszonyaihoz mérten minden kari tag kivette részét a háborús

jótekonyság gyakorlásából. A különböző egyesületekben kifejtett működésükön kívül: *Hoványi Gyula dr.*, *Ágoston Péter dr.* s *Károly Irén dr.* nyilv. r. tanárok, mint a városi törvényhatósági bizottság tagjai, e bizottság ülésein közérdekű feszüléseikkel, városunk gazdasági, szociális és kulturális problémáinak tisztázásához járultak tevékenyen hozzá, ami mellett *Hoványi Gyula dr.* nyilv. r. tanárnak, mint törvényhatósági bizottsági tagnak, több megítisztelő megbízásban is volt része. Így abban az országos küldöttségben, mely a magyar nemzetnek királya iránt érzett alattvalói hódolatát, hűségét s törhellen ragaszkodását tolmácsolandó, 1915. évi szeptember hó 2-án, a m. kir. miniszterelnök ur vezetése alatt, Ő csász. és ap. kir. Felsege elé járult, Nagyvárad város törvényhatóságának *Hoványi Gyula dr.* nyilv. r. tanárunk volt egyik képviselője. Ugyancsak ő a tanév folyamán egy izben törvényhatósági választási elnökként is működött. A már említett kari tagokon kívül különösen még *Lutter János dr.* nyilv. rk. tanár, az Ottokár-hadiárvaház céljaira megindult gyűjtés lelkes felkarolásával, *Buday Gyula dr.* nyilv. rk. tanár, a Kath. Népszövetség jótekonycélú közművelődési délutánjain aktiv szereplésével, *Személyi Kálmán dr.* nyilv. rk. tanár, mint a Vörös-Kereszt Egylet nagyváradai választmányának pénztárnoka, *Némethy Gyula dr.* s *Popovici Miklós dr.* akadémiai előadók a Kath. Kör háborus délutánjain értékes előadásokkal, a kar dékánja pedig mint a nagyváradai Kath. Növédő-egylet cselédothton szervezésére alakult előkészítő bizottságának elnöke, fejtettek ki, a tanári kar társadalmi működésének e rövid összefoglalása során is említésre méltó tevékenységet.

IV. Karunk, amennyiben arra alkalom nyílt, miként azelőtt, az elmúlt tanévben sem mulasztotta el fenntartani és ápolni öszszeköttetéseit a társintézményekkel s a tudományos- és közélet mindama tényezőivel, kikhez akadémiánkat a köteles tiszteletnek vagy a kulturális együttműködésből fakadó ragaszkodásnak szálai fűzik. Hivatalos kiadványainkat a tudományos- és társadalmi élet előkelőségeinek, valamint a velünk csereviszonyban álló intézeteknek az elmúlt tanév folyamán is megküldöttük. S amint őszintén

IV. A kar érintkezése a tudományos és közélet tényezőivel.

osztottunk a magyar kath. Egyháznak s a pannonhalmi szt. Benedek-rendnek gyászában főmagasságú dr. Vaszary Kolos biboros-hercegprimásnak elhunytával s nyilvánítottuk kollegiális részvétünket a kolozsvári tudományegyetemnek s a kecskeméti ev. ref. jogakadémiának. mikor Marschalkó Tamás dr. és Makara Lajos dr. kolozsvári egyetemi tanárok s Kovács Pál nyugalmazott kecskeméti ev. ref. jogakadémiai igazgató haláláról értesültünk, úgy más oldalról nem kisebb örömmel tartotta kedves kötelességének karunk, tiszteletteljes szerencsekívánatait kifejezni *dr. gróf Széchenyi Miklós v. b. t. t.*, nagyváradi lat. szert. megyéspüspök úr, *dr. Jankovich Béla v. b. t. t.*, vallás- és közoktatásügyi-, *dr. Balogh Jenő v. b. t. t.*, igazságügyi- és *dr. Teleszky János v. b. t. t.*, pénzügyi m. kir. miniszter urak előtt, mikor Ő excellentiáik a tanév folyamán legfelsőbb kitüntetésben részesültek. Ugyancsak üdvözölte a kar a lefolyt tanévben *dr. Némethy Gyula* tb. kanonok urat, akadémiánk előadóját és hitszónokát, 25 éves áldozópapi jubileuma alkalmával s az intézetünkkel és karunkkal kollegiális szomszédságban élő premontrei főgimnázium tanári karának két jubiláló tagját, *Szmetka L. Ödön*, prem. r. kanonok, főgimnáziumi igazgató urat s *Kertész Miksa*, prem. r. kanonok, főgimnáziumi tanár urat. Az üdvözöltek megleghangú válaszokban mondtak köszönetet.

Ugyanitt említtem meg azt is, hogy akadémiánknak királyi és katolikus jellegéhez mérten, az intézet tanári kara és ifjúsága állandóan részt vett a tanév vasárnapjain tartott akadémiái szt. miséken s mindenkor képviseltette magát azokon az ünnepélyes istentiszteleteken, melyekre a kar és az ifjúság, akár a megyéspüspök úr Őnagyméltósága-, akár más egyházi hatóságok részéről hivatalosan meghívtak.

V. Akadémiánk elmúlt esztendejének e legnagyobbrészt kifelé jelentkező mozzanataival párhuzamosan folyt le karunknak az intézet belső életét érintő tevékenysége: a tananyag előadása s az intern akadémiái ügyek adminisztrációja.

V. Tananyag és előadások.

A tanulmányi és egyéb akadémiái kérdések megbeszélése és elintézése végett X rendes és II rendkívüli, összesen XII kari értekezletet tartottunk, előadásaink pedig, az I. félév alatt, 29 tárgynak összesen 109 heti órában, a II. félév alatt

34 tárgynak összesen 109 heti órában taglalására terjeszkedtek ki.

Minthogy intézeti épületünket, a könyvtár és a dékán hivatali helyiségei kivételével, a hadvezetőség még a háború kitörésekor hadikórházzá alakította át s e helyzetben változtatni azóta sem lehetett, előadásainkat, a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr hozzájárulásával, a lefolyt tanévben is a nagyváradi Kath. Körnek, e célra lekötendő vendégszeretettel átengedett termeiben tartottuk meg. Az a messzemenő figyelem és körültekintő támogatás, mellyel a Kör vezetősége komoly munkánk előtt a helyzetből előállható minden zavaró körülményt távoltartott, nemcsak azt tette lehetővé, hogy a tanrendjeink összeállításában követni szokott tudományos és gyakorlati szempontok érvényesítéséről a változott helyi viszonyok mellett sem kellett lemondanunk, hanem azt is, hogy a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr Ónagyméltósága által jóváhagyott tan- és órarendünkhöz, a tanév mindkét felében, teljesen zavartalanul alkalmazkodhattunk. Fogadják a Kör és igen tisztelt vezetősége a szives vendéglátásért a tanári karnak ez uton is hálás köszönetét.

VI. Miként otthonunkból történt háborús száműzetésünk szomorúságát az intézetünket befogadó Kath. Kör vendégszeretete, úgy enyhítette a hallgatóink létszámának tetemes megfogyatkozása által kiváltott lehangoltságot az a fölemelő tudat, hogy e létszám-apadást kizárólag a háborús főként azzal okozta, hogy akadémiánk polgárainak zömét, az egyéni céljaikért folytatott békés munka mellől, a hazai védelmére, hősi feladatok teljesítésére szólította el körünkből.

Tán egyetlen főiskolája sincs az országnak, mely hallgatói átlagos béke-létszámából a háború következtében aránylag többet veszített volna, mint a mi intézetünk. A békés évek 180-200-as hallgatósága helyett, a lefolyt második háborús tanév I. felében már csak 57 rendes s 6 rendkívüli hallgató s a tanév II. felében 55 rendes s 18 rendkívüli hallgató látogathatta akadémiánkat. Az elmaradt többiek, az itthon váratlanul elhunyt Berkovits Árpád s a közben kevés számmal eltávozottak kivételével, a különböző harctereken

VI. Az akadémia hallgatói.

1. Létszám-
viszonyok.

teljesítik a legszentebb hazafiui kötelességek egyikét : az ősök-szerzte hon fegyveres védelmét.

S hogy csakugyan teljesítették és tel-

2. Hadbavonult
hallgatók.

jesítik ezt a kötelességet, élénken bizonyítják az adatbeszolgáltatás hiányossága mellett is nem kis számban tudomásunkra jutott sebestülések, hadi kitüntetések s a frontokon több, akadémiánkat közelebről is fájó büszkeséggel eltöltő hősi sírhalom. *Bányai Zoltán, Fekete Ferenc, Fenyő István, Fráter Pál, Józsa Szinésziusz, Molnár Lajos* hallgatóink, kiknek a tanév folyamán vitézi elhunytáról értesültünk, akadémiánknak s a hazának is hű fiai voltak s vitézségükkel, többi hadbavonult társaikkal együtt, csak arról a kötelességtudásról tettek tanuságot, melyet hallgatóinkba nevelni karunknak mindenkor egyik első törekvése.

Igaztalan lenne azonban ez a beszámolás, ha hadbavonultjaink példás magatartását kiemelvén, hallgatással mellőzné az

3. A hallgatók
társadalmi mű-
ködése és ta-
nulmányi elő-
menetele.

ittthon maradtak kisebb táborának tán csendesebb, de nem kevésbé lelkiismeretes és eredményes munkásságát. Ez a munka, eszközeiben különbözött ugyan a harctéren levők fegyveres szolgálatától, de céljában és teljesítményeiben, megpróbáltatásaiban és sikereiben, a mai háborús nehézségek közepette ugyancsak hősieleg megvívott küzdelemnek minősíthető.

Itthon maradt hallgatóinknak ugyanis, a lefolyt tanévben, nemcsak azokat a feladatokat kellett megoldaniok, melyeket az akadémiai tanulmányok elébük szabtak, hanem annak az áldozatos erő kifejtésnek is szolgálatába kellett szegődniök, mellyel a hazának az idők komolyságát megértő és átérző polgárai, vitéz katonáinkat a győzelem kivívásában és biztosításában a front mögül támogatták és támogatják.

Örömmel állapítható meg, hogy hallgatóink minden téren becsülettel teljesítették a reájuk hárult kötelességeket. Majd mint szereplők, majd mint rendezők tevékeny részt vettek a háborús jótékonyosság különféle mozgalmaiban, anyagi erőikhez mérten maguk is áldoztak a hazafias célokra, munkájukat s tehetségüket rendelkezésre bocsátották a háború folytán itthon munkaerőkben beállott hiány pótlására s hogy mindezek mellett tanulmányaikat sem hanyagolták el, arról,

a tanév során, az előadások látogatásában megnyilvánult szorgalmuk, vizsgálataik alkalmával pedig tudásuk tanuskodott. Szinte egy sem mulasztotta el közülük a tanulmányi rend szerint esedékes vizsgálata kiállításának megkísérlését s ha a velük megtartott összesen 67 vizsgálatból 2, illetve 4 nem sikerült is, úgy más oldalról szépen jellemzi a vizsgázók készültségét, hogy a sikerrel kiállott 65 vizsgálaton, 11 vizsgázót: kitűnő, 16 vizsgázót pedig: egyhangú képesítésre talált érdemesnek a bizottság.

VII. Ebben a szép s akadémiaánk szempontjából is csak örvendetes tanulmányi eredményben, a tanári kar buzgalmán s ifjaink szorgalmán kívül, nem kis részük van akadémiai intézményeinknek: könyvtárunknak és mensa academicá-nknak.

VII. Az akadémiaintézményei
1. Könyvtár.

Mert ha az akadémiai épületnek hadi célokra lefoglaltsága akadályokat gördített is az intézet könyvtárának oly mértékben igénybevehetése elé, mint az a békés években történni szokott, könyvtárunk tan- és kézi könyvei a hallgatóknak általában mégis rendelkezésére állottak s közülük különösen a szegényebb sorsúaknak nem kis mértékben megkönnyítették, hogy tanulmányaikban az előadásokkal együtt haladhassanak. Könyvtárörünk jelentésének az intézmény forgalmára vonatkozó adatai mutatják, hogy könyvtárunk, még a használatát megnehezítő viszonyok közepette is, mily fontos kultur-feladatot töltött be s hogy ép ezért, mai szerény dotációjának felemelésével, mily szükséges lenne annak nagyobb arányú fejlesztése.

Könyvtárunkon kívül mensa-nk is igen jelentékeny tényezője volt hallgatóink boldogulásának. Előbbi a szellemi haladhatáshoz, utóbbi az arra utaltak lét-fenntartásához nyújtott eszközöket.

2. Mensa academica.

Az akadémia épületének hadi kórházzá átalakítása következtében mensa-nk is kénytelen volt ugyan az akadémiaán szépen berendezett otthonáról a háború tartamára lemondani, ez azonban az intézet áldásos működését mivel sem bénította meg. A Kath. Kör étkező helyiségeiben ugyanis a mensa is teljesen megfelelő elhelyezést talált, mindaddig, míg az élelmi cikkek árának óriási emelkedése miatt, vállalkozónk s a vállalkozók általában a havidíjak ellenében ki-

főzést beszüntetni nem kényszerültek. Ettől kezdve a szegénysorsú hallgatóknak természetben élelmezését, a nagyméltóságú vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr engedélyével, már csak amiatt is pénzbeli segélyezéssel helyettesítettük, mert így azokon a szegénysorsú hallgatókon is érdemlegesebben segíthettünk, kiknek szülői helyben laknak. Hogy hallgatóink a mensa-nak és a mensa jötevőinek mit köszönhetnek, minden részletezésnél jobban bemutathatja az az összegezés, hogy az elmúlt tanév folyamán intézetünknek 57, illetve 55 rendes hallgatója közül 19 illetve 22 hallgató (azaz közel 35%) élvezte a mensa természetbeni illetőleg pénzbeli étkezési segélyét, összesen: 5643 korona értékben.

Nem is mulaszthatom el, hogy mensa-nk nagylelkű jötevőinek: nagyméltóságú *Jankovich Béla dr* vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak, mint a mensa költségeit túlnyomó részben fedező magyar tanulmányi alap kezelőjének, továbbá *Nagyvárad város és Biharvármegye közönségének*, nagyméltóságú *dr. gróf Széchényi Miklós* lat. szert. megyéspüspök urnak, a nagyságos és főtisztelendő lat. szert. *Káptalannak*, a *Nagyvárad* *Takarékpénztárnak* s az *Egyesült Biharvármegyei és Központi Takarékpénztárnak*, mensa-nk emberbaráti céljainak áldozatkész támogatásáért, intézetünk és karunk nevében e helyütt is hálás köszönetet mondjak. Jótékony adományaik a mai súlyos viszonyok között szinte fel sem becsülhető segítséget nyújtottak s a múltaknál is nagyobb hála kötelezték intézetünket s a segélyben részesült ifjúságot.

VIII. Egyrészt hallgatóink létszámának a háború következtében oly jelentékeny csökkenése, másrészt az akadémia épületével az ifjúsági egyesületi helyiségeknek is hadi célokra lefoglaltsága okozták, hogy ifjúsági egyesületeink a lefolyt tanév során csak részben működtek. Az ifjúsági Segítő-egyesület időnkinti ülésai számára a Kath. Kör vezetősége volt szíves helyiségeket átengedni s ez az egyesület, emberbaráti céljára tekintettel, meg is alakult. Az ifjúsági Olvasó-kör azonban, megfelelő helyiség hiányában, miként az előző évben, legutóbb sem működhetett. Szerepe azonban nem maradt pótolatlanul, mert

VIII. Ifjúsági
egyesületek.

hallgatóink, a Kath. Kör szíves engedelméből, a Kör olvasótermét látogathatták s az ott kifejtetett jóirányú lapokba, művészeti és tudományos folyóiratokba betekinthettek.

IX. Ami az intézet alapjait és alapítványait illeti, ezek jövedelme a lefolyt tanévben is az alapítólevelekben megszabott kulturális és jótékony célokra fordított, tőkésítendő jövedelem-feleslegükből pedig nemzeti hadikölcsön-kötvények vásároltattak. E hadikölcsön-jegyzések összege a lefolyt tanévben 3550 koronát tett ki s vele összesen 8550 koronára emelkedett az a hozzájárulás, mellyel alapjaink a nemzeti küzdelem anyagi terheiből hadikölcsön-kötvények jegyzése révén részüket kivették.

IX. Intézeti alapok és alapítványok.

Ezekben vázolván tanévünk történetét befejezésül elengedhetetlen kötelességemnek tartom e helyütt is kollegiális köszönetemet nyilvánítani igen tisztelt tanártársaimnak, kik mindenkor és mindenben készséges közreműködésükkel hivatali teendőim ellátását megkönnyíteni szívesek voltak s kiknek megtisztelő bizalma a dékáni tisztséggel a jövő tanévre is kitüntetett.

Adja Isten, hogy a jövő tanév, mindazt meghozva mit tőle várunk, hazánkra is, akadémiánkra is: a diadalmas béke hajnala, a fejlődés egy örömdetesebb korszakának bevezetője legyen!

I. A jog- és államtudományi kar személyzete

az 1915—16. tanévben.

Dékán:

Dr. Szandtner Pál, egyetemi magántanár, a magyar közjognak, a politikának és a jog- és államtudományi bevezetésnek ny. r. tanára, a második alapvizsgálati bizottságnak, az államtudományi államvizsgálati bizottságnak s a kir. jogakadémia Mensa-bizottságának elnöke. Ny. rk. tanárrá kineveztetett 1911. dec 21-én, ny. r. tanárrá 1915. apr. 12-én. Lakik Lukács György-utca 18. sz. a.

Prodékán:

Dr. Sigmond Andor, egyetemi magántanár, a magyar közigazgatási és pénzügyi jognak ny. r. tanára, az első alapvizsgálati bizottságnak elnöke, a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak elnökhelyettese, a kir. jogakadémia Mensa-bizottságának tagja, a kir. jogakadémiának az 1914—15. tanévben dékánja. Ny. rk. tanárrá kineveztetett 1905. aug. 15-én, ny. r. tanárrá 1908. jun. 8-án. Lakik Schlauch tér 5/11. sz. a.

Kérdeműlt igazgató:

Pilismaróti dr Bozóky Alajos, m. kir. udvari tanácsos, képesített egyet magántanár, a római jognak kérdeműlt ny. r. tanára, a kir. jogakadémiának 1879—1912-ig igazgatója, a Szent István Akadémia tagja, a Magyar Jogászegyűlés állandó bizottságának, a Biharmegyei Régészeti és Történelmi egyesület, a Nagyváradai Jogászegylet s a Szent-István-Társulat igazgató-választmányának tagja, a budapesti t. egyetemi központi növendékpapság magyar egyházirodalmi iskolájának s a nagyváradai Szigligeti Társaságnak tiszteletbeli tagja, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének örökös tagja, a nagyváradai jogakadémiai Gyorsíró Egyesületnek díszelnöke. Nyugdíjaztatott 1911. nov 4-én. Lakik Lukács György-utca 18. sz. a.

Kérdeműlt nyilvános rendes tanár:

Dr. Molnár Imre, képesített egyetemi magántanár, a nemzetgazdaszat- és pénzügytannak, a m. pénzügyi törvényismének és tételes nemzetközi jognak kiérdeműlt ny. r. tanára, Nagyvárad-város törvényhatósági-, jogügyi-, pénzügyi-, szépművészeti-, közlekedésügyi- és nyugdíj-bizottságának, igazoló választmányának és központi bizottságának, továbbá az iparoktatási bizottságnak, a kereskedelmi tanonciskola felügyelő-bizottságának, a városi árvaház felügyelő-bizottságának tagja, a Koldusápoló, a Kath. Kör, a Biharmegyei Gazdasági Egyesület, a Népművelési Egyesület igazgató-választmányainak tagja, a Bölcsőde Egyesület alelnöke, Nagyvárad hegyközségének elnöke, a Szőlősgazdák Országos Egyesületének alelnöke. Nyugdíjaztatott 1912. jún. 13-án. Lakik Sal Ferenc-utca 13. sz. a.

Nyilvános rendes tanárok:

Köröstarjáni dr. Hoványi Gyula, képesített egyetemi magántanár, a jogbölcsészettudományoknak, az anyagi büntetőjognak és a büntető perjognak ny. r. tanára, a második és harmadik alapvizsgálati bizottságnak elnökhelyettese, a jogtudományi államvizsgálati bizottságnak elnöke, a kir. jogakadémiának az 1911—12. tanév második felében s az 1912—13. tanévben dékánja, az 1913—14. és 1914—15. tanévekben prodeánja, Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja, nagyvárad-egyházmegyei kath. autonómiai congressusi képviselő, a Nagyváradon szervezett állandó vegyes felülvizsgáló bizottságnak helyettes polgári elnöke, a Nagyvárad-i hadsedélyező-bizottság társelnöke, a Múzeumok és Könyvtárak Országos Szövetségének örökös tagja, a nagyvárad-olaszi-i róm. kath. egyháznak világi főgondnoka, a Szt.-István-Társulatnak és az Országos Pázmány-Egyesületnek rendes tagja, Nagyvárad város községi iskolaszékének, valamint hegyközségének, a Biharvármegyei és Nagyvárad-i Régészeti és Történelmi egyletnek, a Nagyvárad-i Jogász-Egyletnek, a Szigligeti-Társaságnak, a Nagyvárad-i Katholikus Körnek, a Biharmegyei és Nagyvárad-i Nemzeti Casinonak, a Koldusápoló és Fimenedékház-Egyesületnek, a Nagyvárad-i Katholikus-Legényegyesületnek, a Vörös-Kereszt-Egylet nagyvárad-i fiókjának választmányi tagja, a Vörös-Kereszt-Egylet nagyvárad-i ápolónői tanfolyamának vizsgáló-bizottsági tagja, Nagyvárad város ellenőrző bizottságának elnöke, az állami elemi iskola gondnokságának és a városi közkönyvtár bizottságának tagja. Ny. rk. tanára kineveztetett 1884. aug. 7-én, ny. r. tanárrá 1888. szept. 10-én. Lakik Kórház-utca 4. sz. a.

Dr. Ágoston Péter, egyetemi magántanár, okleveles bíró, a magyar és osztrák magánjognak s a magyar bányajognak ny. r. tanára, az első alapvizsgálati bizottságnak elnökhelyettese, a harmadik alapvizsgálati bizottságának elnöke, a Magyar Jogász Egyletnek választmányi tagja, a Nagyvárad-i Társadalomtudományi Társaságnak elnöke, a törvényhatósági bizottságnak tagja, a nagyvárad-városi szegényügyi bizottságnak elnöke. Ny. rk. tanárrá kinevezetett 1900. júl. 4-én, ny. r. tanárrá 1903. ápril 15-én Lakik Nagy Sándor-utca 17. sz. a.

Dr. Károly Irén, premontrei r. kanonok, egyetemi magántanár, a bölcsészet ny. r. tanára, a Szent István Akadémia rendes tagja, a Matematikai és Fizikai Társulat alelnöke, Nagyvárad város törvényhatósági-bizottságának s a kir. jogakadémia Mensa-bizottságának tagja. Akadémiai előadói megbízott 1890. aug. 19-én, ny. r. tanárrá kinevezetett 1912. nov. 1-én Lakik a premontrei rendházban.

Dr. Horváth Jenő, egyetemi magántanár, okleveles középiskolai tanár, az újkor történelmének ny. r. tanára. A nagyvárad-i kir. jogakadémiához beosztott 1911. nov. 25-én, ny. r. tanárrá kinevezetett 1912. nov. 1-én. Lakik Gerliczy-utca 1. sz. aBCU Cluj / Central University Library Cluj

Nyilvános rendkívüli tanárok:

Dr. Bozóky Ferenc, a közgazdaságtannak, a pénzügytannak és a statisztikának ny. rk. tanára. Ny. rk. tanárrá kinevezetett 1914. máj. 23-án. Lakik Lukács György-utca 18. sz. a.

Dr. Lutter János, az egyházjognak és a magyar alkotmány- és jogtörténetnek ny. rk. tanára. Az egri érseki joglyceumtól ez akadémiához ny. rk. tanárrá kinevezetett 1914. okt. 2-án. Lakik Rákóczi-ut, 12. sz. a.

Dr. Buday Gyula, okl. ügyvéd, a polgári törvénykezési jognak és a kereskedelmi- és váltójognak ny. rk. tanára. Az egri érseki joglyceumtól ez akadémiához ny. rk. tanárrá kinevezetett 1914. okt. 2-án. Lakik Ritoók Zsigmond-utca. 1. sz. a.

Dr. Személyi Kálmán, okl. ügyvéd, a római jog ny. rk. tanára, a kar jegyzője. A Magyar Vörös-Kereszt-Egylet nagyvárad-i választmányának pénztárnoka. Ny. rk. tanárrá kinevezetett 1915. évi szept. hó 17-én. Lakik Uri-utca 65. sz. a.

Előadók:

Dr. Némethy Gyula, a nagyvárad-i I. szert. székeskáptalan t. kanonokja, theologiai ny. r. tanár, a budapesti m. kir.

tudomány-egyetem theologiai karának bekebelezett tagja, a művelődéstörténet előadója, az államtudományi államvizsgálati bizottság kültagja, szentszéki bíró, a Műemlékek Országos Bizottságának levelező tagja, a Biharmegyei Történelmi és Régészeti Egylet muzeumának őre. Akadémiai előadóul megbízott 1899. jún. 19-én. Lakik a szemináriumban.

Dr. Popovici Miklós, orvostudor, képesített tisztiorvos. a közegészségtan előadója, Nagyvárad város törvényhatósági bizottságának tagja Akadémiai előadóul megbízott 1911. szept. 17-én. Lakik Szalárdi-utca 2. sz. a.

Dr. Verzár István, orvostudor, a biharmegyei közkórház tb. osztály-főorvosa s Röntgen-laboratoriumának vezetője, képesített tiszti orvos, a törvényszéki orvostan előadója. Akadémiai előadóul megbízott 1911. nov. 25-én. Lakik Szalárdi-utca 9. sz. a.

Vitán Árpád, m. kir. pénzügyi számtanácsos, az államszámviteltan előadója. Akadémiai előadóul megbízott 1912. febr. 13-án. Lakik Szigligeti-utca 6. sz. a.

Dr. Kenéz Kálmán, a biharmegyei közkórház elmeosztályának vezető főorvosa, a törvényszéki lélektan és elme-kórtan előadója. Akadémiai előadóul megbízott 1912. dec. 20-án. Lakik az elmekórház épületében.

Hitszónok :

Dr. Némethy Gyula. (Lásd fentebb.)

Könyvtárőr :

Dr. Ágoston Péter. (Lásd fentebb.)

Titkár :

Dr. Suhayda György, a jogtudományok tudora. Kinevezetett 1910. apr. 18-án. Lakik Sal Ferenc-utca 8. sz. a.

Díjnokok :

Csoór Lajos, szakdíjnok, hadbavonult.

Robelly Tibor, i. m. díjnok. Lakik Uri-utca 63 sz. a.

Pedellus :

Kertész István, akadémiai altiszt. Lakik a kir. jogakadémia épületében.

II. A karral kapcsolatos bizottságok

az 1915–16. tanévben.

Vizsgálati bizottságok.

(Megerősítve a nagym. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrnak 1915. évi június hó 19-én 54796. sz. a keit rendeletével.)

I. Alapvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. *Sigmond Andor* prodékán, ny. r. tanár, h. elnöke: Dr. *Ágoston Péter* ny. r. tanár, tagjai: Dr. *Szandtner Pál*, dékán, Dr. *Hoványi Gyula* ny. r. tanár, Dr. *Lutter János*, Dr. *Buday Gyula* és Dr. *Személyi Kálmán* ny. rk. tanárok.

II. Alapvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. *Szandtner Pál*, dékán, ny. r. tanár, h. elnöke: Dr. *Hoványi Gyula* ny. r. tanár, tagjai: Dr. *Sigmond Andor* prodékán, ny. r. tanár, Dr. *Bozóky Ferenc* és Dr. *Lutter János* ny. rk. tanárok.

III. Alapvizsgálati bizottság.

Elnöke: Dr. *Ágoston Péter* ny. r. tanár, h. elnöke: Dr. *Hoványi Gyula* ny. r. tanár, tagjai: Dr. *Lutter János*, Dr. *Buday Gyula* és Dr. *Személyi Kálmán* ny. rk. tanárok.

Jogtudományi államvizsgálati bizottság:

Elnöke: Dr. *Hoványi Gyula* ny. r. tanár, h. elnöke: Dr. *Sigmond Andor*, prodékán, ny. r. tanár, beltágjai: Dr. *Ágoston Péter*, ny. r., Dr. *Buday Gyula* és Dr. *Személyi Kálmán* ny. rk. tanárok.

Kültágjai:

Dr. *Baróthy Pál*, kir. főügyész-helyettes.
Dr. *Bozóky Alajos*, m. kir. udv. tanácsos, nyug. jogakadémiai igazgató.
Hlatky Endre, Nagyvárad város főispánja.

Dr. *Imrik Péter*, kir. kuriai bíró, kir. táblai tanácselnök.

Dr. *Lábán Lajos*, a nagyávradi kir. ítélőtábla elnöke.

Dr. *Órley György*, kir. közjegyző.

Rádl Ödön, kir. tanácsos, h. ügyvéd.

Sztaniszlavszky Adolf, kir. főügyész.

Államtudományi államvizsgálati bizottság :

Elnöke: Dr. *Szandtner Pál* dékán, ny. r. tanár, h. elnöke: Dr. *Ágoston Péter* ny. r. tanár, helytagjai: Dr. *Sigmond Andor* prodékán, Dr. *Hoványi Gyula* ny. r., Dr. *Bozóky Ferenc* és Dr. *Lutter János* ny. rk. tanárok.

Kültagjai:

Dr. *Beöthy László*, v. b. t. t., volt m. kir. kereskedelmi miniszter.

Dr. *Bozóky Alajos*, m. kir. udv. tanácsos, nyug. jogakadémiai igazgató.

Fetser Antal, győri megyés püspök.

Fráter Barnabás, Biharvármegye alispánja.

Hlatky Endre, Nagyvárad város főispánja.

Dr. *Hoványi Géza*, országgyűlési képviselő.

Ipolyi-Keller Gyula, gazd. akad. igazgató, a földmivelésiügyi minisztérium nagyváradai kirendeltségének vezetője.

Dr. *Karácsonyi János*, nagyváradai I. sz. kanonok, a m. t. Akadémia tagja.

Kollányi Ferenc I. sz. kanonok, pápai praelatus, a m. tud. akadémia lev. tagja.

Dr. *Miskolczi Ferenc*, Biharvármegye főispánja

Németh István, kir. tanácsos, m. kir. pénzügyigazgató.

Dr. *Némethy Gyula*, t. kanonok, theol. ny. r. tanár., akad. hitszónok és előadó

Rimler Károly, Nagyvárad város polgármestere.

Tanárkari Mensa-bizottság.

Elnöke: Dr. *Szandtner Pál* ny. r. tanár, mint dékán.
Tagjai: Dr. *Sigmond Andor*, prodékán, ny. r. tanár. Dr. *Károly Irén*, ny. r. tanár.

III. A tanárok irodalmi működése

az 1915—16. tanévben.

Dr. Szandtner Pál, dékán, ny. r. tanár :

1. Dékáni beszámoló az 1915—16. tanévről. (L. a jelen Almanach 7—18 ll.)
2. A jog- és államtudományi továbbképzés jövő szervezése. (L. a jelen Almanach 42 s köv. ll.)
3. Szerkesztette a kir. jogakadémia 1915—16. tanévi Tanrend-jeit és Almanachját.
4. Részben már megjelent nagyobb általános közjogi tanulmányának folytatásán dolgozik.

Dr. Ágoston Péter ny. r. tanár :

1. Jog, magánjog, szabadság. (Munkásügyi Szemle, 1914. jun. 25. sz.)
2. Olaszország a Hármasszövetségben. (Világ, 1915. május 16. sz.)
3. Több ember. (U. o.)
4. Utazás német földre. (Világ, 1915. szept. 18. sz.)
5. Az élelmezés Németországban. (Világ, 1915. szept. 21. sz.)
6. Német templomok. (Világ, 1915. szept. 23. sz.)
7. Az élelmi cikkek Németországban. (Népszava, 1915. szept. 26. sz.)
8. A fogyasztók és a szervezkedés. (Világ, 1915. febr. 26. sz.)
9. A német utca. (Világ, 1915. szept. 30. sz.)
10. A háború után. (Világ, 1915. okt. 3. sz.)
11. Kis és nagy államok. (Világ, 1915. okt. 7. sz.)
12. Táplálkozás és drágaság. (Népszava, 1915. okt. 10. sz.)
13. Németek, zsidók. (Világ, 1915. okt. 12. sz.)
14. A német nő. (Világ, 1915. okt. 14. sz.)
15. Németország jövője. (Világ, 1915. okt. 26. sz.)
16. A jövő munkajoga. (Munkásügyi Szemle, 1915. 19 - 20. sz.)
17. Az anyák bűne. (A Nő, 1915. nov. 5. sz.)

18. A munkásság az új Németországban. (Huszdik Század, 1915. 10. sz.)
19. Fejtelenség. (Világ, 1915. dec. 5. sz.)
20. Mi lesz velünk? (Világ, 1915. dec. 8. sz.)
21. Magántisztviselők a háború után. (Magántisztviselő, 1916. máj. sz.)
22. A világháború hatása a jogéletre. (Munkásügyi Szemle; 1916. 12. sz.)
23. Középeurópa. (Világ, 1916. jan. 30. sz.)
24. Mitteleuropa. (Világ, 1916. febr. 6. sz.)
25. A polg. tvkv. tervezete. (Munkásügyi Szemle, 1916. 8 - 12 sz.)
26. Emberek s az új helyzet. (Világ, 1916. febr. 13. sz.)
27. A magyar demokracia Mitteleuropában. (Világ, 1916. febr. 27. sz.)
28. Középeurópa. (Szocializmus, 1916. márc. sz.)
29. A zsidók jövője. (Huszdik Század, 1916. febr. sz.)
30. Háború és nemzetiség. (Huszdik Század, márc. sz.)
31. A mi utjaink. (A nagyváradi Társadalomtudományi Társaság kiadványa, Nagyvárad, 8^o, 1916. 176. l.)

Dr. Károly Irén, ny. r. tanár:

1. Az új irányzat. (Szabadság, 1916. 89. sz.)
2. Energia-pazarlás és a háború. (Szabadság, 1916. 125. és 130. sz.)

Dr. Horváth Jenő, ny. r. tanár:

1. Az angol választás. (Vezetőcikk a Budapesti Hírlap 1915. jul. 9. számában)
2. VII. Edvárd külpolitikája (Budapesti Szemle, CLXIII. 1915. 53—82. l.)
3. Az osztrák centralizmus és Magyarország. (Magyar Figyelő 1915. nov. 1. sz.)
4. Magyarország az európai szövetségben. (Magyar Figyelő 1915. dec. 1. sz.)
5. The Cambridge Modern History. Cambridge 1904—12. (Ismertetés: Történelmi Szemle, IV. 1915. 605 - 610. l.)
6. A centralizmus ellenszere a paritás (Magyar Figyelő, 1916. ápr. 1. sz.)
7. A nemzetiségi kérdés revíziója. (Magyar Figyelő, 1916. ápr. 1. sz.)
8. Az európai koncert küzdelmei 1815—1914. (Az Erdélyi Múzeum-Egyesület Jog- és Társadalomtudományi Szakosztályának Évkönyve, 1913—14. Budapest 1916. 142 - 163. l.)
9. A nagyváradi kir. Jogakadémia újabb története 1888—1915. (A nagyváradi kir. Jogakadémia 1915—16. évi Almanachjában.)

Dr. Buday Gyula, ny. rk. tanár :

1. Örök harc, örök béke. (Ünnepi beszéd a Kath. Népszövetségnek Nagyváradon 1916. febr. 27-én tartott ünnepélyén. Megjelent a „Tiszántúl“ c. napilap febr. 19-iki számában és külön füzetben. Kath. Népszövetség kiadása 1—15. l.)

2. A nemzetközi jog jövője. (Budapesti Hirlap, 1916. ápr. 9. sz.)

3. A fuvarozó felelősége. II. köt. 1. rész. (Kéziratban.)

Dr. Személyi Kálmán, ny. rk. tanár :

„A névjog.“ Tanulmány a személyiségi jogok köréből. Budapest, 1915.

Dr. Némethy Gyula előadó :

1. A Vörös-Kereszt Egylet képkiállítása a megyeházán. („Tiszántúl“, 1916. február 13. sz.)

2. A művészet vértanúi. (U. o. 1916. febr. 20. sz.)

3. Szoldatics Ferenc. (U. o. 1916. febr. 26. sz.)

4. A nyilvános istentisztelet. (U. o. 1916. márc. 8. sz.)

5. A latin szertartású püspöki székház művészeti kincseiről. (U. o. 1916. ápr. 30. sz.)

6. Hősök árváiért. (U. o. 1916. máj. 9. sz.)

7. Az Obercius-sírföliirat. (Religio, 1916. márc. és áprilisi füzet.)

8. Képtárlat a I. szt. püspöki palota disztermében. (Tiszántúl, 1916. május 26. sz.)

9. Széchényi Ilona grófnő és Erdődy Lajos gróf képei. (U. o. 1916. jun. 1. sz.)

10. Remekművek világrajötte és viszontagságaik. (U. o. jun. 4. sz.)

11. A nagyváradi oltáregyesületek kiállítása. (U. o. 1916. jun. 14. sz.)

12. Fonákán készült remekművek. (U. o. 1916. jun. 14—15. sz.)

Dr. Kenéz Kálmán, előadó :

„A psychosis epileptica intézeti kezeléséről.“ c. értekezés.

A nagyváradi királyi jogakadémia újabb története. 1888—1915.*

Írta : dr. Horváth Jenő ny. r. tanár.

I.

Mikor a tisztelő megbízásnak, hogy a nagyváradi királyi jogakadémia történetét attól az időponttól kezdve, hol azt utolsó igazgatója, nagyérdemű *Bozóky Alajos* udvari tanácsos, az 1888-iki jubileumi évben kiadott munkájában lezárta¹, nagy vonásaiban összefoglaljam, csekély erőmmel eleget tenni készülök: nemcsak e téren elődöm szélesen megalapozott és a magyar közoktatásügy egész fejlődésére világot vető munkájának magas követelményei következtében érzem gyengének magamat, hanem a kérdés közelebbi megismerése után a részletekbe ható méltatásról is le kell mondanom, mert a hely szűkös volta nem engedi meg, hogy az akadémia házi történetének, a társadalmi és nemzeti élettel kapcsolatos működésének és nagy hatásának minden mozzanatáról megemlékezhessünk.

A múlt, mellyel a nagyváradi királyi akadémia már az 1874 május 4-iki legfelsőbb elhatározás idejében, mely azt a két magyar egyetem jogi karaival egyenlőjogúvá tette, dicsekedett, nagy és fényes történelmi múlt volt, a jövő ellenben az akkor még csak 84 hallgatóval rendelkező intézet előtt a vidéki jogakadémiák nehéz munkájával meginduló és kevés reménnyel kecsegtető jövője volt. Mikor e rövid emberöltőnek kis körre terjedő munkálkodását át kell tekintenünk,

* Közzététetik a jog- és államtudományi kar 1916. évi június hó 24-én tartott rendes ülésének határozatából.

¹ A nagyváradi királyi akadémia százados múltja. 1788—1888. Budapest, 1889.

mégis azt látjuk, hogy a tudás és a lankadatlan buzgalom kohójából oly világító és melegítő tűze árad ki a magyar kultúrának, mely a nemzeti haladás fegyvereihez a legerősebbet tudta kovácsolni; azokat az embereket, kik a kathedrákon egymást váltogatták, egyetemeink díszéivé, országunk legmagasabb intéző köreinek osztályosaivá; a hallgatókat, kiket legnagyobbbrészt e történelmi nevekkel dicsekvő vidék közönsége adott, a magyar jogászvilág tehetséges és munkabíró tagjaivá, sokszor vezetőivé, nem egyszer fényes neveivé tette.

Talán e nagy sikerek vetették előre fényüket, mikor az 1888-diki ünnepségek lezajlottak és nemcsak az intézet hízi ünnepének kölcsönöztek fényt és hatást, de a volt hallgatóknak és a közönségnek is oly benső ragaszkodásáról tettek bizonyosságot, mely a magyar közoktatásügy történetében páratlannak tekinthető.

A tulajdonképpeni ünnep az 1889 március 16-dikán délelőtt megtartott kari üléssel vette kezdetét, mely az intézet alapítója, Mária Terézia királynő arcképének megfestését határozta el és mely e hálanyilvánításon, valamint az intuition kívül, mely a magas alapítónak, az elmúlt évszázad jótevőinek, buzgó mestereinek és hallgatóságának emlékével az ülés csendjét megtöltötte és a boldogító öntudaton kívül másról tanúságot nem is tehetett.

Annál hatalmasabb erővel csaptak fel az érzés hullámai, mikor az akadémia másnap a nyilvános ünneplés központjába került.

Mikor a hálaadó istentiszteleten Nagyvárad lánglelkű püspöke, boldog emlékü *Schlauch Lőrinc* ragyogó elméjének legszebb virágait szórta egy történelmi múlt nagyságától és felelősségétől lenyűgözött hallgatóság elé; mikor az ünnepélyen *Szalay Imre* miniszteri tanácsos személyében *Csáky Albin* gróf vallás- és közoktatásügyi miniszter, *Gyalokay Lajos* törvényszéki elnök személyében *Fabiny Teofil* igazságügyminiszter, *Sal Ferencz* polgármester személyében *Tisza Kálmán* miniszterelnök, a két magyar tudományegyetem, a két váradí püspökség képviselőitében *Schlauch Lőrincz* latin szertartású és *Pável Mihály* görög katolikus püspökök, valamint a vármegye összes hatóságai hódoltak a száz éves aka-

démia előtt, a távollevők közül pedig Biharvármegye nagy fia és Nagyvárad város országgyűlési képviselője, *Tisza Kálmán* miniszterelnök, *Simor János* hercegprimás, a királyi Curia és nyolc jogakadémia kivántak szerencsét az intézetnek¹, a Bécsben élő váradi hallgatók pedig *Beer Adolf* volt nagyvárad-i jogakadémiai, akkori bécsi műegyetemi tanárnak, később az osztrák urakháza tagjának vezetése alatt Mária Terézia királynő szobra elé helyeztek koszorút.

Biharvármegye márc. 20-diki közgyűlésében, (Jegyzőkönyv 122—124 §.), Nagyvárad város törvényhatósági bizottsága jun. 13-iki ülésében (Jegyzőkönyv 105—106 §.) szenteltek figyelmet az akadémiának, mikor utóbbi a város nevében ezer koronás alapítványt tett az ünnep emlékére.²

A lelkesedésnek és ragaszkodásnak legszebb példáját azonban az egykori hallgatóság adta, mely *Mezey Mihály* közjegyző és *Várady Zsigmond* ügyvéd, később országgyűlési képviselő vezetése alatt 200-as bizottságot szervezett, hogy az ünnepélyen méltóképpen képviselje magát; mely a város törvényhatósági bizottságát az utolsó tagig maga töltvén be, márc. 17-dikén délután *Hlatky Endre* bizottsági tag, később nagyvárad-városi főispán indítványára rendkívüli ülést tartott és *Ritóók Zsigmond* bizottsági tag, később törvényszéki elnök indítványára feliratban kérte az országgyűlést alma materének továbbfejlesztése végett.

Ettől kezdve az akadémia köznapjait csak egyszer-egyszer váltották fel fényesebb ünnepnapok.

1890 jun. 17-dikén *Csáky Albin gróf* vallás- és közoktatásügyi miniszter látogatta meg az intézetet³, az őszi hadgyakorlatok idején, szept. 10-dikén pedig *Szapáry Gyula* gróf miniszterelnök és *Orczy Béla* báró személyekörüli minisztere kíséretében *Ő Felseége, Ferencz József apostoli király* tüntette ki legmagasabb látogatásával.⁴ 1897 április

¹ A nagyvárad-i kir. jogakadémia száz éves fennállásának emlék-ünnepélye. Tartatott 1889. évi március hó 17-dikén. Közli az igazgató. Nagyvárad, 1889. 1—83. l.

² Akadémiai Almanach 1888—89. 116—18. l.

³ Akadémiai Almanach 1889—90. 24—25. l.

⁴ Akadémiai Almanach 1890—91. 7—8. l.

22 - 24-én az Országos Magyar Diákszövetség V. kongresszusát látta vendégül falai között *Beöthy László dr.* biharmegyei főispánnak, később kereskedelemügyi miniszternek, az akadémia egykori hallgatójának és *Bozóky Alajos* igazgatónak díszelnöksége alatt, mikor az ünnepi szent misét és az üdvözlő beszédet *Schlauch Lőrinc* biboros-püspök mondta¹

Egyébként az intézet története nagyban és egészben a tanári testület változásaiban és munkásságában tükrözőtt, melynek soraiban a sors mindkét kezével egyforma bőkezűséggel szórta szét a csendes munkálkodás jutalmát és a legnagyobb megpróbáltatásokat.

Érdemdús professzorai közül *Személyi Kálmánnak* 1892. dec. 9-ikén², *Sipos Árpádnak* 1901 febr. 9-dikén³, *Szolcsányi Hugónak* 1906. márc. 24-dikén⁴ és *Persz Adolfnak* néhány nappal azután, 1906. márc. 31-dikén⁵ áldásdús munkájok közben oltotta ki életüket a kiméretlen halál, előadói közül 1890. jan. 22-dikén *Zboray Tamás dr.* premontrei kanonokrendű áldozárt és főgimnáziumi tanárt, 1902. szept. 4-dikén *Hoványi Ferenc dr.* városi tisztiorvost, az államszámviteltan és a törvénytudományi orvostan előadóit vesztette el intézetünk.

A Gondviselés csak *Molnár Imre* professornak és az érdemekben dús utolsó igazgatónak, *Bozóky Alajosnak* engedte meg, hogy hosszú működésük jutalmául, általános tisztelettől környezve élvezzék munkájuk gyümölcseit, de velök az intézet két erős oszlopát vesztette el.

Bozóky Alajos neve szorosán és mindörökre összeforrott a nagyváradi jogakadémia fogalmával, mert körültekintő vezetésével és kiterjedt munkásságával évtizedeken át — 44 éves jogtanári és 32 éves igazgatói működés alatt — ő volt

¹ Akadémiai Almanach 1896 - 97. 21 - 31. l.

² Nekrológját közli az Akadémiai Almanach 1893 - 94. 26 - 34. l.

³ Tanári működésének 31-dik évében. Nekrológját közli az Akadémiai Almanach 1900 - 01. 22 - 28. l.

⁴ Tanári működésének 31-dik évében. Nekrológját közli az Akadémia Almanach 1905 - 06. 82 - 89. l.

⁵ Tanári működésének 31-dik évében. Nekrológját közli az Akadémiai Almanach 1905 - 06. 39 - 47. l.

a lelke minden mozgalomnak, mely a nagyváradi jogakadémiával kapcsolatban állott. Talán ezt méltányolták az egymást követő kormányok, mikor változatlan bizalmuk jeléül 1889 május 20-dikán királyi tanácsosi, 1911 június 26-dikán udvari tanácsosi címmel jutalmazták, 1907 február 10-dikén pedig a magyar nemesség díszes rendjébe emelték a közoktatásügy kipróbált harcosát, ki már 1893-ban 25 éves tanári¹, 1909-ben 30 éves igazgatói jubileumát ünnepelte.² Kik a dékáni rendszer behozatala után — 1911 szeptember 15-dikén — szemtanúi voltak az ünneplésnek, melynek az utolsó igazgatói beszéd megtartása végett felemelkedő professor részesévé lett, azok a bölcs öntudatos megnyugvásával láttak pontot tenni a magyar közoktatásügy történetének és a magyar vidék művelődésének egy fontos és megkapó fejezete után.

Akiket az élet fiatalabb évekkel áldott meg, más téren vették el munkásságuk jutalmát és az akadémiának mindenkorra büszkeségét képezi, hogy 1901 és 1914. között hét professzorát érte a kitüntetés, hogy a nagyváradi jog- és államtudományi karnak minősítésben egyenlő, de a helyzet ferdesége következtében rangban kisebb tanszékeiről tudományegyetemeink jog- és államtudományi karainak tanszékeire léptek elő. A politika és közjog professorai közül 1901-ben *Nagy Ernő* és 1905-ben *Somló Bódog* a kolozsvári, a kereskedelmi- és váltójog professorai közül 1902-ben *Magyary Géza* a budapesti és 1914-ben *Mártonffy Marczel* a debreczeni, a római jog profeszoraik közül *Kiss Géza* 1914-ben a debreczeni, a jogtörténet és egyházjog professorai közül 1909-ben *Notter Antal* a budapesti, 1914-ben *Bochkor Mihály* a pozsonyi tudományegyetemek tanáraivá nevezettek ki.

Az egyes professorokat illetőleg *Nagy Ernőt* a Magyar Tudományos Akadémia 1894-ben levelező tagjai közé választotta, a kormány pedig 1896-ban az Országos Közoktatásügyi Tanács tagjává nevezte ki, míg *Hoványi Gyula*, mint a katolikus autonomiai congressus világi képviselője, a 27-es

¹ Akadémiai Almanach 1893—94. 31—38. 1.

² Akadémiai Almanach 1909—10. 24—25. 1.

bizottság jegyzője és a 9-es albizottság előadója, 1896-ban a katolikus autonomia szervezésének előkészítő munkálataiban vett tevékeny részt.

Itt említjük meg, hogy a tanári kar tagjai, 1888 és 1915 között, 330 szaktanúlmánnyal gazdagították a magyar tudományos irodalmat, mivel, azt hisszük, a nagyváradi jogakadémia, tanárainak szaktudásáról, munkaképességéről és buzgalmról mindennél fényesebb tanúbizonyságot adott.¹

Végül a tanári testület 1888 és 1915 között három fontosabb felterjesztéssel fordult a kormányhoz, melyekben a jogi oktatás és a jogakadémiai tanári státusz rendezését szorgalmazta. 1889-ben az ügyvédi oklevél megszerzéséhez szükséges doktori fokozat eltörlését és utóbbinak régi és világszerte fennálló kiváltságaiba való visszahelyezését kérelmezte;² 1902 ápr. 8-diki értekezletéből az elméleti jog- és államtudományi államvizsgálatról szóló törvényjavaslat tárgyában terjesztette fel véleményét³, végül az 1903 febr. 27-diki havi ülés a fizetésrendezés törvényjavaslatának sérelmei miatt fordult a miniszteriumhoz.⁴

Részletesebb áttekintés végett a túloldalon táblázatos kimutatásban is közöljük azokat a már érintett személyi változásokat, melyek a nagyváradi jog- és államtudományi kar nyilvános rendes és rendkívüli tanárai, továbbá előadói és hitszónokai sorában, a jelen történeti összefoglalás tárgyát képező 35 év alatt, 1888 és 1915 között, részint elhalálozás, nyugdíjazás és új tanszékek szervezése következtében, részint pedig a tanerőknek egyetemi tanszékekre történt előlépése folytán beállottak:

¹ Megjegyezzük, hogy sem a könyvismertetések és hírlapi cikkek, sem az igazgatói és dékáni, egyéb alkalmi és emlékbeszédek nincsenek beleszámítva. Teljes kimutatásunk évről-évre az akadémia almanachjában található meg.

² Akadémiai Almanach 1888—89.

³ Akadémiai Almanach 1901—02. 31—41. l.

⁴ Akadémiai Almanach 1902—03. 34—38. l.

I. A jog- és államtudományi kar rendes és rendkívül tanárai:

Római jog	Magyar magánjog	Nemzetgazdaságtan
<p>Bozóky Alajos igazgató 1911. nyugalomban.</p> <p>Kiss Géza 1911. óta 1913–14. dékán 1914. debreczeni egyet. tanár.</p> <p>Személy Kálmán 1915. ny. rk. tanár.</p>	<p>Sipos Árpád † 1901.</p> <p>Ágoston Péter 1901. ny. rk. tanár 1903. ny. r. tanár.</p>	<p>Molnár Imre 1912. nyugalomban.</p> <p>Bozóky Ferencz 1914. ny. rk. tanár</p>

Közigazgatási jog	Jogtörténet és egyházjog	Politika és közjog
<p>Személy Kálmán † 1892.</p> <p>Szolcsányi Hugó 1893. ny. rk. tanár 1893. ny. r. tanár † 1906</p> <p>Sigmund Andor 1906. ny. rk. tanár 1908. ny. r. tanár 1914–15. dékán.</p>	<p>Persz Adolf † 1906.</p> <p>Notter Antal 1907. ny. r. tanár 1903. budapesti egyet. tanár.</p> <p>Bochkor Mihály 1911. ny. rk. tanár 1912. ny. r. tanár 1914. pozsonyi egyet. tanár.</p> <p>Lutter János 1914. ny. rk. tanár.</p>	<p>Nagy Ernő 1901. kolozsvári egyet. tanár.</p> <p>Somló Bódog 1912. ny. rk. tanár 1904. ny. r. tanár 1905. kolozsvári egyet. tanár.</p> <p>Kiss Géza 1905. ny. rk. tanár 1907. ny. r. tanár.</p> <p>Szandtner Pál 1911. ny. rk. tanár 1915. ny. r. tanár 1915–16. dékán.</p>

Jogbölcselet és büntetőjog	Kereskedelmi és váltójog	Bölcselet	Legújabb kor története
<p>Hoványi Gyula 1884. ny. rk. tanár 1888. ny. r. tanár 1911–12. év II. felében és 1912–13. dékán</p>	<p>Magyary Géza 1893. ny. rk. tanár 1894. ny. r. tanár 1902. budapesti egyet. tanár.</p> <p>Mártonffy Marczel 1903. ny. rk. tanár 1905. ny. r. tanár 1914. debreczeni egyet. tanár.</p> <p>Buday Gyula 1914. ny. rk. tanár.</p>	<p>Károly József Irén 1912. ny. r. tanár</p>	<p>Horváth Jenő 1912. ny. r. tanár</p>

II. Előadók.

Államszámviteltan	Bölcsészlet	Művelődéstörténet
<p>Zboray Tamás dr. prem.-kanonokrendű áldozár, főgymn. tanár † 1890.</p> <p>Károly József Irén dr. prem.-kanonokrendű áldozár, főgymn. tanár 1890. óta.</p> <p>Vitán Árpád pénzügyi tanácsos 1912. óta.</p>	<p>Nemes Imre dr. egyet. magántanár áll. főreálisk. tanár 1896. lemond.</p> <p>Károly József Irén dr. 1900. óta 1906. egyet. magán- tanár.</p>	<p>Cséplő Péter prem.-kanonokrendű áldozár, főgymn. tanár 1893. óta.</p> <p>Némethy Gyula dr. theologiai tanár 1899. óta</p>

Törvényszéki orvostan	Közegészségtan	Elmekörtan
<p>Hóványi Ferencz dr. városi tisztiorvos † 1902.</p> <p>Baróthy Ákos dr. tisztiorvos 1902. óta.</p> <p>Verzár István dr. tisztiorvos 1911. óta.</p>	<p>Pópopici Miklós dr. kép. tisztiorvos 1911. óta.</p>	<p>Kenéz Kálmán dr. elmekórházi főorvos 1912. óta.</p>

III. Hítségokok:

Karsch Lollion dr.
theologiai tanár,
1891. derecskei plebános,
majd nagyváradai lat. szert. apátkanonok.

Székely István dr.
theologiai tanár,
1899. budapesti egyet. tanár,
majd nagyváradai lat. szert. kanonok.

Némethy Gyula dr.
theologiai tanár
nagyváradai lat. szert. tb. kanonok.

II.

Külön fejezetet érdemel azon törekvések rövid vázlata, melyekkel az akadémia egyrészt a jogakadémiák kulturális színvonalának és jogi helyzetének emelését, másrészt az akadémia fentartó pilléreit törekedett megerősíteni.

A hely szülke miatt el kell tekintenünk azon 330 tanulmány felsorolásától, melyekkel az akadémia tanári testülete 1888 és 1915 között, tehát alig három évtized alatt nem csak gazdagította tudományos irodalmunkat, de kétségen kívül azt is bebizonyította, hogy a míg akadémiánk egyrészt a jog- és államtudományi szakirodalom jelentékeny hányadát szolgáltatta, másrészt azon a történelmi vidéken, hová a fentartók bőkezűsége állította, a magyar műveltségnek és a tudománynak egyformán fontos és nélkülözhetlen bástyáját építette ki.

A köréje sereglő hallgatóság, mely nem csak a katedrák árnyékában érzett együtt a karral, hanem az életben is az akadémia scholárisának és az alma materhez tartozónak vallotta magát, ma már a környék minden részében magának szerezte meg a vezetést, és bármerre tekintünk a néhány vármegyében, hová az erdélyi területekre támaszkodó kolozsvári és az északi körzet biztosítására törekvő debreczeni tudományegyetemek érdekköre ki nem terjed, elsősorban Bihar, részben Arad- és Békésvármegyék területén, mindentűtt a nagyváradi jogakadémia volt tanítványaira találunk, amint hivatásukat a tőlük megszokott és őket mindentűtt kitüntető buzgalommal teljesítik.

Sajnos, a magyar főiskolai életnek nagy hibája, hogy nem tartja számon és össze mindazokat, kik valamikor történelmi intézeteink falai között végezték tanulmányaikat, hanem a bizonyítvánnyal együtt azon rövid búcsúszót is átadja nekik, melynek az élet hullámai egyhamar erejét veszik, és a hajókat, azokat is, melyeket erős kezek és szerencsés körülmények biztos révbe hajtanak, és azokat is, melyek a rohanó árral csak nehezen tudnak megküzdeni, magakra hagyja; így téve tengerré a magyar közéletet, melyen a viharral külön-külön küzdenek a hajósok tizezrei és így téve dűszkéba kapaszkodó hajótöröttekké a flottát, melynek zászlói

a magyar egyetemek corpusainak nagy hivatását képviselik és büszke jelszót viselik.

A nagyvárad-i jogakadémia ifjúsága ebben az irányban is utat tört, és vele praecedentet alkotott meg, mikor az 1889-diki emlékünnap idején a volt hallgatók 200-as rendező bizottságot alakítottak, a márc. 16-dikán megtartott nagyvárad-városi törvényhatósági bizottsági ülés pedig, melynek valamennyi tagja egykori hallgatókból állott, feliratban kérte a képviselőházat a jogakadémia fejlesztésére.

Ez utóbbi lépéssel forma szerint is megindult a mozgalom az iránt, hogy a nagyvárad-i királyi jogakadémia szervezetében tovább, illetőleg *a nagyvárad-i jog- és államtudományi kar egyetemévé fejlesszessék.*

Az 1889 márc. 16-diki felirat egyelőre védelmébe vette az intézetet és tiltakozott a feltevés ellen, mintha a magyar jogakadémiák egyoldalú oktatást adnának, mert (I. §) a magyar jogakadémiák ugyanazon szerepet töltik be, mint Németország, Ausztria és Olaszország kisebb egyetemei, és mert 1848-ig jogakadémiáink mellett mindenütt fennállott a bölcsészeti kar, melynek egyes tárgyainak hallgatását az 1874 május 4-diki szervezeti szabályzat is kötelezőnek mondotta ki. Szerinte (II. §) a vidéki jogakadémiákon sokkal kevesebb költséggel nevelhetők fel ifjaink, mint a távoli egyetemeken, míg az akadémia tanárai (IV. §) a jog- és államtudományok elméletének nemcsak hivatott, de nélkülözhetlen munkáit adják, a vidéken (V. §) kulturális gócpontokat teremtenek, a hallgatóságot pedig (VI. §) jobban szemmel tarthatják és ellenőrizhetik, mint a túlnépes egyetemeken, melyek decentralisatiója (VIII. §) egyébként is mulhatlanul szükséges, már (VII. §) a királyi táblák decentralisatiója következtében is. A nagyvárad-i jogakadémia hivatását is még inkább megerősíti az, hogy (IX. §) nemzetiségi vidéken nemcsak a magyar tudomány őrszeme, de az akadémiai ifjúság egyesítésével nemzeti hivatást is teljesít, amellet pedig (X. §) az állami költségvetést nem terheli.

A felirat már akkor úgy vélte, hogy (XII. §) a nagyvárad-i királyi jogakadémia a fejlődő egyetemnek is csirája lehet, és arra kérte a képviselőházat, hogy *„a vidéki jogakadémiák az egyetemekkel egyenjogú teljes jogi karokká”*

alakíttassanak át és fokozatosan kisebb egyetemekké szerveztessenek, mindenekelőtt pedig jogi szigorlatok tartására jogosíttassanak.

Igaz, hogy ennek az 1874. XXXIV. 5. §. azon rendelkezése, hogy a jogi doktori fokozat az ügyvédi oklevél elnyerésének előfeltétele, hatalmasan eléje vágott, mert a doktori szigorlat az akadémiák magasabb évfolyamait elnéptelentette és az ifjúságot a két egyetemre csődítette, de az akadémia, melyet a rendelkezés fentartásának jogalapjától megfosztva, egyszerű szakiskolává csökkentett, mindenkor ragaszkodott ahhoz a kívánsághoz, melynek 1889-diki és 1902-diki felterjesztéseiben illő formát is adott, az egyre általánosabb felfogás pedig hova-tovább szükségesebbnek tartotta, hogy a doktori fokozat régi jogaiba visszahelyeztessék, mi viszont a jogakadémiákra nézve a lét és nem lét, a mi erős gyökerű és nagy jövőre hivatott akadémiákra nézve azonban kétségtelenül egy jobb lét és a felvirágzás esélyét jelentené.

A harmadik egyetem felállítását sürgető mozgalom tehát sem a nagyváradi királyi jogakadémiát, sem a vele kapcsolatos intézményeket és közönséget nem találta készületlenül, és Nagyvárad város 1907. márc. 7-dikén egy második felirattal fordult a képviselőházhoz, melyben egyrészt a jogakadémiák elsorvadását állítván fel a vidéki egyetemek szervezésének követelményéül, a jogakadémiának egyetemmé fejlesztését kérte, másrészt a maga részéről *egy ily egyetemre „jogos és elvitázhatlan igényét“* jelentette be.¹

Büszkén sorolta fel a város feliratának érvei között azt, hogy 1780-ban csak négy akadémiát szerveztek és azok közül Zágráb ma már három facultással bíró egyetemi város, ma még azt is hozzá tehetvén, hogy Pozsony 1914-ben négy facultást nyert; hogy *Csáky Albin gróf* vallás- és közoktatásügyi miniszter 1890-diki látogatása idején maga *megígérte a vidéki jogakadémiák egyetemmé fejlesztését*, mire *Schlauch Lőrinc* váradi püspök hozzátette, hogy akkor *„én is adok egy kart (a theológiát) az új egyetemhez“*; hogy a pozsonyi jogakadémiának egyetemmé fejlesztése esetén — mi azóta-

¹ A feliratot közli az Akadémiai Almanach 1906—01. 39—47. l.

meg is történt, — „a nagyváradi jogakadémia marad az egész országban, mint egyedüli főiskola, mely a tanulmányi alapból tartatik fenn; a pozsonyi akadémia megszűnésével tehát, ennek a pozsonyi akadémiának fenntartására szolgáló összeg fordítható volna rögtön a nagyváradi jogakadémiának egyelőre 3. ú. m. jogi, theologiai és bölcsészeti facultásának katholicus egyetemmé való fejlesztésére“ és a görög katholicus román theologia idetelepítésével akart országos fontosságot adni a theologiai facultás felállításának.¹

Új szárnyakat adott a reménynek az 1911 május 6-dikán kelt legfelsőbb elhatározás, mely a királyi jogakadémiák részére a dékáni rendszer intézményét hozta be és ezzel a nagyváradi jog- és államtudományi kar egyetemi facultás-jellegének határozottabb formát adott, az 1780-tól 1850-ig fennállott nagyváradi bölcsészeti karnak pedig, melynek hét évtizedes fennállása idejében több mint 8000 hallgatója volt², az 1911 dec. 20-diki rendelettel két tanszékének visszaállítását, illetőleg az 1911 május 5-diki tanulmányi és vizsgarend XLV. §-ában említett legújabbkori történeti és bölcsészeti collegiumok ellátása végett a jog- és államtudományi kar kebelében levő szervezését helyezte kilátásba és azokat 1912 nov. 1-én fel is állította, miáltal Nagyvárad a theológiai főiskola és a teljes jog- és államtudományi kar mellett ez utóbbiba kebelezett két bölcsészeti tanszékkel is rendelkezik, illetőleg — néhány tanszék megszervezésével — külön bölcsészeti karrá való kiegészítését és a három facultásnak egyetemmé olvasztását nagy mértékben megkönnyíti.

Hogy ez utóbbinak lehetőségét nemcsak az akadémia és Nagyvárad város történelmi és természetes jogai, melyek a jövőben utóbbit fontos központtá teszik, ma pedig szinte praedestinálják arra, hogy a heidelbergi egyetemnek kincseket érő intézményei nélkül is egy szerényebb, de hasonlóan munkás magyar Heidelberggé lehessen, hanem egyrészt a régi szervezetű akadémiák létalapjának felismerhető megingása és közeli reformja, másrészt az akadémiától felnevelt jogásznemzedéknek, az akadémia kulturhívatásának és kultur-

¹ Akadémiai Almanach 1906 - 07. 47. 1.

² Akadémiai Almanach 1911 - 12. 26 1.

munkájának fontossága és eredményei egyformán támogatják, annak fényes bizonyítékát képezi az, hogy hallgatói és tanárai közül a kormánynak ma is két aktív tagjával dicsekedhetik; hogy a budapesti és kolozsvári tudományegyetemek jog- és államtudományi karain évtizedek óta a nagyváradi jogakadémia volt professzorai működnek; és végül, hogy az 1914-ben szervezett debreceni és pozsonyi egyetemek jogi tanszékeire egyszerre három tanárt nevezett ki a királyi kegy arról a jogakadémiáról, mely a nemzetnek és a tudománynak *Beöthy Ákost, Szilágyi Dezsőt, Karvasy Ágostot, Kautz Gyulát, Földes Bélát, Hajnik Imrét, Zsögöd Benőt, Nagy Ernőt* és *Nagy Ferencet*, a kormányszatnak *Nagy Ferenc* államtitkárt s *Beöthy László, Erdély Sándor, Roszner Ervin báró* és *Teleszky János* minisztereket adta.

A nagyváradi jogakadémia elsovadásától egyébként sem lehet tartani, mert az intézetet állandó és rendes hallgatósága: Bihar-, Békés- és Aradvármegyékből, oly következetes arányokban keresi fel, hogy azt sem Kolozsvár, sem Debreczen egyetemei miatt el nem veszítheti.

Élénken szemléltetheti ezt az, az összefoglalásunk függelékeként a tuloldalón közölt táblázatos kimutatás, mely a nagyváradi kir. jogakadémia hallgatóinak, 1888 – 1915 között, évenkénti létszámát s e létszámban sajátosan a Bihar, Békés és Arad vármegyékben született hallgatók hányadát számszerűleg feltünteti:

A nagyváradai jog- és államtudományi kar hallgatóságának eloszlása:

Évfolyam	Összlétszám	Az összlétszámból		
		Bihar	Békés	Arad
vármegyékre esik				
1888—89	84	40	8	1
1889—90	97	48	7	6
1890—91	107	51	10	5
1891—92	119	61	11	8
1892—93	117	52	13	8
1893—94	136	64	15	8
1894—95	140	59	14	9
1895—96	155	65	17	13
1896—97	167	80	8	13
1897—98	176	85	6	16
1898—99	189	89	12	16
1899—1900	195	98	7	22
1900—01	222	110	8	21
1901—02	222	109	8	21
1902—03	219	106	8	19
1903—04	252	123	11	21
1904—05	233	113	8	22
1905—06	252	123	9	23
1906—07	239	115	15	15
1907—08	243	113	13	14
1908—09	250	84	11	17
1909—10	186	86	9	17
1910—11	187	102	3	11
1911—12	218	113	—	11
1912—13	216	114	3	11
1913—14	234	111	7	13
1914—15*)	195	88	5	16
1915—16*)	125	59	5	5

* Hadi év.

A jog- és államtudományi továbbképzés jövő szervezése.*

(Véleményes válasz a jog- és államtudományi továbbképzés központi bizottsága által e tárgyban feltett s hozzászólás végett a kar dékánjának megküldött kérdésekre.)

Irta :

Dr. Szandtner Pál,
nyílv. r. tanár, e. i. dékán.

A jog- és államtudományi továbbképző tanfolyam intézményének 1911-ben első szervezése s azóta állandósítása kétségkívül egyik igen nagy horderejű ténye a m. kir. kormány illetékes tényezőinek.

Ha már más szaktevékenységek munkásait célszerűtlen az alapvető szakiskolai tanulmányok során valamikor megszerzett ismeretekkel magukra hagyni s megfelelő továbbképző tanfolyamok beállításának mellőzésével a szakművelődésben tisztán az önképzésre utalni, — a közre nagyon is mélyreható hátrányokkal járna, ha gyakorlati jogászainknak a saját eszközeikre támaszkodó önművelésen kívül egyéb lehetőség nem nyújthatnék arra, hogy ismereteik, a hivatásuk anyagával foglalkozó tudományok újabb és újabb eredményeivel, illetőleg az annyira hivatásuk körébe vágó joganyagnak és állami funkcióknak egyre fokozottabb fejlődésével lépést tarthassanak.

Az állam és polgárai érdekében egykép a legkézenfekvőbb követelmények egyike, hogy jogászaink — értve itt különösen az igazságszolgáltatás és a közigazgatás körében tevékenyülőket — ismerjék azokat a problémákat, melyeket a modern állami, szociális és nemzetközi élet változatos irányai és alakulatai, a javak termelésének, forgalmának s eloszlásának jelenségei, a földművelési, ipari s kereskedelmi

* Közzététetik a jog- és államtudományi kar 1916 évi ápr. hó 28-án és jun. hó 24-én tartott rendes ülésének határozatából.

technikának fejlődése a jogi és politikai tudományok s az ezektől irányított jogalkotás és jogalkalmazás megoldandó feladataiul egyre nagyobb számban felszínre vetnek, ismerjék az összefüggést az időnkint nem kis terjedelemben kiegészülő vagy módosuló s elsősorban épen általuk alkalmazandó joganyagnak okai és elérni kívánt céljai között, ismerjék az egyre inkább gondozásuk alá kerülő egyének és társadalmi osztályok életviszonyait s az ezek- és a reájuk vonatkozó jog közötti kauzális és teleologiai kapcsolatokat.

Mindezeknek, a gyakorlati következményeikben is annyira fontos ismereteknek, közvetítését egyedül a jogi főiskolák-nyújtotta oktatásra bízni, illetőleg mélyíthetőségüket a jogászságnak tisztán öntevékenysége körébe utalni, ha másutt nem, nálunk sem lenne helyes.

A főiskolai jogi oktatás, több, meg nem szüntethető okból is, csak az alapvető és nélkülözhetetlen ismereteket közvetíti s közvetítheti, állami és jogéletünk élethivatásos munkásainak, a tisztviselőknak viszont, szerény anyagi viszonyok mellett, még a magasabb fokozatokon is csak igen mérsékelttel jut költségük a maguk továbbképzéséhez nélkülözhetetlen szakfolyóiratok járatására s az újabb és újabb szakművek beszerzésére.

Ép ezért minden hozzáértő csak a legnagyobb örömmel üdvözölheti a vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak, illetékes minisztertársaitól is osztott, azt az intencióját, hogy a jog- és államtudományi továbbképzés tanfolyamának már eddig is szép eredményeket felmutató intézményét a jövőben nemcsak fenntartani, hanem, mint ez a tanfolyam szervezésére beállított bizottságnak 15/1906. sz. a. véleményezés végett a szakkörökhöz intézett s alább tárgyalandó kérdéseiből kitűnik, még célszerűbben szervezni s fejleszteni kívánja.

I.

E kérdések elseje azt, a tanfolyam jövőjének egész irányára alapvető problémát veti fel, hogy „mit nyújtson a tanfolyam, általános szempontokat-e, vagy szakképzést.”

A válasz nem lehet oly szétválasztó, mint aminőnek a kérdés, legalább alakilag látszik. Közelfekvő, hogy egy jog-

és államtudományi továbbképző tanfolyam, csak általános szempontok nyújtására szorítkozva sem nélkülözhetné a szakszerűséget s viszont u. n. szakképzést adva sem mellőzhetné bizonyos általános elvek tárgyalását.

A feltett kérdést érintőleg egyébként, a bevezető sorokban említett okok, de más szempontok is, oda mutatnak, hogy a tanfolyam az általánosat a speciálissal helyes arányban összekapcsolva, azaz a szóbajöhető általános tanok áttekintő ismertetését egyes fontos problémáknak s jogalkotásunk legújabb eredményeinek speciális taglalásával kiegészítve, törekedjék célját betölteni.

Lehet, hogy egyesek a múlt és jelen viszonyait mérlegelve, a tanfolyamot tisztán a pozitív magyar jog anyagának részletező, lehetőleg minden detail-vonatkozásában fejtegető tanítása —, az u. n. szakképzés irányában óhajtanák szervezve látni.

Tagadhatatlan is, hogy *ma*, amikor jogi oktatásunk, a beiratkozottak számára nézve ugyan népes, az előadásokat tényleg látogatók tekintetében azonban eléggé elhanyagolt jogi karokon, már régóta s a tanárok legjobb tudása s törekvése mellett is, a jogi s politikai pályákra készülőknek csak kisebb hányadát képes abban az alapvető kiképzésben részesíteni, melyet tulajdonképp a beiratkozottak összesége számára volna hivatva nyújtani s hogy *ma*, amikor a gyakorlati közigazgatási vizsgálat bevezetésének mindezideig elmaradása folytán, gyakorlati jogászaink nem csekély hányada, pusztán a mindennapi akták sablonos elintézésének megtanulása révén s a legnélkülözhetetlenebb ismereteken túlmenő jogi és politikai tanulmányokat elhanyagolva is érvényesülhet — : oly tanfolyamok szervezése sem lenne mérőben indokolatlan, melyek részletes utánpótlással a főiskolai s sokaknál a későbbi gyakorlati évek mulasztásait is helyrehozhatóvá tenni célozzák.

A jog- és államtudományi továbbképző tanfolyamoknak ily irányban átalakítása azonban csak kivétlköztetné ez intézményt eredeti jellegéből, anélkül, hogy azt a jövő igényei megkivánnák s a jövő anyagi eszközei kivilhetővé tennék.

Az így átszervezett tanfolyamok már nem továbbképző, hanem egyszerűen *pót-kiképző tanfolyamok* lennének, aminőkre

ha ma még tán szükség lenne is, jövőben, a főiskolai jogi oktatásnak tervezett s az ifjuságot az előadások szorgalmas látogatására szorító reformja, valamint a gyakorlati közigazgatási vizsgálatnak kezdő tisztviselőinket egy általánosabb elméleti és gyakorlati szakképzettség megszerzésére késztető bevezetése után, semmi szükség sem lesz.

Már pedig a jog- és államtudományi továbbképzés jövő szervezésének kérdésénél első sorban mindenesetre a jövő viszonyaira kell figyelemmel lenni és pedig ide vonatkozólag egyrészt a tekintetben, hogy ez a jövő: szellemileg mily mértékben fegyelmezett, gyakorlatilag és elméletileg mily mértékben szakképzett egyéneket fog e tanfolyamok hallgatóiul szolgáltatni, másrészt a tekintetben, hogy ugyancsak ez a jövő: mily mértékben fog a m. kir. kormánynak a tanfolyam kiépítéséhez és fenntartásához anyagi eszközöket rendelkezésére bocsáthatni.

Amily nagy reményekre jogosítónak ígérkezik ez a jövő az első, sajnos, annyira csak mérsékelt számításokat megengedőnek mutatkozik a második körülményt illetőleg.

Amíg ugyanis a közoktatásügyi m. kir. miniszter urnak a jogi oktatás mielőbbi s gyökeres reformját érintőleg már nem egy ízben megnyilvánított s a legmagasabb szempontoktól hordozott elhatározása, valamint a m. kir. belügyminisztériumnak a gyakorlati közigazgatási vizsgálat bevezetését egyre közelebb hozó munkálatai a legteljesebb mértékben támogatják a fellevést, hogy a közfunkciók ellátása számára már a közeli jövő oly jogász-generációt fog nyerni, mely a szükséges szakképzettség kellő birtokában, ismereteit egy, alapjában csak általános irányításra törekvő továbbképzés révén is teljes sikerrel fogja tökéletesíthetni, — addig az állam, a jelenlegi háborúból reá háruló tetemes anyagi terhek súlya alatt, a jog- és államtudományi továbbképzés fejlesztésére aligha fog az eddiginél sokszorta nagyobb összeget áldozhatni.

Oly okok, melyek a bevezetésben leszögezetektől függetlenül, egymagukban is eléggé amellet szólnak, hogy a a tanfolyam, alapjában, általános irányítást nyújtó továbbképzés legyen s hogy annak, a valamikor csak kötelességsértéssel megszerezni elmulasztott, nélkülözhetetlen ismeret-

tekre pótlólag kioktató szakiskolává, quasi pót-egyetemmé, illetve pót-jogakadémiává átalakítása elejtessék. Az ily pót-tanfolyamok, eredményességükhöz legalább 4—6 havi időtartamot igényelvén, óriási költségekbe kerülnének s ha elnevezésüknél fogva tán nem is, jellegüknél fogva azonban a látogatásukra hivatalból designálandó tisztviselőkre nézve mindenesetre inkább feszélyezők, mint kitüntetőik lévén, csak maguk redukálnák a minimumra hallgatóikban azt a lelkesedést, amelyből sikerük érdekében ép a maximum kiváltására kellene törekedniök.

Ezekkel a megfontolandóknak látszó momentumokkal függ össze, hogy az az előadási tervezet, melyet jelen vélemény a bizottság feltett kérdése kapcsán legalább vázlatilag javaslatba hozni megkísérel, centrális szempontként ahhoz a felfogáshoz alkalmazkodik, mely a tanfolyam feladatát az általános és speciális szakismereteket helyes arányban felölelő jogi és politikai továbbképzésben látja. A tanfolyam fejlesztését e feladat betölthetése is megköveteli ugyan, de távolról sem oly extensív és költséges mértékben, mint amily mértékben szervezendő lenne az akkor, ha az az érvényes hazai jog apró részletkérdéseit is részletesen feldolgozó szakiskolává alakúlna át.

Az eddig tartott tanfolyamok kétségkívül igen sok értékeset és hasznosat nyújtottak. Két hétre, vagy 19 napra, illetőleg 20—30 előadásra szorító tartamuk és terjedelmük mellett azonban nem tárgyalhattak mindent, amire céljuknál fogva kiterjeszkedniök kellett volna.

Jövőben a tanfolyamok időtartama nem is két hétre lenne korlátozandó, hanem négy hétre lenne felemelendő, körülbelül oly beosztással, hogy a teljes pihenés számára meghagyott vasárnapokon s a szemléltető előadásoknak, illetőleg tanulmányi kirándulásoknak fenntartott csütörtöki napokon kívül a négy hét minden többi napján délelőtt is, délután is, két-két, másfél órás előadás tartassék.

Ilykép összesen 80 elméleti s 8 szemléltető előadást (illetőleg 4 tanulmányi kirándulást) lehetne tartani s ez a keret, ha szükséges, de elégséges is lenne mindazoknak az általános irányító ismereteknek előadására s mindazoknak az ezekhez kapcsolódó speciál-kérdéseknek megbeszélésére, me-

lyeket a tanfolyamnak, ha továbbképző hivatását minden lényeges irányban be akarja tölteni, fel kell ölelnie.

Évégből a tanfolyam programjába elsősorban a következő, egyszersmindenkorra beállítandó, általános irányítást nyújtó tárgyak lennének felveendőek:

1. *A modern állam és feladatai.* (Általános államtan, körülbelül 5 előadás keretében.)

2. *Jogértelmezés- és jogalkalmazástan.* (Tételei lehetőség szerint s első-orban a hazai jogfejlődés legújabb termékeiből vett példákon megvilágítva, körülbelül 4 előadás keretében.)

3. *A helyes közigazgatás vezéreszméi.* (Összehasonlító és kritikai alapon, a hazai jog vonatkozó anyagának bevonásával, körülbelül 6 előadásban)

5. *Magánjog-politika.* (Különös tekintettel érvényes és a magyar polg. tvk. tervezetében foglalt: leendő jogunkra, körülbelül 8 előadásban.)

6. *Szociál-politika.* (A jelentősebb hazai és idegen szociálpolitikai intézmények méltatásával, körülbelül 8 előadásban) BCU Cluj / Central University Library Cluj

7. *Kultur-politika.* (Különös tekintettel idevágó hazai intézményeinkre, körülbelül 4 előadásban.)

8. *Ipar- és agrár-politika.* (A magyar viszonyok kidomborításával, körülbelül 6 előadásban.)

9. *Kereskedelmi- és közlekedési-politika.* (Hazai és külföldi példák bevonásával, körülbelül 6 előadásban.)

10. *Pénzügyi-politika.* (A hitel-, adó- és vámpolitika bekapcsolásával, körülbelül 6 előadásban.)

11. *Hadügyi-politika.* (A háborús közigazgatás legújabb tanulságainak kiemelésével, körülbelül 4 előadásban.)

12. *Külföldi politika.* (Nemzetközi viszonyaink kritikai érintésével, körülbelül 4 előadásban.)

Ezeken, a hallgatók látókörét a szakszerűség minden irányában messze kiterjesztő s hivatott tanerők által és megfelelő alapképzettséggel bírók számára 65 előadás keretébe összefoglalható általános tárgyakon kívül, a további 15 elméleti s 8 bemutató előadás, az egyes tárgyak körébe vágó jelelősebb *speciális* kérdéseknek és tételes joganyagnak taglalására, illetőleg a tapasztalati ismereteknek bővítésére lenne felhasználandó.

E speciális s jórészt tételes jogi kérdéseket taglaló előadások anyaga, célszerűen a mindenkori jelentőség és időszerezés szempontjaihoz igazodván, állandó tárgysorozatba alig foglalható. Az évenkénti, vagy a küszöbön álló jogfejlődés különféle kérdéseinek kisebb-nagyobb fontosságához képest, majd az egyik, majd a másik általános tárgy körébe vágó problémák és tételes joganyag lennének speciális előadásokban részletesen tárgyalandók. Időnkinti programjuknak egybeállításánál arra sem lenne célszerűtlen ügyelni, hogy amelyik általános tárgy, a reá fordíthatott s az előzőekben csak hozzávetőlegesen megjelölni kívánt keretben, anyagának csak viszonylag nagyobb tömörítésével lenne előadható, illetőleg amelyik tárgy körébe pozitív jogunk több és jelentősebb intézménye és alkotása tartozik, az a speciál-előadások sorában nagyobb mértékben legyen képviselve, mint a többiek. A magánjog-politika, a szociál-, az agrár-, a kereskedelmi-, az ipari- s a pénzügyi politika mindenestre oly tárgyak, hogy problémáik egyik-másikat (tulajdonjog, kötelezési jog, gyermek- és munkásvédelem, lakáskérdés, családügy, biztosítási- és bankügy stb.) a vonatkozó tételes jog ismertetésével speciál-taglalás anyagává tenni szinte mindig aktuális és tanulságos.

Az előzőekben említett általános elméleti tárgyaknak a tanfolyam programjába beállítását, e tárgyak mindegyikére vonatkozólag részletesen s külön indokolni, meg is haladná e vélemény szándékoltt kereteit, de elnevezésükből kivilágló jelentőségükből folyólag jórészt felesleges is. Csak a Jogértelmezés- és Jogalkalmazástannak nevezett kollégium tünhetnek fel kevésbé szükségesnek, bár annak, épen az ily tanfolyamokon előadása, nem kevésbé helyénvaló, akár a többieké.

Közfunkcionáriusaink, ha nem is mind jogalkotó, de valamennyien jogalkalmazó faktorok s nem szorul részletezésre, hogy rendelkezve vagy ítélkezve, határozva vagy intézkedve, akaratukon kívül is, mily fontos állami-, ön- és idegen érdekeket sérthetnek meg egy-egy helytelenül megszövegezett rendelettel, ítélettel vagy határozattal, mily súlyos jog- és érdeksérelmeket követhetnek el valamely hibásan értelmezett s ennek folytán csak hibásan is applicálhattott jog-

szabály alkalmazásával. Minden, hibás jogértelmezésen, helytelen jogalkalmazáson nyugvó rendelet, ítélet, határozat vagy intézkedés hátrányos a félre is, az államra is, mert valakinek jogát korlátozni célozza anélkül, hogy e korlátozást az állam valóban is akarná s végeredményben, vagy e korlátozás tényleges érvényesüléséhez, vagy felelősséghez vezet. Az előbbi esetben joggá lesz valami, aminek tulajdonkép nem kellett volna azzá válnia, az utóbbi esetben viszont az állam funkcionáriusainak oly munkatöbblet okoztatik, mely az alantas fokon eljáró, ítélkező v. határozó organumnak a megfelelő elvek tudásán nyugvó körütekintése mellett a legtöbbször elkerülhető lenne.

Az általános és a konkrét jogalkotásnak épen úgy meg vannak a maga, részben szerkesztéstani, részben tételes jogi szabályai, mintahogy a helyes jogértelmezésnek sem hiányoznak a maga, tudományos tételekben és pozitív jogi rendelkezésekben lefektetett vezérelvei. Az a jogász, aki ezeket nem, vagy csak tökéletlenül ismeri, még csak közepes mesterember sem lehet, nemhogy tőle tökéletes munka lenne várható.

Pedig erre a tökéletes munkára ott, hol az állam vagy az egyes jogairól, az egyéni vagy a közszabadság kiterjesztéséről vagy korlátozásáról, az emberi lét ily fontos értékeinek érintéséről van szó, igen nagy szükség van. A jogi főiskolákon folyó elméleti oktatás igyekszik ugyan e téren is megtenni a magáét, bizonyos azonban, hogy a gyakorlati jogélettől még távol álló s ez irányban kellő tapasztalatokra még nem támaszkodható hallgatóságánál, épen a jogalkotás, jogértelmezés és jogalkalmazás helyes elveire s ez elvek helyes értékesítésére való kiképzés terén, nem érheti el mindazt, aminek elérését eszmeileg célozza.

Ehhez már a gyakorlatot is ismerő tanítványokra van szükség, kik ezeket a gyakorlati jogélettől oly szorosán összefüggő elveket, épen e vonatkozásuknál fogva, befogadni is sokkal eredményesebben tudják s ami nem kevésbé fontos: gyakorlatilag mindjárt értékesíteni is képesek.

A tanfolyam tantervébe fennebb beállított tárgyakkal szemben egyébként nem is annyira indokoltságuk tekintetében, mint inkább abból a szempontból merülhetnek fel

esetleg ellenvetések, hogy viszonylag nagy számuk- s kiterjedt anyaguk mellett, a kimerítésükre rendelkezésre álló idő aránylag rövid s ez a körülmény az anyagnak csak egészen elemi tárgyalásához, azaz nem továbbképzéshez, hanem egyszerűen csak az egyszer már tanultak rövid átisméltéséhez vezethet.

Ám, ha csakugyan csak ez következne is be, az érintett tárgyak előadása még ez esetben is igen hasznos lenne; de nem is mondhatni, hogy ama tárgyakat az ismertetésükre hozzávetőlegesen megjelölt fenti keretekben továbbképzőleg is előadni ne lehetne.

Az ugyanis, hogy valamely előadás-sorozat továbbképzést nyújt-e vagy pedig csak elemi ismereteket, nem az illető előadások tartamától s tárgyuknak elnevezésétől, hanem anyaguknak miként megválasztásától függ s a tanfolyam programja számára fentebb ajánlott tárgyak előadása is csak az esetben maradna a jogi főiskolákon már tanultaknak pusztá megisméltése, ha előadásuk meg nem felelő, azaz az anyagot egy továbbképzés céljaihoz és időtartamához alkalmazni nem tudó erőkre bízhatnák. Ezt biztosítani nem az előadandó tárgyak körének vagy számának megcsonkításával, hanem csakis hozzáértő tanerők beállításával lehet.

II.

A második kérdés, melyet a bizottság véleményezésre feltett, az, hogy „közigazgatási és igazságügyi tisztviselők közös vagy külön-külön tanfolyamot hallgassanak-e.“

Mint a tanfolyam múltjából kitünik, eddigi programjai a közös továbbképzés elvén épültek fel. Ettől az elvtől a jövőben eltérni, ha lehetne sem lenne célszerű, de a tanfolyam alapjellegetek feláldozása nélkül alig is lehetséges.

A tanfolyamnak ugyanis, mindaddig amíg az a továbbképző- s jog- és államtudományi jelleg irányában lesz fejlesztendő s nem a pót-kiképzés iskolájává átalakítandó, anyaga lényegesebbik részében szükségkép általános jog- és államtudományi tárgyakat kell felölelnie. Ezek a tárgyak valamennyien oly értékes szakelveket és irányítást nyújtanak,

hogy őket igazságügyi és közigazgatási tisztviselők nemcsak egykép eredményesen hallgathatják, hanem nagyon kívánatos is, hogy hallgatóik sorában a jogszolgáltatás s a közigazgatás funkcionáriusai egykép helyet találjanak.

A jog- és az államtudományok a legszorosabb kapcsolatban vannak egymással s amint a jogtudománynak, a tisztán történetieket kivéve, egyetlen oly disciplinája sincsen, melynek elveit s „politiká“-ját a közigazgatás vezetésre hivatott tisztviselőinek, nagy áttekintést kívánó feladataik menél tökéletesebb elláthatása érdekében, ismerniök felesleges volna, akként az államtudományi tárgyak *Justitia* szolgálra nézve is, nemcsak nem közömbösek, hanem nagyon is fontosak.

Még ha valaki az „államtudományok“ elnevezést, külföldi mintára, csak a közgazdaságtan, pénzügytan s statisztika disciplinákra korlátozná is, ki mondhatná helyesen, hogy e tárgyak újabb eredményeinek, a körükbe tartozó jelenségek újabb fejlődésének megismerése a jogszolgáltatás alkalmazottaira nézve szükségtelen. A jogszabályok mind több és több vonatkozásban szegődnek a gazdasági, pénz- és hitelügyi s szociálpolitikai célok szolgálatába, helyes alkalmazásuk végett tehát az őket kiváló gazdasági és társadalmi viszonyoknak ama tudományokból meríthető megismerése a jogszolgáltatás tényezőire nézve is egyre nélkülözhetetlenebbé lesz.

Az igazságügyi és a közigazgatási tisztviselők továbbképzését tehát egymástól lényegében elkülöníteni nem lenne célszerű. A továbbképzés tanfolyama maradjon csak továbbra is *lényegében* egységes, azaz oly tanfolyam, mely tekintet nélkül hallgatóinak az igazságügyi vagy a közigazgatási tisztviselők köréből toborzottságára, nekik lényegében azonos magasabb jog- és államtudományi képzést nyújt. Maradjon ez a tanfolyam lényegében egységes már csak avégből is, hogy egyelőre alkalmas tapasztalatokat nyújtó előfutára, később meg majd harmonikus betetőzője lehessen a jogi oktatás nem ok nélkül tervbe vett s a III. jogi alapvizsga behozatalával részben már meg is valósított egységesítésének.

Az igazságügyi és a közigazgatási tisztviselők jog- és államtudományi továbbképzésének e hangsúlyozott lényegi

egységessége egyébként épen nem involválja, hogy ennek a közösségnek a tanfolyam egész anyagára ki kell terjednie. Amint semmi elvi akadály sem lenne annak, hogy — ha az anyagi eszközök megengedik — az igazságügyi tisztviselők számára más időben, vagy más helyen s esetleg más tanterők is adják elő ugyanazokat az általános elméleti tárgyakat, amelyeket a továbbképzés a közigazgatási tisztviselők számára felölel, ép úgy nem bontaná meg a továbbképzés egységességét az sem, ha az idő-, hely-, tanterők- és alaptárgyak tekintetében közös tanfolyam speciál-előadásainak kereteit, részben sajátosan az igazságügyi, részben sajátosan a közigazgatási tisztviselőket érdeklő kérdések töltenék ki. Az ily szétválasztás a továbbképzés *magasabb* egységességével nem ellenkezik s ha bizonyos külső okok ajánlják, vagy épen szükségessé teszik, az ily értelemben már eddig is fennállott gyakorlat továbbra is fenntartható.

Az előadottak, a továbbképzésnek az I. pont alatt ajánlott tantervére alkalmazva, azt jelentenék, hogy idő- és térbelileg akár külön, akár együtt végeznék is a tanfolyamot az igazságügyi és a közigazgatási tisztviselők, nekik az előző pont 1—12. számai alatt jelzett tárgyakat egykép hallgatniok kellene s tárgyi elkülönítésük csak bizonyos, lehetőleg arányosan és u. a. időre beállított, *speciál*-előadásokra lenne korlátozandó.

Ennek a lényegében egységes s csak járulékaiban szétágazó továbbképzésnek az *idő- vagy térbelileg* külön tanfolyamok tökéletesebb eszközei lennének ugyan, mint egy az igazságügyi és közigazgatási tisztviselők együttes jelenlétét megkívánó közös tanfolyam. Az ily külön tanfolyamok ugyanis a lényeg sérelme nélkül lehetővé tennék egyrészt azt, hogy a keretükbe beilleszthető speciál-előadások, szinte teljes számban, vagy csak a jogszolgáltatás, vagy csak a közigazgatás sajátos igényeinek megfelelő részletkérdésekkel foglalkozhassanak s lehetővé tennék másrészt azt is, hogy a gerincüket képező általános tárgyak előadása során, ezek anyagának a közigazgatáshoz, illetőleg a jogszolgáltatáshoz való vonatkozásai mélyebben kidomboríttassanak, mint amennyire ezt egy idő- és térbelileg közös tanfolyamon a vonatkozások fejtegetésében mindkét ágazat

tisztviselőinek ez irányú igényeivel számolni kényszerülő előadó ugyanakkora időbeli keretek mellett teheti. De ha megfelelő anyagi eszközök híján erről a fizikai elkülönítésről le kellene mondani, elmaradó előnyeit mindenesetre nem kis mértékben fogja pótolni a hallgatók ismeretbővülésének az a kölcsönössége, melyet konverzátorius előadási módszer mellett az *együttes* tanfolyam mindennél inkább nyújthat s amely a továbbképzésnek is egyik nem utolsó célja.

III.

A bizottság *harmadik kérdése* arra nézve kíván feleletet, hogy „*legyenek-e önnálló vidéki tanfolyamok.*“

A kérdés örvendetes jele annak, hogy indokoltság esetében a továbbképző tanfolyamok extenzív és decentralizáló fejlesztéséhez is vannak, illetve lesznek anyagi eszközök.

A köz szempontjából kétségtelenül nemcsak kívánatos, de szükséges is, hogy a továbbképzés extenzíviságban is nyerjen, azaz előnyeiben, évenként is, mennél több közfunkcionárius részesüljön. Mivel pedig az egy-egy tanfolyamra felvehető létszáma, a tanfolyam tanulmányi eredményessége érdekében, meglehetősen alacsonyra korlátozandó, a továbbképzés előnyeinek a tisztviselők nagyobb számára kiterjesztése, célszerűen, csak több tanfolyam szervezése útján eszközölhető.

Mihelyt ez a belátás érvényesül, közel fekvőnek látszik e tanfolyamok egy részét a vidék egyes igazságszolgáltatási és közigazgatási centrumaiba s érthetőleg oly városokba helyezni, melyek mint Kolozsvár, Nagyvárad, Debreczen, Kassa, Pozsony vagy Pécs nemcsak ítélőtáblai és megyei székhelyek, hanem jog- és államtudományi karaik révén, a jogi oktatásnak sajátosan is gócpontjai.

Kérdés azonban, hogy évenként több tanfolyam szükségessége mellett is, lehetséges-e a tanfolyamok számát oly mértékben szaporítani, hogy minden jogi főiskolai s egyben megyei és ítélőtáblai székhelyen egy-egy továbbképző tanfolyam szerveztessék.

Amennyiben a rendelkezésre álló anyagi eszközök meg-

engednék s amennyiben a többi nélkülözhetetlen feltételek is adva lennének, kétségkívül csak örvendeni lehetne, ha az ily centrumok a jog- és államtudományi továbbképzés központjaiul is szerepelnének.

Alig tehető azonban fel, hogy a közel jövőben a közoktatástügyi kormány 5–6 vidéki tanfolyam felállítására anyagi eszközökkel rendelkezni fog, aminthogy az sem nagyon bizonyos, hogy még az említett s legalkalmasabbnak látszó vidéki centrumok is kivétel nélkül s teljes mértékben szolgáltatni tudnak annyi és oly gyakorlati és elméleti képzettséggel bíró előadót, mint amennyit és aminőt ezek a tanfolyamok (főleg az előzőekben javasolt tanterv mellett) mulhatlanul megkívánnak.

Mert ha az e tekintetben elsősorban számba jövő jogtanárok e minősége a hallgatók továbbképezhetőségéhez szükséges alapos szaktudást garantálja is, a jó előadónak kvalitásait is egymagában ép oly kevésbé bizonyítja, mint valamilyik, a mindennapi jogéletben hosszas és sikeres tevékenységre hivatkozó s ez alapon a tanfolyam tanerői sorába bevonandónak látszó gyakorlati jogásznak e tapasztaltsága egymagában még nem tanuskodik alanyának ama képességről is, hogy egyébként értékes gyakorlati ismereteit, megfelelő alakban és eredménnyel másokra átszarmaztatni is tudja.

Nagyon is gyakori tény, hogy mély képzettségű tudósok ismereteik élőszóbeli közvetítésében igen messze járnak a jó előadó ideáljától s hogy tán épen nagy, de többé kevésbé egy irányú s ép ezért ez egy irányban mindent egykép lényegesnek tekintő tudásuknál fogva, meglehetősen kevés érzékkel bírnak az általuk ismerttetendő anyag gyakorlatilag fontos és kevésbé fontos részeinek megkülönböztetéséhez s ehhez mért taglalásához. Ép így nem ritka jelenség az sem, hogy a gyakorlati élet munkásai, állandóan ugyanabban a munkakörben folytatott praktikus tevékenységük révén, igen értékes jártasságra tesznek ugyan szert az eléjük kerülő konkrét esetek lebonyolításában, általános elméleti ismereteikből és áttekintésükből azonban idők során feledve, konkrét gyakorlatuknak helyes, az általánosba szervesen bekapcsolódó „miért“-jét is adni nem tudják.

Mindezek oly fogyatkozások, melyek a jog- és állam-

tudományi továbbképzés tanerőinél a legkevésbé kívánatosak.

E továbbképzésnek, célja szerint oly, a hallgatók meglévő ismereteire, mint alapra, támaszkodó tökéletes szellemi alkotásnak kell lennie, mely a művészi építlet mintájára semmi feleslegeset, de minden szükségeset felölel. Mivel pedig ez a cél aránylag rövid idő alatt s élőszóbeli előadások útján valósítandó, a továbbképzés tanerőitől oly egyéneket kell kiválasztani, kik kellő elméleti és gyakorlati ismeretek birtokában, egyrészt az előadandó anyagot a továbbképzés sajátos feladatához s korlátolt időtartamához mérni, másrészt az ismeret-közvetítés élőszóbeli eszközét mesterileg kezelni képesek. Az általános összefüggésekkel foglalkozó tárgyak tanerőinek épígy jeles gyakorlati egyéneknek s kevésben is érthetően és sokatmondani tudó jó előadóknak és speciálistáknak is kell lenniök, amint a speciális problémák előadóinak is bele kell helyezni tudni előadásaik speciális anyagát a megfelelő általánosba s bírniök kell a képességgel ezt a részükről helyesen látott összefüggést hallgatóik előtt is világossá tenni.

A továbbképzés tanerőinek kiválasztásánál figyelmen kívül alig hagyható e szempontok, még a szakismereteik alapján számbajöhető tényezőknek is további megválogatását kívánva meg, ha a tanfolyamok számának nagyobb arányú emelését általában nem korlátozzák is (végül ugyanazon tanerők több tanfolyamot is tarthatnának), vidékre helyezésüknek lehetőségeit azonban már egymagukban is eléggé redukálják.

De redukálólág hatnak e tekintetben egyéb körülmények is. Így a hallgatóság létszámát még a hivatalból kijelölés rendszere mellett is befolyásoló földrajzi fekvés (mint Pozsonynál a határszéli helyzet, Debrecennél és Nagyváradnál a közelség), továbbá a tanfolyamnak az elméleti képzésen kívül az a másik igen helyes célja, hogy hallgatói a jogszolgáltatással és közigazgatással vonatkozásban álló mennél több magán- és közintézményt, mennél tökéleteseb példákön s mennél közvetlenebb szemlélet útján tanuljanak közelebről megismerni. A továbbképzés programjába e végből már eddig is felvett, a jövőben pedig lehetőleg még nagyobb számban felveendő szemléltető-előadások a tanfolyam szék-

helyétől oly központot kívánnak meg, mely a szellemieken kívül mennél többoldalú s mennél tökéletesebben szervezett gazdasági, ipari s szociálpolitikai intézménynek is gócpontja.

Nem szólva a fővárosról, mely a tanfolyam székhelyétől minden tekintetben alkalmas, Kolozsvár mindenesetre oly centrum, mely egy második tanfolyam székhelyétől szintén és első sorban jöhet figyelembe. Immár régi és szép multra vissza tekintő tudós jog- és államtudományi kara, valamint az Erdélyi Múzeum Egyesületnek ott működő s hasonló irányban már szép tevékenységre is hivatkozható jog- és társadalomtudományi szakosztálya a tanfolyam számára megfelelő tanerőket garantálnak, maga a város és környéke pedig, változatos gazdasági, ipari és szociálpolitikai intézményeikkel, a tanfolyam szemléltető előadásaihoz már ma is kiterjedt és tanulságos anyagot szolgáltatnak s még többet és még tanulságosabbat fognak e téren nyújthatni a már nem is oly távoli jövőben, mikor majd az erdélyi földgáz kiaknázása Kolozsvárt és környékén az ipari és kereskedelmi életnek ma még be sem láthatott fejlődését fogja életre hívni.

Ép ez okból csak helyeselhető a jog- és államtudományi továbbképzés bizottságának már az 1914. év őszére tervezett tanfolyam programjában is kifejezésre jutó az a terve, hogy a továbbképzés vidéki szervezésénél első sorban Kolozsvárra gondolt. Egyelőre nem is látszik indokoltnak e terv jövőbeli kivitelénél, legfeljebb csak annyiban, tovább menni, hogy — ha azt az anyagi eszközök megengednék — Budapesten is s Kolozsvárt is évenként nem egy-egy, hanem két-két továbbképző tanfolyam tartassék.

A továbbképzésnek ennél nagyobb decentralizációja majd abban a távolabbi jövőben képezze mérlegelés és megvalósítás tárgyát, amikor a kulturális tényezők és földrajzi fekvés szempontjából még számbajöhető vidéki városok, a jog- és államtudományi továbbképző tanfolyamok szemléltető anyaga tekintetében is megfelelő fejlettséget érnek el.

IV.

A bizottság további kérdése az, hogy „a hallgatók ez után is az illető szakminiszterek kijelölése, vagy pedig önkéntes jelentkezés alapján“ vétessenek-e fel a tanfolyamra.

Nem valószínű, hogy erre a kérdésre válaszolva bárki is kizárólag az egyik vagy kizárólag a másik alap mellett foglalna állást s azt az eddigi gyakorlatot, mely a tanfolyam hallgatóinak összehozásánál első sorban a hivatalból kijelölésre, az önkéntes jelentkezésre pedig csak másodlagosan támaszkodott, helytelenítené.

Mert ha semmiféle elfogadható ok sem látszik is arra nézve fennforogni, hogy önkéntes jelentkezők a tanfolyam hallgathatásából egyáltalán kizárassanak (sőt az ily kizárás a tanfolyamnak, mint a magasabb jogi és politikai műveltség terjesztésére hivatott intézménynek, céljával bizonyos mértékig ellenkeznék is) — igen jelentékeny szempontok mégis azt követelik, hogy a tanfolyamra leendő felvétel alapját első sorban hivatalos kijelölés, az önkéntes jelentkezés pedig csak másodsorban képezze.

A tanfolyamot már a múltban is fontos állami érdekek hívták életre. Ezért vállalta magára annak költségeit a m. kir. kormány, ezért látta szükségesnek annak szervezését s ellenőrzését egy általa kinevezett külön bizottság hatáskörébe utalni.

Ezek az állami érdekek a jövőben nemcsak megszűnni nem, hanem inkább in- és extenzitásukban csak fokozódni fognak, másként a tanfolyam fejlesztésének gondolata épen állami részről fel sem merült volna. Fokozódásuknak szükségképi velejárója az állam részéről az a követelmény, hogy az a továbbképzés, melyre a tanfolyam törekszik, a köz javára mennél több hallgatónál mennél tökéletesebben érje célját.

S ez az, ami a maga valósulhatásához, a hallgatóság felvételének első sorban figyelembe veendő alapjaként: a hivatalból kijelölést ajánlja, sőt követeli.

Közismert igazság, hogy a még oly képzett és hozzáértő tanerők s a még oly tartalmas és világos előadások sem képesek egymagukban a tanítás eredményességét ga-

rantálni. Ez az eredmény az oktatás passzív és receptív tényezőitől: a tanítványoktól nem kevésbé függ, mint annak aktív és közvetítő szereplőitől: a tanároktól. Függ a tanítványok előzetes ismereteinek mértékétől, a hallottak átsajátítására való képességüktől, függ a tanulás iránti odaadásuk intenzitásától, a figyelemtől, a szorgalomtól s bizonyos mértékben a hallgatók létszámának egészséges arányától is.

Ezeknek, a kellő eredmény kockáztatása nélkül figyelmen kívül alig hagyható feltételeknek, a továbbképző tanfolyamnál adottságát biztosítani, a felvételnek pusztán az önkéntes jelentkezésre alapításával sokkal kevésbé lehet, mint a még számba jövő másik alapelvnek, a hivatali kijelölésnek megfelelően szervezett alkalmazásával.

Nem állítható ugyan, hogy az önkéntes jelentkezés a sikeres tanuláshoz egyik követelményét sem garantálja. A figyelésre való készség s a szorgalom mindenesetre oly feltételek, melyek a legtöbb önként jelentkezőnél, a vállalkozásnak éppen önkéntességénél fogva, elégséges mértékben adva szoktak lenni. Csakhogy az eredménynek az érintett többi rekvizitumok is feltételei, anélkül, hogy fennforgásuk az önként jelentkezőknél eo ipso feltehető lenne. Ha a sikerhez nélkülözhetetlen rátermettségnek azt az ön-elbírálását, mely minden önkéntes vállalkozást jellemez, a képességek reális mértéke sok esetben igazolja is, az önkéntes vállalkozás tulajdonkép mégis csak az *egyéni* célokra való törekvéseknek lehet további s idegen felülbírálatát nem-igénylő útja, míg minden oly esetben, mikor közfeladatok kívánnak megoldást, az ajánlkozók ön-állította arravalóságának, de meg a feladat megoldásához szükséges erők számbeliségének szempontjából is: közellenőrzésre s korrektívumokra van szükség. Tapasztalható ez a közhivatalok betöltésénél, tapasztalható ez még a hazáért életüket önként feláldozni kívánók ajánlkozásánál is, s az az ugyancsak közcélt betöltő jog- és államtudományi továbbképző tanfolyamok hallgatóságának összehozásánál sem mellőzhető.

Ez utóbbi tekintetben csak minden szempontból megfelelő korrektívum, ha a tanfolyam hallgatói, legalább is túlnyomó hányadukban, hivatalból megfelelően kiszemelt egyének, kik nem ugyan akaratuk ellenére, de nem is pusztán

egyéni kívánságuk alapján, hanem megfelelő képességeikről meggyőződött hivatali feletteseik ajánlására, kitüntetésként és a közszolgálat érdekében küldetnek ki a továbbképző tanfolyam látogatására.

Ezen az úton, különösen ha az ily kiküldetés, a megfelelő eredmények igazolása után, az érdekelt tisztviselőnek később is érdeméül s előhaladásában számottevő tényezőül tudatnék be, a tanfolyam eredményességének nemcsak ama feltételei lennének biztosíthatók, melyek önként jelentkezőknél is adva szoktak lenni. (figyelem, odaadás, szorgalom) hanem azok is, melyekre nézve az önkéntes vállalkozás egymagában elegendő garanciákat nyújtani nem képes: a rátermettség, a kellő alapképzettség s a hallgatók létszámának, a tanfolyam költséges volta mellett, kétségkívül biztosítandó bizonyos minimuma, illetőleg az általános siker érdekében korlátozandó maximuma.

Megfelelően szervezett és az érdekeltnek megfelelően javára is fordítandó hivatali kiküldetés mellett, nemcsak az lesz elérhető, hogy aki a tanfolyamra delegáltatik, annak az ott végzendők elsajátításához meg lesz a kellő odaadása s meglesznek a szükséges ismeretei, hanem biztosítva lesz az a létszám is, amely mellett a tanfolyamot mindig meg lehet és érdemes lesz megtartani, illetőleg amely a tanfolyamnak a hallgatók összeségére sikerét még nem veszélyezteti. Ugyancsak ilymódon — s ez nem kevésbé fontos — alkalmas út kínálkozik annak, a jog- és államtudományi továbbképzésnél nagyon is jelentős további szempontnak érvényesíthetésére is, hogy a tanfolyamon elsősorban vezető állásban levő, illetőleg bizonyos önálló hatáskörrel bíró tisztviselők, azaz oly egyének vegyenek részt, kiknek a továbbképzés során tanultakat mindjárt módjukban is áll saját működési körükben gyakorlatilag értékesíteni s alárendeltjeiket a tanultak szellemében kioktatni és nevelni.

A tanfolyam hallgatóinak felvételénél a hivatalos kiszemelésre, mint alapra, támaszkodás nem vonja maga után, hogy a tanfolyamtól az önként jelentkezők merőben távol tartassanak. A továbbképzés magasabb céljával nem áll ellentétben, ha bizonyos kisebb arányban és bizonyos kvalifikációs követelményeknek előírása mellett, önként jelentke-

zóknek is alkalom nyújtatik arra, hogy magukat továbbképezhessék. Annál is inkább megengedhető ez, mert nagyon valószínű, hogy az ily tanfolyamra önként jelentkezők e vállalkozásának indítéka, a legtöbb esetben nem a pusztán tudni-vágyás, egyéni célja nem a pusztán ismeretszerzés, hanem egy esetleg további jövőben bár, de a közpályákon leendő érvényesülhetőség, illetőleg ez érvényesülhetőség feltételeinek mennél tökéletesebb mértékben megszerzése. Oly törekvésből fakadó vállalkozások ezek tehát, melyek a közre kárt semmiesetre sem, sőt egyenesen jövőbeli előnyöket jelenthetnek, miért még a megengedhető határokon belül is útjukat állni alig lenne indokolt.

Miként azonban érintve volt, az önkéntes jelentkezés, még mint a tanfolyamra leendő felvétel másodlagos alapja is, bizonyos mértékben korlátozandó lenne. Egyrészt azért, hogy az a továbbképzésnek a hivatalból kiküldötteknél elérni kívánt közcélját ne veszélyeztesse, másrészt azért, hogy az magukra az önként jelentkezőkre nézve se legyen merőben eredménytelen vállalkozás.

Az utóbbi célt főleg az biztosítaná, ha kimondatnék, hogy önként jelentkezők a tanfolyamra csakis az esetben vétetnek fel, ha a jog- és államtudományi tanulmányokat valamely főiskolán befejezve, jogi vagy politikai doktorok, illetőleg a jogtudományi vagy az államtudományi államvizsgálatot sikerrel kiállották. Az előbbi célt pedig e feltételen kívül még az a korlátozás szolgálná, ha megállapítatnék, hogy az önként jelentkezők a hallgatóság maximális létszámának csak bizonyos kisebb hányadát, legfeljebb $\frac{1}{5}$ -ét vagy $\frac{1}{4}$ -ét alkothatják.

A tanfolyamra leendő felvételnek ily szervezése mellett az eddigi gyakorlat megtartása, nemcsak elvi akadályokba nem ütközik, hanem az, a felvétel alapja tekintetében elgondolható lehetőségek közül, jövőre nézve is a legcélszerűbbnek ígérkezik.

V.

Az eddig kifejtettek jórészt már a bizottság *ama kérdésére* is megszabják a feleletet, hogy „*kívánatos-e, hogy a hallgatók a tanfolyam költségeihez hozzájáruljanak.*“

A tanfolyam az államra nézve kétségkívül már a múltban is meglehetősen anyagi megterhelhetést jelentett s fenntartása, ha keretei kibővítettnek, a jövőben még több költséget fog okozni. Ám azért a költségek fedezésébe a hallgatókat anyagi hozzájárulásuk révén bevonni több okból sem látszik elfogadhatónak.

A hivatalból kijelölt hallgatóktól amiatt nem lenne helyénvaló anyagi hozzájárulást követelni, mert ezek a tanfolyam látogatásával tulajdonkép csakúgy hivatali kötelességüket teljesítik, mint otthon hivatali hatáskörükben tevékenyülve.

Az önként jelentkezett hallgatókra nézve viszont amiatt nem kellene a tanfolyamon való részvétel bizonyos tandíj fizetéséhez kötni, mert ezek, az előadások látogatására fordított idejüknek egyébként hasznot hajtó rendes foglalkozásuktól elvonásával, sőt, amennyiben vidékiek, a tanfolyam székhelyén tartózkodásuk költségeivel is, éppen elég anyagi áldozatot hoznak egyéni tudásvágyuknak s a jogi és politikai műveltség oly kívánatos általánosulása érdekében.

Ők a tanfolyam költségeihez való hozzájárulás elengedését annál is inkább megérdemlik, mert hozzájárulásuk mértéke, közelfekvő okokból, úgy sem lenne oly magas tételben megszabható, hogy az, összesítve is, a tanfolyam anyagi terheit az államra nézve érdemleges megkönnyítést jelenthetné.

A tandíjnak bevezetése egyébként bizonyos lehetséges, de nem óhajtható következményeknél fogva sem lenne ajánlatos.

Ez ugyanis vagy azt vonná maga után, hogy a tanfolyamra önként senki, illetőleg igen kevés egyén jelentkezne, vagy ha a tandíjfizetés a jelentkezőket el nem riasztaná, azt, hogy bármily sokan jelentkeznek is a kellő szellemi kvalifikáció s a tandíj összegének birtokában felvételre, tulajdonkép valamennyien egykép felveendők is lennének.

Két oly lehetőség, melyeknek bármelyikét is beállni

engedni, akkor, mikor a tanfolyam nem materiális, hanem magasabb célokra tör, épen nem kívánatos.

Mert ha — egyelőre az első eshetőséget véve szemügyre — a tandíj bevezetése folytán az önként jelentkezők elmaradása, a hallgatóság szükséges minimumának hivatalból kiküldött egyénekkel biztosíthatása mellett, a tanfolyam megtarthatását nem veszélyeztetné is, mindaddig mégis, amíg az önként jelentkezésnek csak korlátolt mértékben is hely adatik, a tanfolyam ismeret-általánosító ideális céljával alig állana összhangban az oly berendezkedés, mely még a korlátolt létszám betelthetését is akadályozza. Viszont, ha a tanfolyam látogatására oly sokan jelentkeznének önként, hogy számuk a tanfolyam eredményességét veszélyeztetvén, illetőleg az önként vállalkozók részére megszabott létszámkeretet meghaladván: a jelentkezők szelekciója s egyrészükhöz visszautasítása válnék szükségessé, úgy ez a szelekció illetőleg visszavetés, a jelentkezők és a tanfolyam érdekeinek jóval könnyebb összeegyeztetésével s az elutasítottak érzelmeinek jóval kisebb hullámzásbáhozatalával vihető keresztül, ha a tanfolyam ingyenes, mint ha annak hallgathatása az egyesek anyagi hozzájárulásához is kötve lenne.

A tanfolyam ingyenessége mellett a felvételnek a megfelelő szelekció szempontjából is csak óhajtható diskreciónárius természete eszmeileg is inkább adva lévén s kifelé is inkább szembe tűnván: az esetleges elutasítás a visszavettek kedélyére nyilván megnyugtatóbban hat, mint ha a tanfolyamon való résztvehetés részben a jelentkezők anyagi hozzájárulásától is függővé tétetik s azután az ezen anyagi áldozatot egyképen felajánlók egy részére nézve, ha másokból is, de meghiusul. El nem nyerni ugyanis azt, amit valaki mástól merőben ingyen remélt, egyébként egyenlő körülmények között, a csalódottakra nézve általában elviselhetőbb, mint elesniök oly jótól, melyért anyagi áldozatok volnának ugyan hozandók, de amelyért a megszabott anyagi áldozatokat a sikertelenül törekvők a célhoz jutottakhoz azonosan felajánlották.

A tanfolyam költségeihez a hallgatóktól anyagi hozzájárulást követelni tehát, úgy a hivatalból kijelölendőket, mint az önként jelentkezőket érintőleg elejtendő lenne.

Nem kell tartani e tekintetben attól a tandíj-fizettetést némileg tán ajánlani látszó veszélytől, hogy a tanfolyam ingyenessége esetében kisebb lenne a hallgatók érdeklődése s ehhez képest tökéletlenebb a tanfolyam eredménye is. A tandíj másutt is vajmi gyenge eszköz a szorgalom fokozására s még gyengébb ott, hol, mint a szóban forgó tanfolyamnál is, a tandíj összege csak igen mérsékelt lenne és lehetne.

A tanuláshoz való kedvet, a komoly munka iránti odaadást s a tanfolyamnak részben e feltételeken nyugvó eredményességét, nem a tandíj bevezetésével lehet és kell biztosítani, hanem egyrészt az ügy iránt lelkesedni- s lelkesedésüket szakszerű és élvezetes előadásaik során hallgatóik lelkesületébe is átvenni-tudó tanerőkkel, a hivatalból kiszemelt hallgatóknál pedig még egyéb eszközökkel is.

Ha a tanfolyam hallgatói tudni fogják azt, hogy kiküldetésük a tanfolyamra már magában is kitüntetésnek tekintendő, ha tudni fogják, hogy a tanfolyam elvégzése őket az előhaladásban versenyképesebbé teszi, ha tudni fogják, hogy a tanfolyamon szerzett tapasztalataikról az őket designáló hatóságnak lelkiismeretes jelentéstételben számot adni tartoznak s ha tudni fogják, hogy beszámolójukat a felettes hatóság komolyan értékeli is, egészen bizonyos, hogy a tanfolyamnak, képességeik és kötelesség tudásuk tekintetében már egyébként is megválogatott hallgatói, a tanfolyam eredményességét a tanulmány ingyenessége mellett sem fogják veszélyeztetni.

VI.

A IV. pontban tárgyaltakkal áll közelebbi kapcsolatban a bizottságnak az *a további kérdése*, „*hogy a tanfolyamokon csak közigazgatási és igazságügyi tisztviselők, vagy mások is részt vehessenek-e.*“

A kérdés a továbbképzés jövő szervezése szempontjából nem kevésbé fontos gondolatot vet fel, akár a többiek. Annak mérlegelésére indít t. i., hogy ama szép és jelentős cél valószínűsítésénél, melyre a tanfolyam törekszik, beérhetni-e azzal, ha a tanfolyam-nyújtotta továbbképzés csak az igaz-

ságszolgáltatás és a közigazgatás funkcionáriusaira korlátozzatik.

Tekintve az intézménynek nemcsak továbbképző, hanem *tovább-közvetítő* célját, eleve is közelfekvő, hogy amint a tanfolyamon való résztvevésnél, még az ehhez fűződő fontos állami érdekek dacára is, bizonyos mértékig az önkéntes vállalkozásnak is lehet sőt kívánatos helyet engedni, akként annak sincs eléggé indokolható akadálya, hogy a tanfolyamon a közigazgatási és jogszolgáltatási tisztviselőkön kívül mások is részt vehessenek.

Végül is a jogi és politikai életnek nem csak az igazságügyi és közigazgatási tisztviselők munkásai; munkásai annak ügyvédek, közjegyzők, országgyűlési tagok s számos más, a pénz- és hitelintézeteknél, vagy a mezőgazdasági, ipari és kereskedelmi üzemeknél „szabad foglalkozást“ űző „jogász“, kiknek jogi alapképzettségüket a tanfolyam hallgatásával kiegészíthetni s tökéletesíthetni a köz érdekében sok esetben nagyon is kívánatos s egyetlen esetben sem haszontalan. BCU Cluj / Central University Library Cluj

Ezért a tanfolyam az u. n. szabad foglalkozást űző jogvégzett egyének számára is megnyitandó lenne, ha tán nem is oly értelemben, hogy a tanfolyamon résztvehető önként jelentkezők létszámának kereteit csakis ily egyének tölthessék ki, de mindenesetre oly értelemben, hogy a tanfolyam önkéntes hallgatói számára megszabott létszám-kereteken belül bizonyos létszám-hányad (az önként jelentkezés alapján felvehető létszámának fele) első sorban a szabad foglalkozások köréből jelentkező jogvégzettek számára tartassék fenn.

A hallgatóság létszámának kérdése egyébiránt immár ismételten is felmerülvén, nem célszerűtlen tán azt a reá vonatkozó, de az előzőkben alig érinthetett gondolatot e helyütt leszögezni, hogy a létszám maximumának megállapításánál nemcsak az előadási termék befogadóképességét, hanem azt a magasabb szempontot is alapul kellene venni, hogy az igen magas létszám, különösen konverzátorius és disputatórius előadások mellett, mint aminőknek a továbbképző előadásoknak is lenniök kell, a képzésnek úgy általános mint egyéni sikerét hátrányosan befolyásolja.

A tanfolyam tárgyainak mellözhetlen sokoldalúsága mellett a továbbképzés céljának megvalósulhatása, a hallgatók részéről nemcsak az előadások állandó és figyelmes látogatását, hanem a hallottaknak az előadók bevonásával kölcsönös megbeszélését is megköveteli, egy-egy tanfolyamra tehát igen sok hallgató már csak ez okból sem vehető fel.

Egy-egy tanfolyamra 150 hallgatónál több alig lesz a kívánt eredmény kockázata nélkül felvehető. E létszámnak a különféle igények lehetőleg kielégítése érdekében körülbelül akként lehetne tagozódnia, hogy 120 hely és pedig 40 az igazságügyi, 80 a közigazgatási ágazatok hivatalból kiküldöttjei részére tartassék fenn, a még további 30 helyre pedig önként jelentkezők vétessenek fel olyképp, hogy e 30-ból 15 helyre, a szabad foglalkozások köréből jelentkező jogászoknak legyen elsőbbségük.

VII.

A tanfolyam előadási anyagára s hallgatóságára vonatkozó, már tárgyalási kérdések után a bizottság a tekintetben kér véleményt, hogy *„vétessenek-e fel viták a programmba s ha igen, a tartott előadások anyaga legyen-e a vita tárgya, vagy pedig önállóan felvetett aktuális kérdések.“*

Mint szinte minden kérdésben, úgy ebben is, abszolúte szétágazók lehetnek ugyan a vélekedések, nem egy okból hihető azonban, hogy a bizottság, e kérdésére, eléggé egyértelmű választ fog nyerni oly tartalommal, hogy ne csak egyes küszöbön álló problémákat érintő vita-előadások állíttassanak be a tanfolyam programjába, hanem a rendes előadások modora is, legalább az előadási órák egy részében: vitázó, megbeszélő, konverzátorius legyen.

Azok előtt, kik tanítással, főleg kik felső oktatással foglalkoznak, elvileg már eldöntött dolog, hogy a hallgatóságot csak elernyesztő s merőben receptív munkára szorító „akromatikus“ módszer távolról sem képes azokat az eredményeket produkálni, melyeket a tanításnak elérnie szükséges volna: az ismeretek mennél nagyobb és mennél világosabb prezenciája mellett az ezek bírásában és gyakorlati értékesítésében megnyilvánítandó szabatosságot, gyors készséget és önállóságot.

S ha ez a belátás, melynek hangsúlyozásában egyébként az újabb idők pedagógusai csak a régiekével nagyon is azonos útra tértek vissza, a különféle szemináriumok és gyakorlatok bevezetésében már az egyetemi oktatás terén is egyre jobban diadalmaskodik, csak annál helyénvalóbb, hogy a jog- és államtudományi továbbképző tanfolyam előadási módszere is ehhez a belátáshoz alkalmazkodjék. Nem ugyan amiatt, mintha az egyetemi oktatás előadási módszere a jog- és államtudományi továbbképzés ugyane módszerének feltétlenül és mindenben prejudikálna, hanem amiatt, mert bár e továbbképzés eredményessége nagyon is biztosítandó, biztosítása tekintetében mégis, a továbbképző tanfolyam, tisztán „akromatikus“ módszer mellett, még az egyetemi oktatás berendezkedésénél is hiányosabb eszközökkel rendelkeznek. Ha már az egyetemeken — ahol pedig az ismeretek bizonyos kvantumának megfelelő elsajátítását már a fennálló vizsgálati rendszerek is bizonyos fokban kikényszerítik és ellenőrizhetővé teszik — egyre általánosabbá lesz a merőben akromatikus előadások fogyatkozásainak konverzátorius szemináriumok órák és gyakorlatok bevonásával enyhítése, csak még indokoltabb, hogy az oly oktatás, mely mint a szóban forgó továbbképzés is, a hallgatók elsajátított tudásának utólagos megvizsgálása nélkül törekszik: mennél befogadottabban mennél szélesebb körű és mennél értékesítendőbb ismereteket közvetíteni, módszerében azokhoz az eszközökhöz folyamodjék, melyek ezt a célt az adott helyzetben elsősorban képesek biztosítani: a konverzátoriumokhoz s a szemléltető- és a vita-előadásokhoz.

Ezeket, a ma már általában is helyesekül felismert, a szóbanforgó tanfolyamnál pedig legelső sorban célhoz vezető eszközöket, akként lehetne a legmegfelelőbben alkalmazni, ha egyrészt minden előadás konverzátorius lenne, azaz akár a már előbb, akár az illető előadás során bevégzett anyag nehezebb részeinek ismétlődő megbeszélésére is kiterjeszkednék s ha másrészt a tanfolyam programjába külön vita-előadások is felvéletnének.

Az előbbi berendezkedés, az egycs (1 1/2 órás) előadások bevezető vagy befejező 20–25 percét töltve ki, a tanulóknak intenzívebb és szabatosabb megrögzítését, az utóbbi,

különösen a tiszta fogalomképzést, mások érveléseinek gyors és helyes felfogását biztosítja, logikus gondolkodáshoz szoktat s a megfelelő ismeretek birtokában mások ellenvéleménye esetleges hibáinak gyors felismerésére és megcáfolására tesz gyakorlottá.

Mindezek, a gyakran vitázni-, mások tamadásaival oly gyakran szembenézni-kényszerülő gyakorlati jogászokra nézve oly értékek, melyeket csak megfelelően elkészített, helyesen szervezett s szakszerű hozzáértéssel végzett vita-előadások útján lehet ugyan sikeresen általánosítani, a siker e feltételei azonban az előadók megfelelő megválasztása útján ép úgy biztosíthatók, mint azok, amelyektől a konverzátorius előadásoknak szintén nem kis jelentőségű előnyei függenek.

VIII.

A bizottság amaz *utolsó kérdéséhez* alkalmazott befejezésül, hogy „*minő újabb eszmék merülhetnek fel a tanfolyam továbbfejlesztése körül különösen a háború utáni állapotokra való tekintettel*“, az előzők során leszögezettek, egyben-másban még kiegészítve a következőkben foglalhatók össze :

1. Az indokoltságából sohasem veszíthető jog- és államtudományi továbbképzés közérdekű előnyeit mennél nagyobb mértékben biztosítandó, kívánatos lenne a jövőben évenként legalább két ily továbbképző tanfolyamot tartani, egyet Budapesten s egyet Kolozsvárott.

2. A tanfolyam időtartama 4 hétre lenne felemelendő, vasárnapokon teljes pihenővel, csütörtöki napokon egy vagy két szemléltető előadással, illetőleg tanulmányi kirándulással, a hét többi napjain pedig, délelőtt is, délután is, két-két: másfélórás előadással.

3. Az előadásoknak részben általános irányítást nyújtó, a modern állami- és jogélet összes lényeges irányaira és problémáira kiterjeszkedő s az I. pont 1—12. számai alatt tárgyak szerint is megjelölt szakismereteket, részben az ezen tárgyak körébe vágó s elsősorban hazai jog anyagának taglalása révén: gyakorlati útmutatásokat kellene közvetíteniök.

4. Minden elméleti előadási óra bevezető vagy záró 20—25 perce, az előadott tárgy anyagának a hallgatók bevonásával megbeszélésére lenne fordítandó, emellett, akár az előadás tárgyainak, akár a gyakorlati életnek néhány legaktuálisabb jogi, illetve politikai problémája külön vita-előadások anyagává lenne teendő.

Hogy e viták rendszertelen szóharcokká ne váljanak, aminek mi célja sincs, kívánatos lenne, hogy megfelelőleg előkészíttessenek s bizonyos tárgyalási formák betartásával folytattassanak le.

E végből tárgyük, vitatkozásra alkalmas tételben kifejezve és körülhatárolva, a hallgatósággal már előzetesen közlendő, majd pedig az arra vállalkozók közül valaki (esetleg többen is) kijelölendő lenne, hogy mint előadó, illetőleg védő, a tételt s az annak helyességét igazoló érveket ismertesse. E referátumhoz mindenki hozzászólhatna ugyan, de csak a jelentkezés sorrendjében s úgy, hogy a referensnek egyszerre csak egy felszólalóval legyen dolga.

A tétel, már a vita természetéből és céljából folyólag is: álljon kapcsolatban a hallgatók tanulmányaival, legyen rájuk nézve közérdekű, legyen inkább speciális, mint nagyon általános, de azért megbeszélhetése, az ehhez szükséges ismeretek tekintetében, ne támasszon oly igényeket, melyek a hallgatóság zömének tudását meghaladnák.

5. A tanfolyam hallgatóságának legnagyobb hányadát (120) elsősorban a már vezető állásban levő, illetőleg bizonyos önálló működési körrel már felruházott, jogvégzett, igazságügyi (40) és közigazgatási (80) tisztviselők sorából hivatalból kiszemelt egyéneknek kellene képezniök. Bizonyos kisebb létszámban (30) önként jelentkező, ugyancsak jogvégzett egyének is felvehetők lennének, még pedig úgy, hogy az önként jelentkezők számára fenntartott létszám feléig (15) a szabad foglalkozásokban működő jogvégzett egyéneknek legyen a felvételnél elsőbbségük. Egy-egy tanfolyam hallgatói össz-létszámának nem kellene meghaladnia a 150-et.

Amennyiben az önként jelentkezők száma oly nagy lenne, hogy az a részükre megszabott létszámkeretet meghaladná, ez esetben mellözhetően szelekciójuknak, egyrészt az előzetes jogi tanulmányok eredményeihez, másrészt ahhoz

á szemponthoz kellene, mint alaphoz, igazodnia, hogy élethivatásánál fogva melyik jelentkezőre nézve fontosabb a közszempontjából is a tanfolyam elvégzése. Ugyancsak ez utóbbi szempontnak kellene — mutatis mutandis — alapul szolgálnia a hivatalból kiküldöttek összlétszámának az egyes igazságügyi és közigazgatási ágazatok közötti repartíciójánál is.

6. A tanfolyamra felvett igazságügyi és közigazgatási tisztviselők, legalább is az általános elvi irányításokat nyújtó tárgyak tekintetében, közös tanfolyamon lennének továbbképzendők. Elkülönítésük legfeljebb csak helyileg, vagy időbelileg, tárgyi szempontból ellenben csakis bizonyos, egészen sajátosan a jogszolgáltatás illetőleg a közigazgatás körébe vágó speciál-kérdésekre nézve lenne célszerű.

7. A tanfolyam hallgatásának ingyenesnek kellene lennie. A tanfolyam költségeit az állam fedezze, közelfekvőleg olyképp, hogy a szorosabb értelemben vett fenntartási kiadások a közoktatásügyi minisztériumot, a tanfolyamra szabadságolt közfunkcionáriusok utazási és napidijai (esetleg átalányai) pedig azokat az igazgatási ágazatokat terheljék, melyek köréből az egyesek hivatalból kiküldettek.

8. A továbbképzés eredményessége, a szakképzettség és előadói készség tekintetében megfelelően megválasztott tanerőkön, a szükséges elméleti és gyakorlati alapismeretek birtokában levő hallgatóságon s az előadások disputatórius és konverzátorius módszerén kívül, még az által lenne biztosítandó, hogy a tanfolyamnak hivatalból kiküldött hallgatói a tanfolyamon szerzett tapasztalataikról felettes hatóságuknak írásban beszámolni kötelezletnének. Ezeknek a jelentéseknek a felettes hatóság részéről komoly értékelése (megfelelőségük esetén a jelentést-tevőnek megdicsérése, ellenkező esetben megdorgálása) valamint az előadások anyagának kinyomatása és a beszámolás megtörténte után a hallgatók között szétosztása, csak fokozná a sikert, melynek egyébként mindezeknél nem kisebb jelentőségű garanciája, a hallgatóknak leginkább azzal kiváltható lelkesedése, ha a tanfolyam során kifejtett szorgalmuk illetékes oldalról s jövőjük szempontjából figyelembe vétetik.

Hogy ezek, a tanfolyam multjával szemben némi módosításokat ajánló propozíciók, mindenben megfelelnek-e az elérni kívánt céloknak, s hogy megvalósításuk nem haladja-e meg az állam részéről a tanfolyam fejlesztésére áldozható összegeket, oly kérdések, melyeknek további elbírálása az erre hivatottak* tárgyilagos mérlegelésének körébe tartozik.

Előterjesztéstük mindenesetre attól az őszinte óhajtól motivált legjobb törekvésből fakadt, hogy hazánk, a fiainak véréből fakadó jövő béke idején, a jogszolgáltatás és közigazgatás tökéletességében is nem kisebb példája legyen a nemzeteknek, mint aminő példája ma, a trón és haza fegyveres védelmében, a minden áldozatra kész királyhűségnek és hazaszeretetnek.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

* A jog- és államtudományi továbbképzés központi bizottságának elnöke, dr. Makay Béla miniszteri tanácsos ur, f. évi június hó 8-án 47. sz. a. kelt iratában, szerzőnek szakvéleményeért azzal a megtisztelő észrevétellel mondott köszönetet, hogy nagy megnyugvására szolgál, mikép e vélemény az ő egyidejűleg kidolgozott azonos tárgyú elaborátumával alaptételekben csaknem teljesen egyezik.

IV. Az 1915–16. tanévi előadások jegyzéke.

A) Kötelező kollégiumok.

Az I. félévben.

Az I. évfolyamon:

Bevezetés a jog- és államtudományokba, heti 2 óra, előadta *dr. Szandtner Pál* ny. r. tanár.

Római jog, heti 8 óra, előadta *dr. Személyi Kálmán* ny. rk. tanár.

Magyar alkotmány- és jogtörténet, különös tekintettel a nyugateurópai jogfejlődésre, heti 5 óra, előadta *dr. Lutter János* ny. rk. tanár.

A II. évfolyamon:

Jogbölcselet, heti 6 óra, előadta *dr. Hoványi Gyula* ny. r. tanár.

Közgazdaságtan, heti 5 óra, előadta *dr. Bozóky Ferenc* ny. rk. tanár.

Magyar magánjog, heti 5 óra, előadta *dr. Ágoston Péter* ny. r. tanár.

A III., vagyis jogtudományi évfolyamon:

Magyar anyagi büntetőjog, heti 5 óra, előadta *dr. Hoványi Gyula* ny. rk. tanár.

Magyar polgári törvénykezési jog, heti 5 óra, előadta *dr. Buday Gyula* ny. rk. tanár.

Magyar kereskedelmi és vállójjog, heti 6 óra, előadta *dr. Buday Gyula* ny. rk. tanár.

Oszttrak magánjog, heti 6 óra, előadta *dr. Ágoston Péter* ny. r. tanár.

A IV., vagyis államtudományi évfolyamon :

Politika, heti 5 óra, előadta *dr. Szandtner Pál* ny. r. tanár.

Magyar közigazgatási jog, heti 4 óra, előadta *dr. Sigmond Andor* ny. r. tanár.

Egyházjog, heti 7 óra, előadta *dr. Lutter János* ny. rk. tanár.

Magyar pénzügyi jog, heti 4 óra, előadta *dr. Sigmond Andor* ny. r. tanár.

A II. félévben.

Az I. évfolyamon :

Római jog, heti 8 óra, előadta *dr. Személyi Kálmán* ny. rk. tanár.

Magyar alkotmány- és jogtörténet, heti 7 óra, előadta *dr. Lutter János* ny. rk. tanár.

A II. évfolyamon :

Nemzetközi jog, heti 3 óra, előadta *dr. Hoványi Gyula* ny. r. tanár.

Magyar magánjog, heti 5 óra, előadta *dr. Ágoston Péter* ny. r. tanár.

Magyar közjog, heti 6 óra, előadta *dr. Szandtner Pál* ny. r. tanár.

Pénzügytan, heti 4 óra előadta *dr. Bozóky Ferenc* ny. rk. tanár.

A III., vagyis jogtudományi évfolyamon :

Magyar anyagi büntetőjog, heti 5 óra, előadta *dr. Hoványi Gyula* ny. r. tanár.

Magyar büntető perjog, heti 5 óra, előadta *dr. Hoványi Gyula* ny. r. tanár.

Magyar polgári törvénykezési jog, heti 5 óra, előadta *dr. Buday Gyula* ny. rk. tanár.

A magyar állam statisztikája, heti 4 óra, előadta *dr. Bozóky Ferenc*, ny. rk. tanár.

A IV., vagyis államtudományi évfolyamon :

A tanulmányi szabályzat értelmében a kötelező heti-óraszám a kollégiumok, speciálkollégiumok és publikumok köréből választott tárgyakkal volt kitöltendő.

B) Viszonylagkötelező kollégiumok.*

Az I. félévben.

Bölcseleti etika, heti 4 óra, előadta *dr. Károly Irén* ny. r. tanár.

Psychologia, heti 4 óra, előadta *dr. Károly Irén* ny. r. tanár.

A legújabb kor története, heti 4 óra, előadta *dr. Horváth Jenő* ny. rk. tanár.

Magyarország története 1815-től 1848-ig, heti 4 óra, előadta *dr. Horváth Jenő* ny. r. tanár.

A II. félévben.

Psychologia, heti 4 óra, előadta *dr. Károly Irén* ny. r. tanár.

A bölcselet története, heti 4 óra, előadta *dr. Károly Irén* ny. r. tanár.

Magyarország újabb története, heti 4 óra, előadta *dr. Horváth Jenő* ny. r. tanár.

A legújabb kor története, heti 4 óra, előadta *dr. Horváth Jenő* ny. r. tanár.

Művelődéstörténet, heti 4 óra, előadta *dr. Némethy Gyula* theol. tanár. BCU Cluj / Central University Library Cluj

C) Kollégiumok.

Az I. félévben:

Közegészségtan, heti 2 óra, előadta *dr. Popovici Miklós*, kép. tisztiorvos.

Törvényszéki orvostan, heti 2 óra, előadta *dr. Verzár István*, kép. tisztiorvos.

A II. félévben:

Magyar közigazgatási jog, heti 4 óra, előadta *dr. Sigmund Andor* ny. r. tanár.

Bányajog, heti 2 óra, előadta *dr. Ágoston Péter* ny. r. tanár.

Közgazdaságtan, (folytatás) heti 2 óra, előadta *dr. Bozóky Ferenc* ny. rk. tanár.

Államszámviteltan, heti 2 óra, előadta *Vitán Árpád* m. kir. pénzügyi számtanácsos.

Törvényszéki lélek- és elmekörtan, heti 2 óra, előadta *dr. Kenéz Kálmán*, elmeorvosi főorvos.

* Az e pont alatt felsorolt kollégiumok viszonylag-kötelező voltak, az érvényben levő vizsgálati és tanulmányi Szabályzat 45. §-a szerint értendő.

D) Speciál-kollégiumok.

Az I. félévben.

Bevezetés a magyar közjogba, (főleg II. éves és szigorlatra készítő hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Szandtner Pál* ny. r. tanár.

A közigazgatási politika főbb kérdései, (főleg IV. éves hallgatók számára) heti 1 óra, előadta *dr. Szandtner Pál* ny. r. tanár.

Közigazgatási jogi repetitorium, (főleg IV. éves hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Sigmond Andor* ny. r. tanár.

Logika, (főleg I. és II. éves hallgatók számára,) heti 2 óra, előadta *dr. Károly Irén* ny. r. tanár.

A szabadságharc története, (főleg I. és II. éves hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Horváth Jenő* ny. r. tanár.

A társadalom-gazdaságtan története, (főleg II. éves és szigorlatra készülő hallgatók számára) heti 3 óra, előadta *dr. Bozóky Ferenc* ny. rk. tanár.

A jövedelem-elosztás problémája, (főleg II. éves és szigorlatra készülő hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Bozóky Ferenc* ny. rk. tanár.

A II. félévben.

Egyéni szabadság és állami szuverénitás, (főleg IV. éves hallgatók számára) heti 1 óra, előadta *dr. Szandtner Pál* ny. r. tanár.

Ismétlések a magyar közjogból, (főleg II. éves és szigorlatra készülő hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Szandtner Pál* ny. r. tanár.

Illetékek és díjak, (főleg IV. éves hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Sigmond Andor* ny. r. tanár.

Egyedáruságok, (főleg IV. éves hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Sigmond Andor* ny. r. tanár.

Közigazgatási jogi repetitorium, (főleg IV. éves hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Sigmond Andor* ny. r. tanár.

Osztrák örökjog, (főleg II. és III. éves hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Ágoston Péter* ny. r. tanár.

Az ismeret problémája, (főleg I. és II. éves hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Károly Irén* ny. r. tanár.

Az 1870—71-i német—francia háború története, (főleg I. és II. éves hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Horváth Jenő* ny. r. tanár.

Az egyház házassági joga, (főleg IV. éves hallgatók számára) heti 1 óra, előadta *dr. Lutter János* ny. rk. tanár.

Új magyar váltótörvény, (főleg III. éves és szigorlatra készülő hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Buday Gyula* ny. rk. tanár.

Polgári perenkívüli eljárások, (főleg III. éves és szigorlatra készülő hallgatók számára) heti 2 óra, előadta *dr. Buday Gyula* ny. rk. tanár.

Római jogi praktikum, (főleg 1 éves és szigorlatra készülő hallgatók számára), heti 2 óra, előadta *dr. Személyi Kálmán* ny. rk. tanár.

E) Publikumok.

Az I. félévben.

Bevezetés a tudományos irodalmi munkálkodásba, heti 1 óra, előadta *dr. Szandtner Pál* ny. r. tanár.

A Balkán története, heti 1 óra, előadta *dr. Horváth Jenő* ny. r. tanár.

A II. félévben.

Bevezetés a tudományos irodalmi munkálkodásba, (folytatás) heti 1 óra, előadta *dr. Szandtner Pál* ny. r. tanár.

Római perjog, heti 1 óra, előadta *dr. Személyi Kálmán* ny. rk. tanár.

V. A jog- és államtudományi kar hallgatói

az 1915–16. tanévben.

A hallgatók névsora:

N É V	Tan- félév	N É V	Tan- félév
Rendes hallgatók:		A II. évfolyamon:	
<i>Az I. évfolyamon:</i>		Ajtai Sándor	1 2
*Balogh Jenő	hv hv	Borbély Dezső	— 2
Bary József	1 2	Cinka János	1 2
Berkovics Árpád	1 —	*Duró Imre	hv hv
Borbély Dezső	1 —	5 Farkas István	— 2
5 Frankó István	1 2	Fornét Ervin	— 2
Grünfeld Emil	— 2	Fráter József	1 2
*Kovács Árpád	1 hv	Hajnal Izsó	1 2
Máté Imre	1 —	Horváth Ferenc	1 —
Dr Medvigy Ferenc	1 2	10 *Huszár Zoltán	1 hv
10 *Olasz Andor	hv hv	Kakas István	1 2
Olasz Ernő	1 2	Kolosváry Sándor	— 2
Ramaseder János	1 —	Kovács Öszkár	1 2
Robelly Tibor	1 2	*László Pál	1 hv
Sipos András	— 2	15 Lukács Gusztáv	— 2
15 Soltész Kálmán	1 2	Marsal Ferenc	1 2
Szerák György	1 —	Máté Imre	— 2
*Szerb György	hv hv	*Pap Coriolán	hv hv
Szilasy Sándor	1 2	*Pap Kornél	hv hv
Szoták Árpád	— 2	20 *Popovics Andor	hv hv
20 Sztarill Ferenc	1 2	Ifj Ramaseder János	— 2
Varga Jenő	1 —	*Száhlender Jenő	hv hv
*Vámosi Mihály	1 hv	Ürményi Pál	1 2
		Varga Jenő	— 2

A *-gal jelöltek hadbavonulásukat nyilvántartásuk végett a dékáni hivatalnak bejelentették.

N É V	Tan- félév	N É V	Tan- félév
<i>A III. évfolyamon:</i>			
Aul Gyula	— 2	Tokody Kálmán	1 2
*Csathó Sándor	hv hv	*Valló József	hv hv
*Danilovits Ernő	hv hv	40 Varga István	1 2
Domokos László	— 2	Váradi József	— 2
5 Ebergényi Gyula	1 2	*Ifj. Wesselényi Kálmán	hv hv
Földi Jenő	1 2	Zsdánszky Kálmán	1
Gara Ernő	— 2	<i>A IV. évfolyamon:</i>	
*Cs. Germán János	hv hv	Böllöni Bakó Zoltán	1
*E. Germán János	hv hv	Barza Ferenc	1 2
10 *Glancz Móric	1 hv	*Bitzy Dezső	hv hv
Hegedüs Ármin	— 2	Csery Alajos	1 2
Ifj. Hlatky Endre	1 2	5 *Fenyő István	hv hv
Horti Kálmán	1 2	Friedmann Herman	1 —
Horváth Béla	— 2	Gálbory László	1 —
15 Horváth Ferenc	— 2	*Jánosfi Kornél	hv hv
Ille János	1 —	Nagy Sándor	1 —
*Karcagi József	hv hv	10 *Pásztor Jenő	hv hv
Körner József	1 2	*ifj. Petry Gyula	hv —
Kövári Ármin	1 2	Réti Sándor	1 —
20 Kurczmann Illés	1 —	Révész József	— 2
Mados Mihály	— 2	Schiff Ödön	1 —
Magyari Barnabás	1 2	15 Schweiger László	1 2
Matolay Károly	1 2	Zsdánszky Kálmán	— 2
*Mihályi Béla	hv hv	Rendkívüli hallgatók:	
25 *Péter István	hv hv	Elekes László	1 2
Pollatschek Sándor	1 2	Faragó Kálmán	— 2
Popper László	1 2	Géczy Elemér	1 2
Radó Ferenc	1 —	Grosz Sándor	1 2
*Radu Vazul	hv hv	5 Jeney Rezső	1 —
30 Révész József	1 —	Kun József	1 —
Roskoványi Zoltán	1 2	Lindenbaum Béla	1 2
Sebestyén Sándor	1 2	Monus Ferenc	— 2
Soos István	1 2		
*Stadler Iván	hv hv		
35 Szalay Elemér	1 2		
*Székely Elek	hv hv		
Szigethy Pál	1 —		

A *-gal jelöltek hadbavonulásukat nyilvántartásuk végett a dékáni hivatalnak bejelentették.

N É V	Tan- félév	N É V	Tan- félév
Államszámviteltani rk. hallgatók:		<i>Férfiak:</i>	
<i>Nők:</i>		Aranyos Márton	— 2
Özv. Cillek Ernőné,		Deák Ferenc	— 2
Gencsy Róza	— 2	Neumann Ignác	— 2
Kacsóh Fatime	— 2	Rostás Lajos	— 2
Pelle Mária	— 2	5 Strausz István	— 2
Tóth Erzsébet	— 2	Sztankovits László	— 2
5 Tóth Mariska	— 2	Zádori Antal	— 2

Az e névsorban szereplők között születésre nézve volt: *külföldi* 2 és pedig alsó-ausztriai 1, romániai 1, *hazai*: 123. és pedig: alsófehérmegyei 3, aradmegyei 5, békésmegyei 5, beregmegyei 2, besztercemegyei 1, biharmegyei 59, borsodmegyei 1, csanádmegyei 3, csikmegyei 1, csongrádmegyei 5, hajdumegyei 2, hunyadmegyei 2, kolozsmegyei 1, komárommegyei 1, mosonmegyei 1, nógrádmegyei 1, nyitrai 1, pest-pilis-solt-kis-kunmegyei 5, pozsegamegyei 1, sopronmegyei 1, szabolcsmegyei 1, szatmármegyei 4, szerémmegyei 1, szilágymegyei 3, szolnokdobokamegyei 3, temesmegyei 1, tolnamegyei 1, trencsénmegyei 1, udvarhelymegyei 1, veszprémmegyei 1, zemplénmegyei 2, zólyommegyei 1. — Összesen: 125

A hallgatók vizsgálatai.

A kir. jogakadémián, az ismétlő- és pótvizsgálatokat is beszámítva, 1915. évi szeptember hó 1-től 1916. évi június hó végéig 17 első-, 21 második-, 24 harmadik alapvizsgálat, 4 államtudományi és 1 jogtudományi államvizsgálat, összesen 67 vizsgálat tartott.

E vizsgálatokon a vizsgázók közül kitüntetéssel képesített: 11, egyhangúlag: 16, szavazattöbbséggel: 33, felüggesztett: 4, nem képesített: 2.

A hallgatók szorgalmának fokozása szempontjából a nm. vallás- és közoktatásügyi magy. kir. miniszter úr 1902. március 19-én 14705. szám alatt kelt rendeletével elrendelni

méltóztatott, hogy azon főiskolai hallgatók nevei, kik az előírt főiskolai vizsgálatot kintüntetéssel teszik le, a VKOM Hivatalos közlönyének a tanévet követő szeptember hó 1-én megjelenő számában évenként külön rovatban közzététessenek. E végből felhívta a főiskolák vezetőit, hogy a vezetésük alatt álló főiskolán kintüntetéssel vizsgázott hallgatók névjegyzékét minden évben a tanévet követő augusztus hó 1-ig közvetlenül a Hivatalos Közlöny szerkesztőségéhez címezve küldjék be.

Ez intézkedésével a miniszter úr ő nagyméltósága arra kíván alkalmat nyújtani, hogy egyrészt a valóban tehetséges és szorgalmas ifjak munkájuknak jól megérdemelt jutalmát elnyerjék, az életben biztos és képességeiknek megfelelő megélhetési módhoz és munkakörhöz jussanak s hogy másrészt azok, kik a tanulmányaikat elvégzett ifjak jövő működési körének kijelölésére hivatvák, évről-évre megtudják azok neveit, kiket az alaposabb képzettséget igénylő helyekre első-sorban állíthatnak.

A miniszter úr őnagyméltóságának e rendelete értelmében e helyütt is közöljük, hogy a kir. jogakadémián az 1912—6. tanévben *kintüntetéssel képesítették*:

Az I. alapvizsgálaton: *Bary József, Robelly Tibor, Soltész Kálmán és Szilassy Sándor.*

A II. alapvizsgálaton: *Glancz Móric, Hajnal Izsó és Ürményi Pál.*

A III. alapvizsgálaton: *Sebestyén Sándor és Soós István.*

Az államtudományi államvizsgálaton: *Nagy Sándor és Orbán Kálmán.*

Pályadíjak.

A hallgatókat tudományos irodalmi tevékenységre és önképzésre buzdítandó, a tanári kar 1915. évi május hó 18-án tartott IX. rendes ülésében az 1915—6. tanévre a következő pályatételeket tűzte ki:

1. „A szolgálati szerződés“. (Pályatétel a magyar magánjog köréből.)

2. „Bosznia és Hercegovina közjogi helyzete“. (Pályatétel a magyar közjogból.)

A pályázatok benyújtásának határidejéül a tételek mind-egyikére nézve 1916. május hó 1-e, a pályatételek sikerült kidolgozásának jutalmául pedig 100—100 korona pályadíj állapított meg.

A pályatételek közül egyedül a magyar magánjog köréből kitűzött tételre érkezett be egyetlen pályamunka „Is fecit, cui prodest” jeligével.

E szabályszerű időben beadott pályamunka megbírálására a tanári kar 1916. évi május hó 10-én tartott II. rendkívüli üléséből bizottságot küldött ki, melynek tagjai dr. Ágoston Péter ny. r. s dr. Buday Gyula és Személyi Kálmán ny. rk. tanárok voltak.

A bíráló-bizottság a pályaművet megbírálván, a karnak f. é. június hó 24-én tartott értekezletében oly értelmű javaslatot terjesztett a kar elé, hogy a mű jutalmazásra érdemes. Miután a kar a bizottság javaslatát egyhangúlag elfogadta, elnöklő dékán az ekkor felbontott jeligés levélből megállapította, hogy a munkálat szerzője *ifj. Hlatky Endre* III. éves joghallgató, kinek a 100 korona jutalomdíj a kar határozatához képest ki is adatott.

A bíráló-bizottság tagjainak jelentése a „Szolgálati szerződés” c. tételre beérkezett pályaműről:

Tekintetes Kar!

„A szolgálati szerződés” kidolgozására a tanári kar adományából kitűzött pályadíjra egyetlen pályamunka érkezett, melynek jeligéje: *Is fecit, cui prodest.*

Rövid előszó, majd bevezetés után pályázó áttér a plgtvkvnek a képviselőház bizottsága által megállapított szövegének kritikai tárgyalására és e tekintetben joghallgatótól várható tájékozottságnál jóval nagyobbat árul el.

A T. szövegének III. Rész XI. Címe I. fejezetét, azaz 1301—1330. §§-t tárgyalja. E tekintetben is mindenben kielégítő tájékozottsággal és ismerettel, bár fiatalságával járó némi szónoki túlságos lendülettel, ami az első olvasásra azt a benyomást keltheti, hogy nem annyira indokaival, mint inkább kijeientéseivel akar hatni. Amint azonban hozzászoktunk stílusához, el kell ismernünk, hogy a pályamunka nagy szorgalmat árul el.

Helyesen mutat rá a Bsz. hiányaira, amelyek abból a

körülményből származnak, hogy a szolgálati szerződés még mindig rossz helyen áll a T. rendszerében. Az ellentmondásokat is meglátja és bár e tekintetben mások nyomán jár: mindenesetre dicséretes, hogy a T. előző szövegeinek bírálatait megismerte.

Ha egyik-másik észrevételével azt árúlja el, hogy az azonos kifejezéseket nem eléggé ismeri, az abból a törekvésből fakad, hogy mindenképen alapos munkát látszassék végezni. Mégis ezt hátrányára írni oly mértékben nem lehet, hogy e munkálatát kielégítőnek nem tarthatnók.

Idegenszerű, hogy a szerző egészen szubjektív hangon szól a kérdésekről, ami azt a benyomást teszi, hogy saját véleményének nagyobb súlyt tulajdonít, mint amennyit szabadna.

A pályázó kommentátor módjára tárgyalja Bsz-t, de az egyes §-okat nem mindig idézi egész terjedelmében, ami nehézkessé teszi a munka olvasását. Mindezek a hibák is csekélyek azonban, amiért is ez a pályamunka rovására nem írandó.

A bizottság nem tartja szükségesnek, hogy a szerző egyes állításainak mérlegelésébe belemenjen, bár vannak a kritikát meg nem álló kijelentései és következtetései is. Ezek a Bsz. 1319. §-ának nem kellő mérlegeléséből származnak és abból a feltevésekből, hogy ez a § érinti a nem hivatkozott 1310. § előtt álló §§-kat, illetve azok cogens jellegét, ami tévedés.

Vannak azonban olyan részei a dolgozatnak, amelyek ezeket a hibákat ellensúlyozzák és amelyek nemcsak a munkásság helyzetének átértéséről, de jogi készségéről és jogászgi gondolkozásról is tanúskodnak. (1310. §.)

Más elbírálás alá esnek a pályázónak alapgondolatából fakadó véleményei, amelyek tárgyalásába a véleményszabadság elvénél fogva belemenni nem volna helyes.

A munka rendszerére nézve azonban meg kell jegyeznünk azt, hogy helyesebb lett volna, hogyha a pályázó rendszeresen dolgozta volna a feladott kérdést és nem a kommentátor könnyebb álláspontjára helyezkedett volna.

A munka azonban e kisebb hibák dacára a pályadíjat feltétlenül megérdemli és ezért a díj kiadását véleményezem.

Nagyvárad, 1916 május 28.

Teljes tisztelettel:

Ágoston Péter,
ny. r. tandr.

Tekintetes Kar!

A „szolgálati szerződés“ c. pályafételre beérkezett „Is fecit, cui prodest“ jelígejű pályamunkára vonatkozó I bir. jelentéshez nagy egészében hozzájárulva a következőket óhajtom a magam részéről még megjegyezni:

Pályázó dicséretes szorgalommal igyekezett a kérdésre vonatkozó legújabb irodalmat áttekinteni s annak tanulságait leszűrni. Kár, hogy nem tanulmányozta kissé a kérdés történetét, vagy legalább is annak állását a jelenben és a közelmúltban. Kár, hogy nem tanulmányozta a szolgálati szerződésnek a magánjogban való rendszeri elhelyezését kimerítőbben. Pedig maga is érinti azt, amidőn utal „a szolgálati, vállalkozási és megbizási viszonyok fogalmá“-nak homályosságára. (60. l.)

E tanulmányai megóvták volna az egyoldalúságtól, megóvták volna attól, hogy a szolgálatadót és szolgálatvállalót egymás örök ellenségének tekintse. E tanulmányai s a gyakorlati élet fölött való mélyebb gondolkodás rávezette volna őt arra, hogy a szolgálatadó nem szükségképen az erősebb fél, hogy a nagy gyáriparostól egészen az egy cselédű kishivatalnokig a szolgálatadóknak igen sok rendjé-
rangja lehetséges, akikkel szemben bizony igen sokszor túlzott a pályázónak nem egy követelése, sőt épen a viszony családias jellegénél fogva egyenesen chicanirozásra vezethet.

Szintén a fentérintett tanulmányok és megfontolások mellőzésének következménye, hogy a pályázó folytonosan tüzet kiált s nem elégedvén meg a magánjog-, a létesülő ptk. jogtétéleivel, nem tartva elegendőnek a magánjogi szabályozást, lépten-nyomon büntető szankciót sürget.

Végül nem hagyhatom megjegyzés nélkül pályázónak azt a tételét, amelylyel a szolgálati viszony tartama alatt bekövetkezett szülés költségeit óhajtja a szolgálatadó nyakába varrni. Nem veszi tekintetbe, hogy az *erkölcsi alapelveket a törvényalkotónak mindig szemé előtt kell tartani* és munkájánál érvényesítenie. Pályázó kívánsága a legnagyobb fokban méltánytalan a szolgálatadóval szemben. Itt az államnak lehetnek kötelességei (áll. gyermekvédelem), de azokat nem hárihatja át a jó erkölcs sérelmével az egyes vállaira. De pályázó kívánságának elég azzal abszurdítására rámutatni, hogy egy ilyen tv. rendelkezés legtöbbször épen az óhajtott cél ellenkezőjét érné el, mert mindenki igyekeznék kellő időben felmondással szabadulni az ily kellemetlen tehertől, vagy elzárkóznék a szerződéskötés elől.

Eltéktve a fenti érdemi kifogásoktól és a munka

stílusának kisebb fogyatkozásaitól, pályázó komoly és érde-
mes munkát végzett, miért is a pályadíj kiadását javaslom.

Nagyvárad, 1916 jún. 6.

Teljes tisztelettel :

Dr. Buday Gyula,
ny. rk. tanár.

Tekintetes Kar!

Csatlakozom az I. és II. bíráló véleményéhez azzal a megjegyzéssel, hogy a pályamunka egyes fejtegetéseinek helytállóságát bírálni nem tartom a bíráló-bizottság feladatának. Kiemelendőnek vélem, hogy a pályázó a feladott kérdést a fennálló jog negligálásával fejtette meg és a Tervezet és Bsz. tárgyalásában is egyoldalú szempontot tartott szem előtt, ami munkájának jogászai értékéből sokat levon. Érdeme azonban egyoldalú szempontjának éles és következetes ki-domborítása, annak kapcsán a Bsz. egyes intézkedéseinek beható taglalása, ami jogászai képességre és alapos tanul-mányra vall.

Feltűnő, hogy az 1304 §. tárgyalásánál a pályázó a szándék és gondatlanság megkülönböztetését veti fel és nem értékeli a §. előnyét a munkásság szempontjából, ami abban jelentkezik, hogy a munkaadó hibáján kívül is részesül a §. előnyeiben a munkavállaló, ha az eredmény elérését a munkaadó „személyében vagy érdekkörében beállott valamely körülmény hiúsította meg.”

A pályamunkát elfogadhatónak tartom.

Nagyvárad, 1916 június 16.

Teljes tisztelettel :

Személyi Kálmán,
ny. rk. tanár.

Anyagi kedvezményekben részesült hallgatók.

Ösztöndijas hallgatók.

Az I. évfolyamon:

Robelly Tibor, Nemes Jettim József-félét . . .	100 K — f.
Robelly Tibor, Winterhalter-félét	90 K — f.
Soltész Kálmán, Jedlicska-Szenczy-Kondé-félét	50 K — f.
Szilassy Sándor, " " " "	50 K — f.
Sztarill Ferenc, " " " "	50 K — f.

A II. évfolyamon:

Ifj. Böhm Jenő, Alapi-félét	420 K — f.
Hajnal Izsó, Brüll Ignác-félét	196 K 50 f.
Imrik László, Alapi-félét	420 K — f.
László Pál, Nemes Jettim József-félét . . .	160 K — f.
Máté Imre, Jedlicska-Szenczy-Kondé-félét .	50 K — f.
Popovics Andor, Trandafil-félét	1000 K — f.
Schweiger Pál, Alapi-félét	420 K — f.

A III. évfolyamon:

Buzássy István, Alapi-félét	420 K — f.
Ebergényi Gyula, Jövedéki birságalapból . .	400 K — f.
Ille János, Gozsdu-félét	600 K — f.
Magyary Barnabás, Végh Rozália-félét . .	500 K — f.
Roskoványi Zoltán, Mária Terézia-félét . .	600 K — f.
Soos István, Brüll Ignác-félét	190 K 50 f.

A IV. évfolyamon:

Barza Ferenc, Jedlicska-Szenczy-Kondé-félét .	50 K — f.
Popescu Aurél, Gozsdu-félét	800 K — f.
Veres József, Gozsdu-félét	500 K — f.

Összesen: 7073 K — f.

Tandijmentes hallgatók.

Az I. félévben:

<i>Egész tandijmentesek:</i> Hajnal Izsó, Roskoványi Zoltán, Vámosi Mihály, Soós István . . .	180 K -- f.
Elengedett tandijuk összege	
<i>Féltandijmentesek:</i> Barza Ferenc, Csery Alajos, Földi Jenő, Fráter József.	
Elengedett tandijuk összege	87 K - f

A II. félévben:

<i>Egész tandijmentesek:</i> Hajnal Izsó, Soós István.	
Elengedett tandijuk összege	86 K -- f.
<i>Féltandijmentesek:</i> Földi Jenő, Robelly Tibor, Roskoványi Zoltán, Szilassy Sándor.	
Elengedett tandijuk összege	90 K -- f.
Összesen:	443 K -- f.

Mensa-kedvezményben részesült hallgatók.

Az I. félévben:

B. Bakó Zoltán, Barza Ferenc, Berkovics Árpád, Borbély Dezső, Csery Alajos, Ebergényi Gyula, Gara Ernő, Ille János, Kovács Árpád, Kovács Oszkár, László Pál, Máté Imre, Radó Ferenc, Réti Sándor, Révész József, Robelly Tibor, Roskoványi Zoltán, Szalay Elemér, Szilassy Sándor, Varga István.	
Részint természetben, részint pénzben élvezett kedvezményeik összértéke	2489 K 04 f.

A II. félévben:

Aul Gyula, Barza Ferenc, Borbély Dezső, Cinka János, Csery Alajos, Domokos László, Ebergényi Gyula, Farkas István, Fráter József, Gara Ernő, Grünfeld Emil, Horváth Béla, Kovács Oszkár, László Pál, Máté Imre, Révész József, Robelly Tibor, Roskoványi Zoltán, Soós István, Szilassy Sándor, Varga István.	
Élvezett kedvezményeik összértéke	3060 K — f.
Összesen:	5549 K 04 f.

Az akadémia hallgatói és a világháború.

A világháború második esztendeje, mellyel az 1915—16. tanév egybeesett, az előző hadi évnél is fokozottabb mértékben szólította fegyverbe hazánk harcképes ifjúságát s ez ifjúság soraiban a nagyváradi kir. jogakadémia hallgatóit is. Akadémiánk mindenkor büszke lehet és lesz arra, hogy polgárainak kétharmada kötött kardot a haza védelmére s hogy e hadbavonúltjai a haza hívó szavát nemcsak az első felbuzdulás perceiben, hanem a szenvedéseket, vért és életet kívánó kötelességteljesítés nehéz napjaiban is megértették és megértik s példás hősiességgel állották és állják meg helyüket ott, hova őket a honvédelem érdekei rendelik.

A kir. jogakadémia vezetősége minden rendelkezésére álló eszközt törekedett felhasználni arra, hogy az alma mater hadbavonúlt hallgatóiról számszerűleg is mennél teljesebb s tartalmilag is mennél részletesebb adatok birtokába jusson. A hadbavonúltak névsorát lehetőleg teljessé teendő, nemcsak a maga részéről kutatók azok után, akik a háború kitörését megelőző félévben az intézet kötelekébe tartoztak s azóta el sem távoztak s magukról hirt sem adtak, hanem az itthon maradt hallgatóknak is kötelességükké tette, hogy társaik hadbavonulását legjobb tudomásuk szerint jelentsék. Hasonlólag a hadbavonúltak további sorsának figyelemmel kísérelésüknek, sebesüléseiknek, hőstetteiknek, vitézi kitüntetéseknek s netáni hősi haláluknak feljegyzése- és megörökítése végett ismételten is felhívta az akadémia polgárait, valamint a fővárosi és helyi lapok útján a hadbavonúltak szülőit, hozzátartozóit és jóbarátait, hogy a tudomásukra jutott ily természetű adatokat a dékáni hivatallal közöljék. Az akadémia dékánjának e felhívása azonban, a mai viszonyok között meg is érthetőleg, csak részben járt oly eredménnyel, mint aminőt az intézet hadbavonúlt hallgatóinak nagy számánál fogva remélni lehetett és lehet s így azok az adatok, melyek az alábbiakban a hadbavonúltak névsorát, kitüntetéseit s a hadban elesettek halálának körülményeit feltüntetik, már azért is csak részben adják képét a hallgatók részvételének a világháborúban, mert a jelen Almanach időbeli kereteihez alkalmazkodva csak az 1915—16. tanévre terjeszkednek ki. Az adatgyűjtést azonban folytatjuk s az intézetnek majd a háború befejeztét követő Almanachja az akadémia hőseinek érdemeit megfelelőbben fogja méltatni, mint azt az adatbeszolgáltatás fogyatékoságai miatt ezúttal tehettük.

Hadbavonult hallgatók.

Alpár Ferenc	Gara Ernő
Antal Miklós	Cs. Germán János
Aul Gyula	40 E. Germán János
Balogh Endre	Glancz Móric
5 Balogh Jenő	Gorove Jenő
Balogh László	Gozmány Ferenc
Balogh Mihály	Gránát Ernő
Bank György	45 Gyémánt Zsigmond
Bartha Gyula	Gyöngyi Jenő
10 Bányai Zoltán	Hajek Zoltán
Beján János	Hegedűs Ármin
Bereczky Sándor	Hegyessy Gergely
Biczey Dezső	50 Hentiu György
Bodó Elek	Hertl Richárd
15 Bodó László	Hollóssy Béla
Borbély Lajos	Horváth Béla
Buzás József	Horváth József
Buzássy István	55 Huszár Zoltán
Capra Romulus	Ille János,
20 Csapó László	Ilovszky István
Csathó Sándor	Imrik László
Csoór Lajos	Jánosi Kornél
Csősz József	60 Jászay Károly
Csurka Péter	Jeney Árpád
25 Danilovits Ernő	† Józsa Szinésziusz
Domokos László	Karácson Jenő
Dúro Imre	Karácson József
Eszenyi László	65 Karczagi József
Farkaš István	Kincses Imre
30 Fekete Ferenc	Kiss Kornél
Fenyő István	Kocsis Lajos
Friedl Ferenc	Kolosváry Sándor
Friedmann Hermann	70 Kovács Árpád
Fodor István	Kucsovsky Gyula
35 Fornét Ervín	László Pál
Fornét Hugó	Liedemann Hugó
Fülöp Frigyes	Lindenfeld Lajos

- 75 Maár Gyula
Magier Kornél
Magyar Zoltán
Mahács Pál
Major Dénes
- 80 Markely Károly
Meer Jenő
Mihály Béla
Molnár Antal
† Molnár Lajos
- 85 Nagy Kálmán
Nagy Lajos
Nagypál Béla
Olasz Andor
Papp Aurél
- 90 Papp Benjámín
Papp Coriolán
Pásztor Jenő
Petry Gyula
Péter István
- 95 Popescu Aurél
Popovits Andor
Popp János
Propper Sándor
Puscasiu Kornél
- 100 Radó Ferenc
Radu Vazni
Rácz István
Réti Sándor
Rónay Endre
- 105 Rosenberger Jenő
Rozslay István
Salkovits Pál
Sándor Lajos
Sárffy Gyula
- 110 Schweiger Pál
Schwartz Tivadar
Simák Lajos
Stadler Iván
Süveges Ferenc
- 115 Szabó Gusztáv
Szabó Sámuel
Szakáll Zoltán
Szalay Elemér
Száhlender Jenő
- 120 Szegő Jenő
Szerb György
Székely Elek
Szigethy Pál
Szőke József
- 125 Szurdukán Traján
Szuciu Gyula
Szücs Sándor
Talpas Sándor
Tóth Libóriusz
- 130 Urdea János
Valló József
Vargyasy Márton
Vasady Sándor
Vámos Károly
- 135 Vámosy Mihály
Várady József
Venter István
Veres József
Vertán Miklós
- 140 Véssey Ernő
Wallner Jenő
Weiszberger Sándor
Vesselényi Kálmán
Zathureczky Gedeon

Hadi kitüntetésben részesült hallgatók :

Borbély Miklós,

akadémiánk negyedéves hallgatója. Az orosz fronton 1916 január hó 19-én tanúsított hősi magatartásáért *soron kívül zászlóssá* léptették elő s az *I. osztályú ezüst vitézségi éremmel* tüntették ki. Szakaszával ugyanis a század állásaiba behatolt oroszok ellen a legnagyobb ágyú- és puskatüzben ellentámadást intézett s őket a század állásaiból embereivel kivetette, nekik célszerű tűzvetéssel súlyos veszteségeket okozott s az állást ismételt támadások ellenére is megtartotta. (Édesanyja közlése.)

Csathó Sándor,

akadémiánk harmadéves hallgatója, a csász. és kir. 101. gy. e. hadapródja. Az orosz fronton 1915 őszén századával túlerőben levő ellenséges támadást visszavervén, hősiességéért *soron kívül zászlóssá* léptették elő. (Tiszántúl, 1915 okt. 22. sz.)

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Fazekas Árpád,

akadémiánk harmadéves hallgatója, a m. kir. 4. h. gy. e. hadapródjelöltje. 1915. évi június hó 14-én az északi harctéren orosz fogságba jutott; a m. kir. 4. h. gy. e. 1915. évi június hó 28-iki parancsa értelmében a *bronz vitézségi érdemérmét* nyerte. (Gyámja közlése.)

Karácsony Jenő,

akadémiánk másodéves hallgatója, a m. kir. 4. h. gy. e. hadapródja. 1915 őszén mindjárt első harctéri szereplése alkalmával az olasz harctéren szerzett hősi érdemeiért *soron kívül zászlóssá* léptették elő s az *I. oszt. ezüst vitézségi éremmel* tüntették ki (Tiszántúl, 1916 nov. 12., 17., 27. s dec. 4. sz.)

Karácson József,

akadémiánk másodéves hallgatója. A bukovinai harctéren tanúsított bátorságával és önfeláldozó harckészségével 1915 őszén az *I. oszt. ezüst vitézségi érmét* érdemelte ki magának. (Tiszántúl, 1916 nov. 3. sz.)

Karczagi József,

akadémiánk harmadéves hallgatója, a csász. és kir. 33. gy. e. hadapródja. 1915 aug. 27-én az orosz harctéren túlerővel fellépő ellenséges támadásnak nagy önállósággal, lélekjelenléttel s hősiiesen feltartóztatásáért az *I. oszt. ezüst vitézségi éremmel* lett kitüntetve. (Saját közlése.)

Maár Gyula,

akadémiánk elsőéves hallgatója, a m. kir. 4. h. gy. e. hadapródjelöltje, majd hadnagya. Az olasz harctéren szerzett hősi érdemeiért az *I. oszt. ezüst vitézségi érem* nyerte. Jelenleg olasz hadifogoly. (Édesatyja közlése.)

Mihály Béla,

akadémiánk harmadéves hallgatója, csász. és kir. 5. huszárezredbeli hadapród. 1915 tavaszán Volhyniában harcolva hősiességéért *soronkívül zászlóssa* léptették elő, majd megsebesülve orosz hadifogságba esett. (Tiszántúl, 1916 febr. 11. sz.)

Nagy Lajos,

akadémiánk harmadéves hallgatója, a m. kir. 21. h. gy. e. hadapródja, majd soronkívül előléptetett zászlósa. 1915 júniusában az északi harctéren szerzett hősi érdemeiért soronkívüli előléptetésben részesült és az *I. oszt. ezüst vitézségi éremmel* lett kitüntetve. (Tiszántúl, 1915 szept. 24. sz.)

Radu Vazul,

akadémiánk harmadéves hallgatója. A cs. és kir. 50. gyalogezredhez bevonulván, 1915 nyarán az ivangorodi nagy csatában hősiiesen küzdve megsebesült, *soronkívül hadapróddá* lépett elő s a *II. oszt. ezüst vitézségi éremmel* lett kitüntetve. (Hozzá tartozóinak közlése.)



Bányai Zoltán,

született 1896-ban Karaszniczon, Aradmegyében. A háboru kitörésekor, mint az akadémiának másodéves hallgatója önként jelentkezett katonai szolgálatra. A haza védelme az olasz harctérre szolitotta, hol San Martino-nál 1915. évi október hó 13-án fejlövést kapva, hazájának életével adózott.

Fekete Ferenc,

született 1893-ban Nagyváradon. Mint harmadéves joghallgató vonult be 1915-ben a cs. és kir. 19. tüzérezredhez önkéntesnek, honnan a tiszti kiképzés után a cs. és kir. 46. gyalogezredhez helyezték át. Ezredével 1915. nyarán az olasz harctérre került, hol 1915. októberében hősi halált halt.

Fenyő István,

született 1894-ben a biharmegyei Berettyóújfaluban. Középiskolai tanulmányait a nagyvárai prem. r. főgimnáziumban igen szép sikerrel befejezve, 1912-ben a kir. jogakadémiára iratkozott be, hol szorgalmával és előmenetelével szintén kitünt. A háború kitörésével a csász. és kir. 18. tábori tüzérezred önkéntese lett s tiszti vizsgálatát szép sikerrel kiállva, 1915 nyarán mint hadapród az orosz harctérre küldetett. A volhyniai Radzivilov körül

lefolyt harcokban hősiességével annyira kitüntette magát, hogy érdemeiért 1915 okt. hó 10-én Károly Ferenc József főherceg úr ő csász. és kir. Fensége személyesen tűzte mellére az arany érdemkeresztet. Hazája iránti szeretetét 1916 okt. 16-án Tara-Sztarinál Volhyniában hősi halálával pecsételte meg.

Fráter Pál,

született 1893-ban Nagyszántón, Pestmegyében. Mint a jogakadémiának negyedéves hallgatója még a háború kitörésekor vonult be önkéntesnek a csász. és kir. 101. gyalogezredhez. A tartalékos tiszti tanfolyamot elvégezvén, 1915. évi márciusában hadapródi rangban az orosz harctérre rendelték ki. Részt vett az 1915. évi május havi nagy küzdelmekben s vitézségeért zászlóssá léptették elő s a bronz vitézségi éremmel tüntették ki. Őt havi nehéz frontszolgálat után a zlotá-lipai áttörésnél 1915 aug. 29-én Zlocsov község határában megsebesült, majd sebesülése következtében 1915 szept. hó 6-án, a kassai megfigyelő kórházban hősi halált halt.

Józsa Szinésziusz,

született 1894-ben az aradmegyei Kisorónán. Mint elsőéves joghallgatót szólította fegyverbe a kötelesség s 1915. évi június hó 17-én, részleteiben egyelőre ismeretlen körülmények között, az ottenhauseni kórházban hősi halált halt.

Molnár Lajos,

született 1892-ben Kézdivásárhelyt, Háromszék-megyében. Az akadémia negyedik évfolyamáról vonult be 1914 őszén ezredéhez s 1915 májusában már részt vett az oroszok elleni nagy offenzívában. Ugyanez év őszén hősi magatartásáért soronkívül zászlóssá léptették elő, napokkal később azonban egy ellenséges támadásnak önfeláldozó kivédése alkalmával, 1915 évi nov. hó 1-én shrapnellől fejen találva elesett. Egyike volt az akadémia legpéldásabb magaviseletű hallgatóinak.

VI. Az akadémia intézményei

az 1915—16. tanévben.

Az akadémiai könyvtár.

Jelentés

az akadémiai könyvtár 1915 - 16. tanévi állapotáról.

Az akadémia hallgatóinak nagyrésze a könyveket egyidőre karddal cserélvén fel, az akadémiai épület pedig kórházzá alakítatván át, az ott elhelyezett intézeti könyvtár forgalma, a békés évek könyvtár-forgalmi adataihoz viszonyítva, a lefolyt tanévben is csak mérsékelt lehetett. A kórház parancsnoksága készséggel igyekezett ugyan a könyvtár használatát a kar tagjainak és az akadémiai ifjúságnak lehetővé tenni, mégis a tény, hogy az akadémiai épületnek kórházi célokra igénybevételeivel a benne levő könyvtár felkereshetése is bizonyos mértékig korlátozottá vált, az intézmény kulturális működését ép úgy befolyásolta, mint olvasóközönsége egyik hányadának, a hallgatóknak nagy számban hadbavonulása.

De ha ez el nem háríthatott külső okok miatt a könyvtár forgalma a múltakhoz képest csökkent is úgy más oldalról viszont mindent megtettünk, hogy az eljövendő békés évek idejére a könyvtár használhatóságát egyre jobban fokozzuk. Így azt az aránylag csekély összeget, mely a könyvtár gyarapításában a kar rendelkezésére állott, a könyvtárak mai emelkedésével szemben azzal törekedtünk vásárlóképesebbé tenni, hogy azokból a beszerzendő művekből, melyekből hibátlan antikvár példányokat is kaphattunk, ilyeneket rendeltünk. Gondot fordítottunk továbbá a beszerzett könyvek és folyóiratok bekötetésére is s ha a rendelkezésre álló anyagi eszközök csekélyisége folytán még csak részben sikerült is elérnünk azt, mit a könyvtár tökéletesebb használhatósága megkívánna, a lefolyt tanévi beszerzések és könyvkötetések a viszonyokhoz mérten érdemleges lépéssel közeledtek annak a programnak realizálásához, melyet a tanári kar a könyvtárnak az 1912—13. és 1913—14. tanévben történt újabb rendezése óta a könyvtár fejlesztése és karbantartása tekintetében maga elé tűzött.

Ami egyébként a könyvtár jelenlegi állományát s lefolyt tanévi gyarapodását és forgalmát illeti:

Használatra kivettek a tanév folyamán: 369 művet 433 kötetben
 Junius hó végéig beadtak: 137 „ 188 „
 Használatra künn van: 232 mű 245 kötetben

A könyvtár állománya

1915 jun. 30-án volt: 16723 kötet. 60411 K 07 fill. értékben
 Gyarapodása azóta:

Vétel utján	399	„	3466	„	70	„	„
Ajándék utján	56	„	269	„	20	„	„

Jelenlegi állománya

1916 jún. hó 30 án: 17178 kötet 64146 K 97 fill. értékben.

A Mensa Academica.

Jelentés a mensa academica 1915—16. tanévi működéséről.

Az akadémiai mensa ügyeit, a lefolyt tanévben, mint tanárkari mensa-bizottság, a dékán elnöksége alatt dr. Sigmond Andor prodeán és dr. Károly Irén ny. r. tanárok vezették. E bizottság az adminisztratív kérdések megbeszélése s a kérvényezőknek nyújtandó segélyek megállapítása végett összesen 4 ülést tartott, egyet-egyét a félévek elején s egyet-egyét a félévek zárultával.

A bizottság működésének kezdő ténye azoknak a módzatoknak meghatározása volt, melyek mellett a mensa a mai háborús drágaság idején fokozottan hozzáfűzött igényeknek és reményeknek legjobban megfelelhét. E tekintetben nemcsak az az akadály volt a mensa lefolyt tanévi működhetése elől elhárítandó, mely abból állott elő, hogy az akadémiai épület kórházul használtatván, az akadémián béke-időben 24 személyre felszerelt s minden tekintetben kifogástalanul berendezett mensa-helyiségek igénybevehetőségéről le kellett mondani hanem számbaveendő voltak azok a további materiális nehézségek is, melyeket az élelmiszerek árának óriási emelkedése s ezzel szemben a mensához segélyért folyamodóknak nagy száma okozhatott.

Az intézmény elhelyezését illetőleg, miként az előző háborús évben, a lefolyt tanévben is a Kath. Kör vezetősége jött segítségünkre, amennyiben megengedte, hogy a Kör vendéglőse a mensa-kifőzést vállalhassa s a mensa-n étkező hallgatókat a Kör éttermében kiszolgálhassa. Az élelmicikkek nagy áremelkedésével szemben s a nagy számmal segélyért

folyamodók irányában viszont a bizottság azzal törekedett biztosítani a mensa teherbíró-képességét, hogy egyrészt az étrendet a mai háborús viszonyoknak megfelelően állapította meg s hogy másrészt a kar útján engedélyt kért a nagymélt. vall.- és közokt. m. kir. miniszter úrtól arra, hogy a természetbeni étkezési kedvezmények helyett, indokolt esetekben, mérsékelt pénzbeli segélyeket adhasson. Ezzel a „háborús“ mert csak a háború tartamára vonatkozó berendezkedéssel, a mensa, nemcsak az egyes segélyezettekre fordítandó költségeinek mérvét csökkenthette a segélyezettek érdekeinek hátránya nélkül s nemcsak a segély-kérőknek nagyobb számát elégíthette ki, mint azt egyébként tehette volna, hanem indirekte még messzebb is hordó szociális jótékonytáskát gyakorolt, mikor pénzbeli segélyei útján lehetővé tette, hogy a hallgatóknak adott anyagi kedvezményei a segélyezettek hozzátartozóinak háztartásába folyhassanak be.

A mensa alaptőkéje után befolyó jövedelemnek mérsékelt volta mellett azonban a bizottságnak még oly körülmények tekintetében gondossága sem produkálhatta volna azokat a szép eredményeket, melyeket a mensa lefolyt tanévi működése tényleg felmutatott, ha az intézményt áldozatkész adakozók nagylelkűen nem támogatták volna. Alapjában a nagymélt. vallás- és közoktatásügyi miniszter úrnak 4000 koronás segélye s Nagyvárad város és Biharvármegye közönségének valamint nagymélt. gróf Széchényi Miklós lat. szert. megyéspüspök úrnak, a nagys. és főtiszt. lat. szert. káptalannak s a Nagyvárad Takarékpénztárnak és az Egyesült Biharvármegyei Központi Takarékpénztárnak adományai tették lehetővé, hogy az arra érdemes folyamodók segély-kérései figyelembe vehetők voltak s a mensa a tanév első felében 19 hallgatót, a tanév második felében pedig 22 hallgatót részesíthetett összesen 5549 kor. 04 fill. értékű, részben természetbeni-, részben pénzsegélyben.

Fogadják a nemeslelkű adakozók a bizottságnak s a segélyben részesülteknek ez úton is mély háláját azzal a megnyugtatható tudattal, hogy adományuk minden esetben arra utaltaknak s ezek között több egészen árva s több a harctérről betegesen visszatért szegény joghallgatónak enyhített a mai súlyos viszonyok között még súlyosabb anyagi helyzetén.

Nagyváradon, 1916. évi június hó 24-én.

Szandtner Pál dr.

dékan.

a tanárkari mensa-bizottság e. i. elnöke.

VII. Az akadémiai ifjuság egyesületei

az 1915—16. tanévben.

Segítő Egyesület.

Az egyesület célja: a jogakadémia szűkölködő hallgatóit készpénzadományok, tankönyvek kölcsönadása és egyéb rendelkezésre álló eszközök által érdemük szerint segíyezni. Az egyesület tagjai alapító-, rendes- és pártolótagok lehetnek. Alapító tagok kik egyszerre legalább 100 koronával járulnak az egyesület alaptőkéjéhez; rendes tagok a nagyváradi kar. jogakadémia ama hallgatói, kik magukat 4 korona évi tagdíjnak fizetésére kötelezik; pártoló tagok mindazok, kik az egyesületet pénzzel vagy más módon segíyezik.

Az egyesület vagyoni állása 1916. évi június hó 30-án.

Alaptőke:

- | | |
|--|--------------|
| 1. Egy drb. 22311. számú, 4 ⁰ / ₀ -os m. kor. jár. kötvény, n. értéke | 20000 K — f. |
| 2. Egy drb., 289.391. számú, 4 ⁰ / ₀ -os m. kor. jár. kötvény, n. értéke | 500 K — f. |
| 3. Kettő drb., 019.914—5. számú, egyenkint 200 kor. n. é., 4 ⁰ / ₀ -os m. kor. jár. kötvény, együtt | 400 K — f. |
| 4. Nagy-Várad város, 1888. évi jubileumi alapítványa, a város őrizetében | 1000 K — f. |
| 5. Öt drb., I. kib. 036.675—7-ig és 404.220, 404.221-ig számú, egyenkint 100 kor. n. é., 6 ⁰ / ₀ -os hadikölcsön kötvény | 500 K — f. |
| 6. Egy drb., II. kib., 071.519. számú, 5 ¹ / ₂ ⁰ / ₀ -os hadikölcsön kötvény, n. értéke | 100 K — f. |
| 7. A nagyváradi takarékpénztár 6404. számú betéti könyvében | 2000 K — f. |
| 8. A nagyváradi takarékpénztár 12.586 és 21.227 számú betéti könyvében | 24 K 51 f. |

Összesen: 24524 K 51 f.

azaz: Huszonnégyezerötszázhuszonnégy korona 51 fillér,

Bevétel:

Pénzmaradvány az 1914—15. tanévről.	38 K 07 f.
Az alaptőke jövedelme	1023 K 22 f.
	<hr/>
Összesen:	1061 K 29 f.

Kiadás:

Hozzájárulás a Mensa academica kiadásaihoz	691 K 73 f.
Hét joghallgató segélyezésére	273 K — f.
Dologi kiadásokra	55 K — f.
	<hr/>
Összesen:	1019 K 73 f.

Összegezés:

Bevétel	1061 K 29 f.
Kiadás	1019 K 73 f.
	<hr/>
Maradvány:	41 K 56 f.

Jelentés

az egyesület 1915—16. tanévi működéséről.

Nagyságos Dékán Úr!

A Segítő Egyesület 1915—1916 évi működéséről van szerencsém a következő, az egyesület választmánya által tudomásul vett és jóváhagyott jelentést teljes tisztelettel előterjeszteni:

Egyesületünk az 1915-ik évi szeptember hó 30-án nagyságos Dr. Szandtner Pál e. i. dékán ur jelenlétében és Gálbory László IV. éves joghallgató, kinevezett korelnök elnöklete alatt megtartott alakuló gyűlésen következőleg alakította meg a tisztkart és választmányt. Elnökké Gálbory László IV., alelnökké Hlatky Endre III., főjegyzővé Matolay Károly III., aljegyzőkké Bary József és Vámosy Mihály I., pénztárossá Horthy Kálmán III., ellenőrré Szalay Elemér III., könyvtárossá Kakas István I. éves joghallgatót, a választmány tagjaivá pedig: Schiff Ödön, Schweiger László, Csery Alajos IV., Zsdánszky Kálmán, Roskoványi Zoltán, Soós István, Kővári Ármin, Popper László, Ebergényi Gyula III., Kovács Oszkár II., Medvigy Ferencz dr., Berkovits Árpád, Géczy Elemér, Frankó István, Grósz Sándor, Soltész Kálmán I. éves joghallgatókat választotta meg.

Az ekként megalakult Egyesület tisztviselői kara az év folyamán a hadbavonulások miatt változáson ment át, ameny-

nyiben hadbavonult Vámosy Mihály aljegyző helyébe Popper László III. éves, Szalay Elemér ellenőr helyébe Soltész Kálmán I. éves, Horthy Kálmán pénztáros helyébe pedig Szilasy Sándor I. éves joghallgató választatott meg.

Egyesületünk tartott az alakuló ülésen kívül három rendes, egy rendkívüli közgyűlést, két választmányi ülést és egy évváró rendes közgyűlést. Céljának megfelelőleg arra törekedett az Egyesület, hogy minél nagyobb összeg álljon a segélyezés rendelkezésére. Azonban ha nem is a tagok csekély száma miatt, amely hiányt az Egyesület kettőzött ambíciója pótolta, de a közkejött és a mai háborus időkkel felmerült akadályok miatt nem vehette igénybe az egyesületi vagyon gyarapítására szolgáló eszközök közül a jótékonycélu felolvasás, ünnepély, stb. rendezését.

Egyesületünket fájdalmas veszteség érte mindjárt működésének kezdetén. Berkovits Árpád I. éves joghallgató választmányunk tagja ifju és szép reményekre jogosító életének önkezével vetett véget, E gyászeset egyesületünk tagjait őszintén érzett részvétellel töltötte el s fájdalmunkat növelte az a meggondolás, hogy épen abban az időben amidőn hazánknak minden életre, kivált fiatal férfiu, de különösen egy főiskolai hallgató életére oly nagy szüksége van, éppen ebben az időben kellett e végzetes cselekedetnek megtörténnie. Részvétének kifejezése végett az Egyesület közgyűlése kiküldötte a temetésen való részvételre az egyesületi elnököt és alelnököt.

Az Egyesület ezen haláleseten kívül mélyen érintette méltóságos Hlatky Endre Nagyvárad város főispánja, a kir. jogakadémia jogtudományi és államtudományi államvizsgálati bizottságainak kültagja, volt ügyvéd, Segítő Egyesületünknek volt alelnöke elhunytá. Az ez alkalomból megtartott rendkívüli közgyűlés egyhangu határozata folytán az Egyesület mélyen érzett részvétének kifejezése végett a tagok testületileg jelentek meg az elhunyt temetésén.

Egyesületünk ez évi működésében ezen kívül említésre méltó esemény nem követbezett be. Tevékenységünk köre sokkal szűkebb volt az eddiginél és inkább abban bírja fontosságát, hogy a joghallgatók között az egyesületi életet fenn tartotta, ami különben elenyészett volna, minthogy másik ifjúsági egyesületünk, az Olvasó kör ez évben sem alakult meg.

Ezekben összefoglalva Egyesületünk működésének ez évi rövid történetét, teljes tisztelettel kérem a nagyságos Dékán Urat, hogy méltóztassék jelentésemet tudomásul venni.

Nagyváradon, 1916. évi június hó 1-én.

Hlatky Endre,
elnök helyett
alelnök.

Olvasó Kör.

Az egyesület célja: A nagyváradi kir. kath. jogakadémia hallgatóit a jog- és államtudományoknak, valamint ezek segédtudományainak művelésében egyesíteni. Evégből az egyesület vita-estélyeken a tudományos önképzést elősegíti, anyagi erejéhez képest egyesületi könyveket tart fenn, hírlapokat és folyóiratokat járát, az egyesület helyiségében a tagoknak a fennálló szabályok szerint megengedett játékok által szórakozást nyújt s esetleg a nyilvánosság számára is hazafias ünnepélyeket, tudományos összejöveteleket vagy mulatságokat rendez. Tagjai lehetnek a nagyváradi kir. jogakadémia rendes és rendkívüli hallgatói. Tagsági díj egy tanévre 4 kor, mely félévi részletekben is fizethető.

Az egyesület az 1915—6. tanév tartamára — a rendkívüli viszonyok következtében — nem alakult meg.

Az egyesület vagyoni állása 1916. évi június hó 30 án :

Alaptőke:

1. Kettő drb, 306.194. és 438 541 számú, egyenkint 1000 kor. n. é., 4 ^o /o-os m. kir. jár. kötvény	2000 kor.
2. Egy drb 106.084 számú; 4 ^o /o-os m. kir. jár. kötvény, n. értéke	200 kor.
3. Három drb I. kib., 404.222-től 404.224-ig számú, egyenkint 100 kor. n. é. 6 ^o /o-os hadikölcsönkötvény	300 kor
4. Kettő drb, II. kib., 118.069. és 118.070. számú, egyenkint 50 kor. n. é. 6 ^o /o-os hadikölcsönkötvény	100 kor.
	<hr/>
	Összesen 2600 kor.

Az egyesületi vagyon lefolyt tanévi jövedelme, 145 kor. 40 fill., az egyesület működésének szünetelése következtében fel nem használtatván, teljes összegében átvitetett a jövő tanév számla-lapjára.

„Mensa Academica“.

Az egyesület célja: egyfelől a nagyváradi kir. kath. jogakadémiát látogató jó magaviseletű és előmenetelű szegényebb sorsú joghallgatókat a Mensa jövedelméhez mértén étkezési segélyben részesíteni, másfelől az elszórtan étkező joghallgatókat közös asztalnál való jó és olcsó étkezés útján kolle-

giális egyenlőségben és tisztességben egyesíteni. Tagjai alapító-, rendes- és pártoló tagok. Alapító tagok azok, kik egyszersmindenkorra legalább 200 koronát fizetnek le a Mensa alapítójára. Rendes tagjai a nagyváradi kir. jogakadémia hallgatói, kik evégből félévenként 1—1 korona tagsági díjat fizetnek. Pártoló tagja mindenki, ki a Mensát bármily összeggel segíjezi.

Az egyesület vagyoni állása 1916. évi június hó 30-án.

Alaptőke :

1. Egy drb., 22.304. számú, 4 ^o /o-os m. kor. jár. kötvény, (ügynevezett „Ferencz József segély-alapítvány“) névértéke	14000 K
2. Három drb. 135.690, 266.239 és 266 720. számú, egyenkint 2000 kor. n. é., 4 ^o /o-os m. kor. jár kötvény	6000 K
3. Hét drb. 674.692, 752 400, 934.846-tól 934 849 és 879.647. számú, egyenkint 1000 kor. n. é. 4 ^o /o-os m. kor. jár. kötvény	7000 K
4. Egy drb. 085.641. számú, 4 ^o /o-os m. kor. jár. kötvény névértéke	500 K
5. Kettő drb. 020.010 és 165.221 számú, egyenkint 209 kor. n. é., 4 ^o /o-os m. kor. jár. kötvény	400 K
6. Egy drb. 80.756. számú, 4 ^o /o os m. kor. jár. kötvény, névértéke	100 K
7. Egy drb. I. kib., 065.141. számú, 6 ^o /o-os hadikölcsön kötvény, névértéke	1000 K
8. Öt drb. I. kib., 404.212-től 404 216 ig számú, egyenkin 100 kor. n. é., 6 ^o /o-os hadikölcsön kötvény	500 K
9 Tizennyolc drb. II. kib., 005.196-tól 005 200-ig, továbbá 033.528-tól 033.538-ig és végül 033.999-től 034 000-ig számú, egyenkint 100 kor. n. é., 5 ¹ / ₂ ^o /o-os hadikölcsön kötvény	1800 K
10. Egy drb. II. kib., 118.071. számú, 6 ^o /o-os hadikölcsön kötvény, névértéke	50 K
11. A nagyváradi takp. 1233. sz. betéti könyvében	500 K
12. A „ „ 20.926. „ „ „ „	94 K
13. IV. kib. jegyzett, de még kézhez nem vett 5 ¹ / ₂ ^o /o-os hadi pénztárjegy kölcsön kötvény	2000 K
14. IV. kib. jegyzett, de még kézhez nem vett 6 ^o /o-os hadi kölcsön kötvények	1500 K

Összesen : 35444 K

azaz : Harmincötezerháromezrenegy száznegyvennégy korona.

Bevétel:

Pénzmaradvány az 1914—15. tanévről . . .	745 K 61 f.
A nm. VKOM. m. 1915—16. tanév segélye	4000 K — f.
Nagy-Várad város 1915—16. tanévi segélye	1000 K — f.
Biharvármegye 1914 - 14. és 1915— 16. tanévi segélye	1000 K — f.
Nagymélt, és főtiszt. gróf Széchényi Miklós I. szék. megyés püspök úr adománya . . .	200 K — f.
A nagys. és főtiszt. I. szék. káptalan adománya	200 K — f.
A nagyvárad-i takarékpénztár adománya . . .	50 K — f.
Az egyesült központi takarékpénztár adománya	50 K — f.
Az egész tanév folyamán beiratkozott joghallgatók kötelező hozzájárulása	184 K — f.
A „Ferencz József segélyalapítvány“ 1915 - 16 tanévi kamatjövedelme	560 K — f.
A „Segítő Egyesület“ jövedelmének 7 1/2 %-a	691 K 73 f.
A Kor. jár. kötvények szelvénykamatai . . .	560 K — f.
A hadi kölcsönkötvények szelvénykamatai . .	192 K — f.
A takpt.-i betétek kamatai	22 K 81 f.
Összesen:	<u>9456 K 15 f.</u>

Kiadás.

Étkezésre	654 K 04 f.
Rendkívüli pénzbeli segélyekre (a nm. VKOM. ur 103.296/1915. számú rendelete értelmében)	4895 K — f.
Az Egyesület számadásait vezető titkár tiszteletdíja	300 K — f.
Az alaptőke gyarapítására	3440 K — f.
Visszatérítés az adóhivatalba a VKOM. ur segélyéből	165 K 96 f.
Összesen:	<u>9455 K — f.</u>

Összegezés :

Bevétel	9456 K 15 f.
Kiadás	9455 K — f.
Maradvány:	<u>1 K 15 f.</u>

Az ifjusági bizottság a háborús viszonyok folytán ez egyesületnél sem alakult meg s az egyesület ügyeit a dékán elnöksége alatt álló tanárkari mensa-bizottság intézte.

VIII. Az akadémiai alapok és alapítványok

az 1915—16. tanévben.

Jedlicska—Kondé—Szenczy ösztöndíj-alapítvány.

Az alapítvány néhai Szenczy István volt nagyváradi I. szert. székesegyházi kanonok, néhai Kondé Miklós volt nagyváradi lat. szert. megyéspüspök és néhai Jedlicska Antal volt nagyváradi I. szert. székesegyházi olvasó kanonok különböző összegű és hason célú adományainak egyesítéséből keletkezett. Az alapító levél 2 §-a szerint azzal a rendeltetéssel, hogy kamataiból 5 ösztöndíj alakítandó „a nagyváradi kir. jogakadémiába járó, szegénysorsú, példás magaviseletű és jeles előmenetelű I. szert. római katolikus vallású ifjak részére, kiknek kötelessége leendő az akadémiai hitszónok által meghatározandó helyen és időben s az ő jelenlétében egyszer minden hónapban a Boldogságos Szűzet dicsőítő letenyét elmondani.“

Az alapítvány jelenleg 6106 kor. 52 fill.-nyi *claptökéjének* jövedelméből a lefolyt tanévben Soltész Kálmán, Szilassy Sándor, Sztarrill Ferenc, Mátéh Imre és Barza Ferenc joghallgatók részesültek 50—50 korona ösztöndíjban.

Fogarassy Mihály ösztöndíj-alapítvány.

Náhai Fogarassy Mihály volt nagyváradi I. szert. kanonok, később erdélyi püspök alapítványa az alapító levél 3. pontja szerint oly rendeltetéssel, hogy annak kamatai ösztöndíjképen *minden második évben* a tanári kar meghallgatása mellett egy római katolikus vallású, kifogástalan magaviseletű, jeles előmenetelű, szegény ifjúnak adományoztasanak.

Az 1915—16. tanév végén 435 koronát kitevő *alapítványi tökének* kamatai a lefolyt tanévben nem kerültek kiosztásra.

Akadémiai betegségélyző (kóroda) alap.

Létesítője néhai dr. Neupauer (Földy) János egykori nagyváradi jogtanár és néhai dr. Hoványi Lajos az akadémiának egykori igazgatója, kik közül az előbbi általa „egy akadémiai kóroda,” javára rendezett műkedvelői előadás tiszta jövedelmével, utóbbi egy általa e célra eszközölt gyűjtésben befolyt összeggel járult hozzá az alap megteremtéséhez. Az így létesült alap tőkéje több éven át folytonosan kamatoztatván és az 1911. 12. tanévben a joghallgató ifjuság által e célra gyűjtött összeggel kiegészítve érte el jelenlegi állagát.

Az alapító levél-hez csatolt „Kóroda alap“-i szabályzat 2. §-a szerint „Ezen alap kamataiból csakis a nagyváradi kir. jogakadémia ny. r. tanulóinak részeseihez gyógyítási költségeik fedezhetése végett betegségi segélyben; magától értetődően, hogy szegénységüket kellően igazolják.“

Alaptőkéjének állaga 1916. évi június hó 30-án 6200 korona, melynek lefolyt tanévi jövedelme részben az egyesületi orvos tiszteletdíjának fedezésére fordítatik, fennmaradó részben pedig az alaptőkéhez csatoltatott.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Olteanu pályadíj-alap.

Alapítója néhai Olteanu János, egykori nagyváradi gör. kath. püspök.

Az alapító levél 1. pontja szerint az alapító által „a jog- és államtudományok köréből kitűzendő pályakérdések megjutalmazására“ tett 100 azaz száz o. é. forintnyi alapítvány kamatai mindaddig a tőkéhez csatolandók, míg az oly összegre nem emelkedik, hogy kamataiból legalább egy jutalomdíj adományozható lesz.

Az alaptőke állaga 1916. évi június hó 30-án 1469 kor. 51 fill

Winterhalter ösztöndíj-alapítvány.

Létesítette néhai Winterhalter Antal pápai praelatus és nagyváradi l. sz. apátkanonok, az alapító levél 2. pontja szerint azzal a rendeltetéssel, hogy kamatai ösztöndíjként egy szegény sorsu, róm. kath. vallású, jó előmenetelű és példás magaviseletű joghallgatónak adományoztassanak.

Alaptőkéjének 1916. évi június hó 30-i állaga 2000 korona, melynek lefolyt tanévi jövedelméből Robelly Tibor joghallgató 90 kor. ösztöndíjban részesült.

Jubileumi alapítvány.

Létesítette Nagy-Várad város közönsége a jogakadémia 1888-évben ünnepelt 100 éves fennállásának emlékére. Rendeltetése az alapító levél szerint azonos a „Segítő Egyesület“-ével. Nagy-Várad város őrizetében levő *1000 korona alapítőkéjének* jövedelméből a lefolyt tanévben Farkas István joghallgató 50 kor. segélyben részesült.

Ferencz József segély-alapítvány.

Ő csász. és ap. kir. Felségének legkegyesebb engedélyével abból az adományból keletkezett, melyet ugyancsak Ő csász. és ap. kir. Felsége, 1912. évi április hó 3-án kelt legfelsőbb elhatározásával, a XXIX. jótékonycélu m. kir. államsorsjáték tiszta jövedelméből „Mensa Academica“-nknak engedélyezni kegyeskedett. Rendeltetése azonos a „Mensa Academica“-éval s jelenleg *14000 koronát* kitevő *alaptőkéjének* jövedelme is a Mensa céljaira használtatik fel.

IX. Statisztikai táblák

az intézet 1915—16. tanévi közérdekűbb viszonyairól.

I.

Kimutatás az intézet tanerőiről.

A jog- és államtudományi karhoz	Nyilv. r. tanár		Nyilv. rk. tanár		Akadémiai előadó		Összesen	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
	f é l é v b e n							
Kinevezve volt . . .	6	6	4	4	5	5	15	15
Működött	6	6	4	4	2	3	12	13

II.

Kimutatás a tartott előadásokról.

Előadatott	Tárgyak száma		Heti órák száma		Hallgatók száma	
	I.	II.	I.	II.	I.	II.
	f é l é v b e n					
Kötelező tárgy	14	10	73	52	65	60
Viszonylag köt.-ő tárgy .	4	5	16	20	34	33
Kollégium	2	5	4	12	9	32
Speciál-kollégium	7	12	12	23	20	74
Publikum	2	2	2	2	38	21
Összesen:	29	34	107	109	166	220

III.

Kimutatás a hallgatók létszámáról.

Az intézet kötelékéhez tartozott	Beiratkozott						Hadba- vonult	
	Rendes		Rendkívüli		Összesen		az	
	hallgató az		hallgató az		hallgató az			
	I.	II.	I.	II.	I.	II.	I.	II.
	f é l é v b e n							
Az I. évfolyamon	16	11	6	6	22	17	38	39
A II. „	11	16	—	—	11	16	43	40
A III. „	23	22	—	—	23	22	51	52
A IV. „	9	5	—	—	9	5	12	12
Az államszámv.-i. tanfolyamon, nő:	—	—	—	—	—	5	—	—
férfi:	—	—	—	—	—	7	—	—
Összesen:	59	54	6	18	64	72	144	143

IV.

Kimutatás a hallgatókról születési helyük szerint.

A beiratkozottak között volt	Magyar birodalmi							Külföldi		Összesen
	Helybeli	Bihar- megyei	Más megyebeli	Fiumei	Horvát- országi	Bosznia- Hercegovinai	Ausztriai	Egyéb külföldi		
Az I. félévben:										
Rendes hallgató . .	13	14	31	—	—	—	—	1	59	
Rendkív. „ . .	2	1	3	—	—	—	—	—	6	
Összesen:	15	15	34	—	—	—	—	1	65	
A II. félévben:										
Rendes hallgató . .	15	11	26	—	1	—	—	1	54	
Rendkív. „ . .	3	1	2	—	—	—	—	—	6	
Államszámv.-i hallgató	3	4	5	—	—	—	—	—	12	
Összesen:	21	16	33	—	—	—	—	1	72	

V.

Kimutatás a hallgatókról vallásuk szerint.

A beiratkozottak között volt	Róm. kath.	Gör. kath.	Ev. ref.	Ág. hitv. ev.	Gör. kel.	Unitárius	Izraelita	Egyéb	Felekezet-nélküli	Összesen
Az I. félévben:										
Rendes hallgató	25	3	11	3	2	1	14	—	—	59
Rendkiv. "	2	—	1	—	—	—	3	—	—	6
Összesen:	27	3	12	3	2	1	17	—	—	65
A II. félévben:										
Rendes hallgató	25	2	12	2	1	—	12	—	—	54
Rendkiv. "	2	—	1	—	—	—	3	—	—	6
Államszámv.-i hallg.	6	1	4	—	—	—	1	—	—	12
Összesen :	33	3	17	2	1	—	16	—	—	72

BCU Cluj / Central University Library Cluj

VI.

Kimutatás a hallgatókról anyanyelvük szerint.

A beiratkozottak között volt	Magyar	Német	Tót	Román	Ruthén	Horvát	Szerb	Egyéb	Összesen
Az I. félévben:									
Rendes hallgató	56	—	—	3	—	—	—	—	59
Rendkiv. "	6	—	—	—	—	—	—	—	6
Összesen:	62	—	—	3	—	—	—	—	65
A II. félévben:									
Rendes hallgató	53	—	—	1	—	—	—	—	54
Rendkiv. "	6	—	—	—	—	—	—	—	6
Államszámvit.-i hallgató	12	—	—	—	—	—	—	—	12
Összesen :	71	—	—	1	—	—	—	—	72

VII.

Kimutatás a hallgatókról szülők társadalmi állása szerint.

A szülő vagy gyám foglalkozása		A hallgatók száma az	
		I.	II.
		félévben	
Östermelő és pedig	Nagybirtokos, nagybérelő	1	1
	Középbirtokos, középbérelő	—	1
	Kisbirtokos, kisbérelő	—	2
	Egyéb östermelő	—	—
	Gazdasági tisztviselő	1	1
	Egyéb gazdasági segédszemély	—	—
Iparos, bányász és pedig	Nagyiparos, bánya nagyvállalkozó	—	—
	Kisiparos, bánya kisvállalkozó	2	4
	Ipari v. bányászati tisztviselő	—	—
	Egyéb segédszemély	—	—
Kereskedő, vállalkozó és pedig	Nagykereskedő, nagyvállalkozó	5	6
	Kiskereskedő, kisvállalkozó	1	5
	Kereskedelmi v. közlek.-i tisztviselő	—	—
	Egyéb segédszemély	1	1
Közszolgálati és másféle értelmiségi és pedig	Köztisztviselő (a papok, tanárok tanítók kivételével) v. közhiv.-i díjnok	22	21
	Pap	4	1
	Tanár, tanító	4	1
	Másféle értelmiségi	9	6
	Közhiv.-i v. másf. ért. altiszt. szolga	2	1
	Katona- (honvéd-, csendőr-) tiszt	—	1
	Katona- (honvéd-, csendőr-) altiszt	—	1
Egyéb és pedig	Kül. fogl. ágakb. dolg. napszámos	—	—
	Nyugd. tisztv. v. más értelmiségi munkás	4	7
	Nyugd. altiszt v. szolga	—	—
	Magánzó, jövedelm. élő tőkés, járadékos	3	5
	Egyéb ismeretlen foglalkozású	—	—
Önálló		6	7
Összesen :		65	72

VIII.

Kimutatás az 1915—16. tanévben tartott vizsgálatokról.

Tartott 1915. szept-ől 1916. jún. 30-ig	Összesen	Kittinte- téssel	Egyhan- gúlag	Szótöb- séggel	Felfiggesz- teft	A vizsga is- métlésre utasított
I. alapvizgálat	17	4	4	8	1	—
II. alapvizgálat	21	3	3	15	—	—
III. alapvizgálat	24	2	8	9	3	2
Jogtud.-i államvizgálat	1	—	—	1	—	—
Államtud.-i államvizgá- lat	4	2	1	1	—	—
Összesen:	67	11	16	34	4	2

E kimutatás a tanév folyamán tartott pó- és ismétlő vizsgálatokat is felöleli.

-IX.

BCU Cluj / CCIM University Library Cluj

**Kimutatás
a hallgatók által élvezett anyagi kedvezményekről.**

Évezett	Ösztöndíjat		Tandijmentességet				Mesa-segélvt	
	Hallgató	Kor. érték- ben	Hallgató	Egészét	Felet	Kor. érték ben	Hallgató	Kor. érték- ben
Az I. félévben:								
Az I. évfolyamon	—	—	1	1	—	48	6	782
A II. " "	—	—	2	1	1	60	4	597
A III. " "	—	—	3	2	1	115	5	630
A IV. " "	—	—	2	—	2	44	4	455
Összesen:	—	—	8	4	4	267	19	2464
A II. félévben:								
Az I. évfolyamon	4	350—	2	—	2	42	4	710
A II. " "	7	2666 50	1	1	—	40	6	790
A III. " "	6	2716 50	3	1	2	94	10	1275
A IV. " "	3	1350—	—	—	—	—	2	310
Összesen:	20	7073	6	2	4	176	22	3085
Együtt: 7073		Együtt: 443		Együtt: 5549				

Levéltári szemle.

(1915. július 1. — 1916. június 30.)

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
1915.		
470	56,929. jun. 22.	VKM. úr rendelete a május 18.-i IX. r. ülés jegyzőkönyvének tudomásul vétele tárgyában.
471	56,214. jun. 24.	VKM. úr rendelete dr. Szandtner Pál ny. r. tanár, 1915/6 tanévre megválasztott dékán megerősítése tárgyában.
474	T. 370/4. jun. 21.	VKM. úr megküldi a képviselőház külön-bizottságának a polgári törvénykönyv. javaslatára vonatkozó jelentését és a bizottsági szöveget.
482- 87	jul. 11.	Az átalányok, alapok és alapítványok számadásainak felterjesztései.
490	56 215/95. jul. 6.	VKM. úr rendelete a Kath Kör helyiségeinek az 1915/6. tanév tartamára előadási célokra igénybevétele tárgyában.
512	70,514. aug. 5.	VKM. úr rendelete a X. r. ülés jegyzőkönyvének tudomásul vétele tárgyában.
517	6781. aug. 5.	VKM. úr rendelete dr. Sigmond Andor dékán ny. r. tanárnak a népfölkelői tényleges szolgálat alól felmentése tárgyában.
2	szept. 1.	A dékáni hivatal átadásáról fölvevett jegyzőkönyv fölterjesztése a VKM. úrhoz.
9	7878 aug. 3.	VKM. úr rendelete a háromnál több gyermekkel bíró alkalmazottak családi-pótlék természetű rendkívüli segélye tárgyában.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
51	9040 szept. 10	VKM. úr rendelete beszerzési előleg engedélyezése tárgyában.
54	szept. 14	Fölterjesztés a VKM. úrhoz rendkívüli pénzbeli mensakedvezmények adományozhatása tárgyában.
66	9000. szept. 11	VKM. úr rendelete rokanttá vált katonai havidíjasoknak főiskolai tanulmányi kedvezményei tárgyában.
76	9186. szept. 18	VKM. úr rendelete a 43–50 éves népfölkelésre kötelezettek fölmentése tárgyában.
108	9712. szept. 28	VKM. úr rendelete postacsomagok fekére tárgyában.
106	okt. 2	A debreczeni Máv. üzemvezetőségének tájékoztatója a félárú vasuti jegy váltására jogosító arcképes igazolványok váltásánál követendő eljárás tárgyában.
108	okt. 4.	A kolozsvári Ferencz József tudományegyetem köszönő levele Marschalkó Tamás dr. egyetemi tanár elhunytá fölött kifejezett részvétért.
110	106,052. szept. 25.	VKM. úr rendelete dr. Személyi Kálmán ny. rk. tanári kinevezése tárgyában.
114	103,298. szept. 28.	VKM. úr rendelete a szept. 11-i I. rk. ülés jegyzőkönyvének tudomás vétele tárgyában.
119	okt. 7.	Dr. Némethy Gyula akad. hitszónok és előadó üdvözlése negyedszázados áldozópapi jubileuma alkalmából.
120	10,427. okt. 4.	VKM. úr rendelete a beszerzési előlegek engedélyezése tárgyában kiadott körrendelet kiegészítése iránt.
121	9181/915. okt. 2.	VKM. úr rendelete drágasági segélyek engedélyezése tárgyában
125	okt. 12.	Felterjesztés a VKM. úrhoz az 1915/6 tanév II. félévi tanrendtervezet jóváhagyása tárgyában.
130	okt. 15.	Létszámjelentés az 1915–16. tanév I. félévről.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
140	okt. 19.	Dr. Némethy Gyula tb. kanonok akadémiai előadó válasza a hozzá intézett üdvözlésre.
144	10,894. okt.	VKM. úr rendelete az ifjuságnak hadikölcsön jegyzésre felszólítása tárgyában.
166	114,915 nov.	Személyi Kálmán dr. ny. rk. tanár illetményeinek kiutalása.
168	90,051. okt. 23.	VKM. úr rendelete Hoványi Gyula családi pótlék természetével bíró rendkívüli segélye tárgyában.
174	nov. 5.	Carnegie Endowment for International Peace megküldi 1915. évi évkönyvét.
180	118,898 okt. 29.	VKM. úr rendelete az I. r. kari ülés jegyzőkönyvének tudomásvétele tárgyában.
183	12,029. nov. 4.	VKM. úr rendelete az 1873—96. évfolyambeli népfelkelésre kötelezettek felmentése tárgyában.
196	133,532 nov. 10.	VKM. úr dr. Hoványi Gyula ny. r. tanár beszerzési előlegét kiutalja.
197	108 695.	Horváth Jenő dr. beszerzési előlegének kiutalása.
198- 205	133,530- 37	Szandtner Pál dr., Ágoston Péter dr., Sigmond Andor dr., Bozóky Ferenc dr., Lutter János dr., Buday Gyula dr. tanárok, Suhayda György dr. akad. titkár s Kertész István akad. altiszt beszerzési előlegeinek kiutalása.
210	212	A debreceni üzletvezetőség átirata hivatali állás változása esetén az arcképes igazolványok megújítása tárgyában.
214	11.814 nov. 10.	VKM. úr rendelete a kassa-oderbergi vasút kedvezményes szállítására vonatkozó utasítás közzététele tárgyában.
218	11,626.	VKM.-i számvevőség átirata az alapítványok 1914/5. tanévi számadásának elfogadása tárgyában.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
201	15,736. nov. 19.	Biharvármegye alispánjának átirata az 1914 és 1915. évi mensasegélyek kiutalása tárgyában.
222	18,823. nov. 11.	VKM. úr dr. Hoványi Gyula, dr. Ágoston Péter és dr. Szandtner Pál ny. rk. tanárok 1914/5. félévi helyettesítési tiszteletdíj különbözetét kiutalja.
225	nov. 22.	Fölterjesztés a VKM. úrhoz az 1873—1896. évf.-beli besorozott hallgatók félévének idő előtti lezárása és vizsgára bocsátása tárgyában.
227	131,797. nov. 19.	VKM. úr rendelete a II. félévi tantervezet jóváhagyása tárgyában.
230	131,795. nov. 20.	VKM. úr rendelete dr. Hoványi Gyula ny. r. tanárnak a nemzetközi jog előadásával megbízatása tárgyában.
235	nov. 27.	Dr. Kovács Pál kecskeméti ny. jogakadémiai tanár gyászlapja.
249	143,405. dec. 1.	VKM. úr rendelete a december 6.-án bevonuló hallgatók félévének lezárása és vizsgálatai tárgyában.
252	dec. 6.	Az I. félévi tandíjszámadás fölterjesztése a VKM. úr számvevőségéhez.
253	81,693. nov. 27.	VKM. úr rendelete Kertész István altiszt Erzsébet leánya után élvezett családi pótlékának beszüntetése iránt.
257	13,075. dec. 6.	VKM. ur rendelete hadibélyegek gyűjtése tárgyában.
259	130,970. nov. 30.	VKM. ur rendelete az okt. 26.-i II. r. ülés jegyzőkönyvének tudomásul vétele tárgyában.
268	95—5. dec. 13.	A kecskeméti ref. jogakadémia igazgatóságának köszönete Dr. Kovács Pál elhunytá fölött kifejezett részvétért.
271	17,920. dec. 15.	VKM.-i Számvevőség átirata családi pótlékra igényjogosult dijakok, napibéres szolgák stb. kimutatása tárgyában.
272	121,975. dec. 7.	VKM. úr rendelete a drágasági segélyek kiutalása iránt.
274	14,970. dec. 16.	VKM. úr rendelete: a segéd-szolgálatra osztályozott legénységi állományú

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
279	15,159. dec. 21.	tanszemélyzetnek polgári foglalkozásukba való visszabocsátása tárgyában. VKM. úr rendelete a hivatalos táviratváltás korlátozása tárgyában.
286	137,312. dec. 16.	VKM. úr rendelete a beszerzési előlegek II. részletének kifizetése tárgyában.
290	133,614. dec. 16.	VKM. úr rendelete dr. Személyi Kálmán beszerzési előlegének kiutalása tárgyában.
292	142,611. dec. 25.	VKM. úr rendelete: a november havi III. r. ülés jegyzőkönyvének tudomásul vétele tárgyában.
1916.		
298	jan. 7.	A m. kir. 4. honv. pótzászlóalj átírata dr. Ágoston Péter ny. r. tanár szabadságolása tárgyában.
319	15,613. jan. 8.	VKM. úr rendelete a nyugalomba vonulók államorvosi felülvizsgálata tárgyában.
332	381.	A magyar nemzeti múzeum átírata a háborúra vonatkozó nyomtatott és írott emlékek gyűjtése tárgyában.
334	5387 jan. 17.	VKM. úr rendelete a hivatalos táviratváltások korlátozása tárgyában.
353	672. jan. 24.	A múzeumok és könyvtárak országos főfelügyelőségének átírata a fölös és kiselejtezett könyvpéldányok bejelentése tárgyában.
361	6964. jan. 18.	VKM. úr rendelete a 20 %-os háborús segélyek kiutalása iránt.
364	1128. jan. 26.	VKM. úr rendelete a helyi szolgálatra beosztott, beteg vagy rokkant hallgatók beiratkozása tárgyában.
369	febr. 10.	VKM. úr rendelete a IV. r. havi ülés jegyzőkönyvének tudomásul vétele tárgyában.
385	23.229 febr. 18.	VKM. úr rendelete a hadi szolgálatra bevonult és polgári állásukat mind- eddig el nem foglalt alkalmazottakról.
386	150.137. febr. 14.	VKM. úr értesít a szász kir. orsz. statiszt. hivatal kiadványainak a könyvtár részére megküldéséről.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
396	2516. febr. 22.	VKM. úr rendelete a fölmentésre javaslatba hozott, de alkalmazásukban a fölmentés leérkeztéig visszatartott népfelkelők jegyzékének az illetékes kiegészítő parancsnokságokkal közlése tárgyában.
410	márc. 2.	Létszámjelentés az 1915/6. tanév II. feléről.
415	98,749. febr. 24.	VKM. úr a dékáni hivatal átvételét tudomásúl veszi.
416	2102. febr. 25.	VKM. úr rendelete dr. Buday Gyula ny. rk. tanár kor- és személyi pótléka tárgyában.
420	8681. febr. 25.	VKM. úr dr. Horváth Jenő ny. r. tanár I. ötödéves korpótlékát kiutalja.
421	18,534. febr. 23.	VKM. úr rendelete a I/31-i V. r. kari ülés jegyzőkönyvének tudomásúl vétele tárgyában.
425	136,743. márc. 3.	VKM. úr dr. Hoványi Gyula ny. r. tanár magasabb személyi pótlékát kiutalja.
430	3/1915—6. márc. 14.	A jog- és államtudományi továbbképzés központi bizottságának a dékánhoz intézett átirata a továbbképzés jövő fejlesztésére vonatkozó véleményének közlése iránt.
440	márc. 30.	Gróf Széchenyi Miklós megyéspüspök úr üdvözlése legfelsőbb kitüntetése alkalmából.
445	ápr. 3.	Megyés püspök úr köszönete a kitüntetése alkalmából hozzá intézett üdvözlésre.
449	4285. márc. 21.	VKM. úr Roskoványi Zoltán III. é. jhtónak egy budai Mária-Terézia féle 600 kor- és ösztöndíjat adományoz.
450	32.556. márc. 27.	VKM. úr rendelete a VI. r. havi ülés jegyzőkönyvének tudomásúl vétele tárgyában.
452	34 079. márc. 29.	VKM. úr rendelete a hadiszolgálatos jhtók vizsgakedvezménye tárgyában.
453	9928 márc. 28.	VKM. úr kiutalja Robelly Tibor dijnoki illetményeit.

Levélt szám	Idegen szám	T á r g y
468	744. ápr. 20.	A nemes Jettin József féle alapítvány igazgatósága Robelly Tibor I. é. jhtó ösztöndíja tárgyában.
473	43,810. ápr. 20.	VKM. úr rendelete a március 29.-i VII. r. kari ülés jegyzőkönyvének tudomásul vétele tárgyában.
474	14.041. márc. 16.	VKM. úr rendelete a rokkanttá vált katonák alkalmaztatásának biztosítása tárgyában.
478	34,727. ápr. 20.	VKM. úr rendelete dr. Horváth Jenő ny. r. tanár 20%-os háborus segélye tárgyában.
483	4741. ápr. 18.	VKM. úr rendelete az állami alkalmazottak által hivatalos kiküldetéseiknél felszámítható pótlékok tárgyában.
487	máj. 7.	Részvétirat Hlatky Endre városi főispán elhunytá alkalmából az elhunyt családjához.
492	máj. 10.	A II. félévi tandíj számadás fölterjesztése a vkm. számvevőséghez.
500	6318. máj. 16.	VKM. úr rendelete az 1866—1897. években született népfelkelésre kötelezettek fölmentése ügyében.
504	56.677. máj. 16.	VKM. úr rendelete az április hó 28-án VIII. r. ülés jegyző könyvének tudomásul vétele tárgyában.
506	máj. 24.	Nagyvárad város polgármesterének határozata a Brüll féle jutalomdíjak adományozása tárgyában.
508	máj. 25.	Özv. Hlatky Endrené köszönete a férje elhunytá alkalmából kifejezett részvétért.
514	60,674. máj. 26.	VKM. úr rendelete a május hó 10-i II. rk. ülés jegyzőkönyvének tudomásul vétele tárgyában.
520	jun. 6.	Fölterjesztés a VKM. úrhoz dr. Szandner Pál e. i. dékánnak az 1916 - 17. tanév tartamára újból dékánná történt megválasztása s ennek jóváhagyása iránt.
524	jun. 9.	Jankovich Béla és Balogh Jenő miniszter urak üdvözlése legfelsőbb kiüntetésük alkalmából.

Levélt. szám	Idegen szám	T á r g y
525	103.296. máj. 27.	VKM. úr rendelete pénzbeli mensa kedvezmények adományozhatása és a mensa általánynak 2000 koronára leszállítása tárgyában.
526	jun. 9.	Az 1916 17. tanév I. félévi tanrend-tervezetének fölterjesztése.
527	jun. 9.	Az 1916—17. tanév tartamára alakított vizsgálati bizottságok tervezetének fölterjesztése.
528	47. jun. 8.	A jog- és államtud.-i továbbképzés közp. bizottsága elnökének köszönete dr. Szandtner Pál dékán szakszövevényéért.
531	jun. 15.	Magyar Gazdaszövetség felhívása a joghallgatóknak a nyári mezőgazdasági munkáknál felügyelőkként részvétele tárgyában.
535	7488. jun. 14.	VKM. úr rendelete a fölmentési javaslatok miként elkészítése és fölszerelése tárgyában.
543	70.275. jun. 16.	VKM. úr rendelete a máj. 30-i. IX. r. kari ülés jegyzőkönyvének tudomásul vétele tárgyában.
544	54,723. jun. 15.	VKM. úr Hoványi Gyula dr. ny. r. tanár részére a nemzetközi jog előadásáért járó 600 kor. tiszteletdíjat útalványoz.
546	6812. jun. 21.	VKM. úr rendelete: a papir és irodaszereknek a legnagyobb takarékos-sággal használata tárgyában.
547	jun. 25.	Teleszky Janos pénzügymin. ister ur üdvöz- lése legfelsőbb kitüntetése alkalmából.
549	50.583. jun. 17.	VKM. úr rendelete az akadémiai elő- adók tiszteletdíjának tárgyában.
551	jun. 30.	A kitüntetéssel vizsgázott joghallgatók névsorának közzlése a „Hivatalos Köz- löny“ szerkesztőségével.
552	jun. 30.	Fölterjesztés a VKM. úrhoz a Kath. Kör. helyiségeinek az 1916/7 tanévre igénybevétele tárgyában.
554	jun. 30.	A tanári karban beállott változásokról szóló jelentés a VKM. úrhoz.
555	jun. 30.	Tanévzáró jelentés.

Tájékoztatás a jövő tanévre.

A beíratások a jövő 1916—17. tanév I. felére, a *dékán-nál*: f. é. szeptember hó 1—12-ig, az egyes tanúroknál: szeptember hó 13—15-ig eszközölletnek. E határidőn túl felvételnek csak a dékán külön engedélye alapján van helye.

A beíratás alkalmával a következő díjak fizetendők:

1. *Tandíj* címén *annyiszor 2—2 korona*, amennyi a hallgatásra felvett nem- ingyenes előadások heti óraszámá.

2. *Mensa-járulék* címén *félevenként 1—1 korona* a Mensa Academica javára.

3. *Beiktatási díj* címén *azok részéről, kik beiktatva még nincsenek, 6 korona* a kir. jogakadémia könyvtára javára.

Azok a beíratkozók, kiknek szabályszerű *lecekönyvük még nincsen*, kötelesek a beíratkozás alkalmával *névjegynagyságu fényképüket*, lecekönyvükbe leendő beillesztetés végett, a dékáni hivatal rendelkezésére bocsátani.

A beíratkozás alkalmával s egyébkor szükséges *hivatalos nyomtatványokat* s a kir. jogakadémia hivatalos kiadványait az intézet hallgatói a kir. jogakadémia titkáránál *példányonként az alábbi egységúrákon* szerezhetik be:

Származási ív	— K 10 f.
Látogatási bizonyítvány	— K 10 f.
Végbizonyítvány-úrlap	— K 20 f.
Tanrend	— K 40 f.
Lecekönyv	1 K 20 f.
Almanach	1 K 20 f.

A kötelező nyomtatványok ára, a beiktatás díja és a mensa-járulék fizetése senkinek sem engedhető el, a *tandíj fizetése alól* azonban a kir. jogakadémia *tanári kara*, a szegény sorsú, kiváló előmenetelű, jó magaviseletű egyéneknek részben vagy egészben *felmentést adhat*. A *felmentés* a kir.

jogakadémia tanári karához intézett, a kar dékánjánál a beiratkozás rendes határidejében (szept. hó 1–12-ig) benyújtandó s a tanulmányi előmenetelt és a vagyoni viszonyokat igazoló okmányokkal (érettségi bizonyítvánnyal, illetőleg lecke-könyvvel, valamint legújabb keletű hatósági szegénységi bizonyítvánnyal) felszerelt *írásbeli folyamodás útján kérelmezendő.*

4. Az intézet az arra érdemes hallgatóknak, az elnyerhető tandíjmentességen kívül *egyéb anyagi kedvezményeket is* nyújt. E cél szolgálatában állanak főleg az intézeti *Mensa Academica*, a Joghallgatók Segítő Egylete s az intézeti ösztöndíjak.

A kir. jogakadémia *Mensa*-ja, az intézetnek *minden*, a diákasztalnál étkezni kívánó *hallgatóját*, a jutányosan megállapítandó ebéd- és vacsora-*díjnak* $\frac{1}{4}$ -e *erejéig* külön kérelmezés nélkül is kedvezményben részesíti, a kir. jogakadémia dékánjához intézendő s a tanulmányi előmenetelt és a vagyoni viszonyokat igazoló okmányokkal felszerelt *folyamodásra pedig 20 szorgalmas, jó magaviseletű és vagyontalan hallgatónak félt ingyenes s 15 arra különösen érdemes hallgatónak teljesen ingyenes ebéd- és vacsora-kedvezményt*, esetleg mérsékelt pénzsegélyt nyújt. A *Mensa*-segély elnyerése iránti kérvények a kir. jogakadémia dékánjánál a beiratkozás alkalmával nyújtandók be.

A legközelebbi *alap-, pót- és ismétlővizsgálatok f. évi szept. hó 10–15-e között tartatnak meg.*

Az *előadások* a szept. hó 15-én megtartandó *Veni Sancte* után, *szept. hó 16-án veszik kezdetüket.*

A *Mensa academica* szept. hó 15-én nyílik meg.

Ezúton is figyelmeztetem azokat a hölgyeket, kik a jövő tanév II. felében tartandó államszámviteli tanfolyamra magukat felvétetni óhajtják, hogy a felvétel engedélyezése iránt a nm. vall. és közoktatásügyi m. kir. miniszter úrhoz intézendő folyamodványaikat a dékáni hivatalnál legkésőbb f. é. november hó 15-ig nyújtsák be.

Érdeklődőknek megkeresésre részletes felvilágosítást nyújt a dékáni hivatal.

Kelt Nagyváradon, 1916. évi július hó 1-én.

A Dékán.

Tartalom.

	Lap
Történelmi visszatekintés	5
Dékáni beszámoló	9
I. A jog- és államtudományi kar személyzete	19
II A karral kapcsolatos bizottságok	23
III. A tanárok irodalmi működése	25
(A dolgozatok jegyzéke. 25. I. Értekezések : <i>dr Horváth Jenő</i> : A nagyvárad kir. jogakadémia újabb története. 28—41.	
II. <i>Dr. Szandtner Pál</i> : A jog- és államtudományi továbbképzés jövő tervezése. 42—70 II)	
IV. Az 1915—16. tanévben tartott előadások jegyzéke	71
V. A jog- és államtudományi kar hallgatói	76
(Névsor. 76 I. Vizsgálatok 78. I. Pályadíjak 79. I. Anyagi kedvezmények 84 I. Az akadémia hallgatói és a világháború : hadbavonúlt, kitüntetett, hősi halált halt hallgatók 86—92 II)	
VI. Az akadémia intézményei	93
(Könyvtár 93. I. Mensa academica 94. I.)	
VII. Az akadémiai ifjúság egyesületei	96
VIII. Az akadémia alapjai és alapítványai	102
IX. Statisztikai táblák	105
Levéltári szemle	110
Tájékoztató a jövő tanévre	118

EGYETEMI KÖNYVTÁR

117 * 1916. SEPT. 25.

KOLOZSVÁR.